

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ι'

ΤΕΥΧ.
78

ΜΑΡΤΙΟΣ 1983

Γραφεία: 'Οδός Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143
Τηλ. 36.21.651 — 65.99.783

ΑΘΗΝΑ 1983

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

ΠΑΝΑΓ. ΔΑΓΚΛΗΣ
Ύπαρχηγός Γενικού Έπιτελείου
Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
Σ. ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ

Άρχηγός Χειμάρρας
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ
Άνθυπίαρχος

ΧΑΡ. ΛΙΑΜΠΗΣ
Άνθυποπλοίαρχος
ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
Λόγιος

ΜΙΑΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Ύφηγητής Πανεπιστημίου
ΧΡ. ΧΡΟΝΗΣ

Ύπολοχαγός Οικονομικού
ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Δικηγόρος

ΧΡ. ΜΑΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ. ΓΑΓΑΡΗΣ

Δημοσιογράφος
ΑΥΓ. ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

Έπιτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Όμότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Άθηνών
Άκαδημαϊκός

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ό από Ίωαννίνων Άρχιεπίσκοπος
Άθηνών και πάσης Ελλάδος;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ
Στρατηγός
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Άκαδημαϊκός

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Άκαδημαϊκός

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγόρος - Δημοσιογράφος

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,,
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΘΗΝΑΙ, δδός Μαυρομιχάλη 7
Τ. 143 — Τηλ. 36.21.651

Ύπεύθυνος σύμφωνα με τὸ Νόμο:
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Άγία Παρασκευή Άττικής - Τερψιθέας 64
Τηλ. 6599.783

Τυπογραφείον:

Γ. ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗΣ — Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ
Κωλέττη 4 — Τηλ. 36.03.820

Τυπώνεται σὲ 3.000 αντίτυπα και ἀποστέλ-
λεται στὰ Μέλη και τούς Άκροατάς. Έτησίαι
συνδρομή Δρχ. 500.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Πρόσκληση σὲ ὁμιλία	65
Βιογραφικά Όμιλητρίας	66
Λέοντ. Ι. Μελά. Γιατροί, γιατρικά και γιατροσόφια	67
Χριστοφ. Λάζαρη. Ήπειρωτικά ἔνθυμή- ματά μου	74
Στάθη Δ. Λαμπρίδη. Χειρόγραφο Γεω- γραφίας	84
Θωμά Κ. Δέρβου. Γεώργιος Γαζής Δελ- βινακιώτης	92
Γεωργίου Ν. Στεργίου. Τὸ «Καγκελάρι»	102
Άναστ. Παπαγγέλη. Ό ἀγράμματος χωριάτης	106
Άλεξ. Χ. Μαρμπούλου. Μεσελέδες	108
Τῆς Συντάξεως. Φιλολογικά και Καλλι- τεχνικά Πορτραίτα	110
Τῆς Συντάξεως. Ήπειρωτική Πνευματι- κή Ζωή και Κίνηση	114
Τῆς Συντάξεως. Έσωτερική Ζωή και Κί- νηση	122

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Θεόδ. Πριμικήρης. (σελ. 84).
Έπίπλωση ρυθμοῦ βιεννέζικου στο Ζα-
γόρι τὸν περασμένο αἰώνα.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ι'	ΤΕΥΧ. 78	ΜΑΡΤΙΟΣ 1983	Γραφεία: 'Οδός Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143 Τηλ. 36.21.651 — 65.99.783
---------	-------------	--------------	---

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΔΡΥΣΙΣ 1906 - ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ 1934

ΕΙΣΔΟΧΗ "ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ", 1976

ΟΔΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 - ΑΘΗΝΑΙ Τ. 143

ΤΗΛ. 3621.651 — 6599.783

ΠΡΟΚΛΗΣΙΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώνει τὴν 16ην Μαρτίου 1983, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 7.30' μ.μ. εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Ἐλευθ. Βενιζέλου 22 — Ὀμήρου, τὴν τετάρτην κατὰ σειράν ἐκδήλωσιν τῆς περιόδου 1982—83.

Κατ' αὐτήν, μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου θὰ ὀμιλήσῃ ἡ κυρία Ἰουλία Βοκοτοπούλου, Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων με θέμα :

Οἱ ἀνασκαφές στὴ Βίτσα Ζαγορίου.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ τιμήσετε τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐκδήλωσιν με τὴν παρουσίαν σας.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

ἽΟ Πρόεδρος
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

ἽΟ Γεν. Γραμματεὺς
ΣΤΑΘ. Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

ἽΟ Κοσμητῶρ
ΕΥΘ. ΝΙΚΟΥ

ΙΟΥΛΙΑ Π. ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

(ΓΕΝ. ΣΠΥΡ. ΚΟΥΛΕΪΜΑΝΗ)

Γεννήθηκε στην Αθήνα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1939. Σπούδασε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πτυχίον τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ - Ἱστορικοῦ Τμήματος τὸ 1962), μετεκπαιδεύτηκε στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης καὶ στὴν Ὁξφόρδη (1972—74) καὶ ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1976).

Διετέλεσε Ἐπιμελήτρια Ἀρχαιοτήτων καὶ Προϊσταμένη τῆς Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ἰωαννίνων (1965—1977). Τὸ 1977 μετατέθηκε στὴν Ἐφορεία Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποία διευθύνει ἀπὸ τὸ 1982. Τὸ 1978 πῆρε προαγωγή σὲ Ἐφορο Ἀρχαιοτήτων.

Ἐχει γράψει τὰ βιβλία: «Ὁδηγὸς τοῦ Μουσείου Ἰωαννίνων» (1973), «Χαλκαὶ κορινθιουργεῖς πρόχοι» (1975) καὶ εἶναι ὑπὸ ἐκτύπωση ἢ μονογραφία «Βίτσα. Τὰ νεκροταφεῖα μιᾶς μολοσσικῆς κώμης».

Ἐγραψε ἐπίσης τὶς ἐξῆς μελέτες ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν Ἀρχαιολογία τῆς Ἠπείρου:

—«Νέοι κιβωτιόσχημοι τάφοι τῆς ΥΕ ΙΙΙ Β—Γ περιόδου ἀπὸ τὴν Ἠπειρο» (Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς 1969).

—«Πρωτογεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀγρινίου» (Ἀρχαιολογικὸ Δελτίον 1969).

—«LE TRESOR DE VASES DE BRONZE DE VOTONOSSO» (BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLENIQUE 1975).

—«Πῖλος Λακωνικὸς» (Στήλη Νικ. Κοντολέοντος 1978).

—«Ἡ Ἠπειρος στὸν 8ο καὶ 7ο αἰῶνα π.Χ.» (Ἐπισημονικὴ ἀνακοίνωση σὲ συνέδριον στὴν Ἀθήνα).

—«PHRYGISCHE HELME» (ARCHAEOLOGISCHER ANZEIGER 1982).

Εἶναι μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ξένες Γλῶσσες: Ἀγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά.

Μένει στὴν Θεσσαλονίκη, Βασιλέως Κωνσταντίνου 17, Τ.Τ. 13.

Γιατροί, Γιατρικά καὶ Γιατροσόφια στὰ Χρόνια τὰ Παλιὰ

ΤΟΥ ΛΕΟΝΤ. Ι. ΜΕΛΑ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου)

Γ) Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Σταύ-
ρον Ἰωάννου

εὐχετικῶς

Τὴν εὐγένειά σου, ὀλοψύχως πρὸς
Θεὸν εὐχομαι.

Ἐχθὲς τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν μου εἶπεν ὁ κύρ Θεόδωρος Που-
ροβέλης, ὅτι ἐθερμάνθη, καὶ μάρ-
τυς μου ὁ Θεὸς ὑπερεσυγχίσθηκα
καὶ σήμερον τὸ ταχὺ φέρνοντάς
μου ὁ διάκονός μου εἶδησιν, ὅτι ἤ-
δρωσες καὶ εἶσαι καλά, ἐδόξασα
τὸν ἅγιον Θεὸν καὶ ὑπερεχάρην,
καὶ σοῦ γράφω ἐν γραφῇ ἀληθεί-
ας, καὶ ἀκολακεύτως, ὅτι εἶσαι φρό-
νιμος προκομένος, πρακτικός, ἀξι-
ος πραγματευτής, ἐπιμελής καὶ ἄ-
οκνος καλοθελήτης τῆς Πατρίδος
μὰ πλὴν ἀμελέστατος νὰ φυλάτης
τὴν ζωὴν σου καὶ τὴν υἰεῖαν σου,
καὶ σχεδὸν ριψοκίνδυνος, ἐγὼ ἤξεύ-
ροντας σὲ τοιοῦτον, διὰ τοῦτο προ-
χθὲς, σὲ ὄρκισα διὰ νὰ σταθῆς εἰς
τὸ στρῶμα καὶ μου τὸ ὑπεσχέθηκες
διὰ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἔπειτα μου
εἶπεν ὁ διάκονος μου ὅτι σὲ εἶδεν
ἐνδυμένον, ἐγὼ χρεοστικῶς ἤθελα
νὰ ἔλθω σήμερον νὰ σὲ ἰδῶ, ὅμως
ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν καὶ διὰ νὰ
μὴν σὲ ἐνοχλῶ δὲν ἔρχομαι, καὶ ἐλ-
πίζω ὅπου τῶρα θέλεις φυλαχθεῖ
ἕως οὗ νὰ σοῦ χαρίσῃ ὁ ἅγιος Θε-

ὸς τελείαν τὴν υἰεῖαν σου καὶ εἶθε
νὰ σὲ ἀπολαύσω ὡς ἐπιποθεῖς.

Ὁ εὐχέτης σου καὶ εἰς τοὺς ὀρι-
σμούς σου πρόθυμος

Ὁ Ἰωαννίνων Γαβριήλ.

1820 Φεβρ. 23

Ὁ Σταῦρος Ἰωάννου - Τσαπαλά-
μος, μέγας ἀρχοντας στὰ Γιάν-
νινα καὶ ὁ οἰκονομικὸς σύμβουλος
τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, πατέρας δὲ τοῦ Γε-
ωργίου Σταύρου, ἦταν πιά γέρος
τὸ 1819. Ἔτσι προσπαθοῦσε κι αὐ-
τός, ὅπως ὅλοι μας στὴν τρίτη ἡλι-
λία, νὰ καλλιτερεύσει τὰ γεράματα
του μὲ φάρμακα τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ
τὴν θεραπεία τῶν τότε γιατρῶν ὅ-
πως εἶδαμε παραπάνω. Στὶς μέρες
μας ὅμως ἡ ἰατρικὴ ἐπιστῆμη προ-
όδευσε καὶ μᾶς φαίνονται ἄστεῖα,
ἂν ὄχι περιέργα τὰ μέσα θεραπείας
ποῦ μεταχειρίζονταν τότε.

Ἐπειδὴ στὰ παραπάνω γράφου-
με γιὰ τὰ λοιμοκαθαρτήρια τῆς ἐ-
ποχῆς, τὰ λεγόμενα Λαζαρέτα, θ'
ἀναφέρουμε ὀλίγα σχετικὰ.

Ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ἀπὸ
τὴ Φιλιππούπολη, ἀξιόλογος τῆς ἐ-
ποχῆς καὶ συναρχηγός, ὅπως χαρα-
κτηρίζεται τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας
ἀπὸ τὸ 1816, γράφει μιὰ ἐπιστολὴ
ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1822 ἀπὸ τὸ
λοιμοκαθαρτήριο τῆς Ἀγκώνας.

Ἐπίσης ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Ἐ-

παναστάσεως κόμης Ἀνδρέας Μεταξᾶς, πού ἀναγκάστηκε νά παραμείνει στό λοιμοκαθαρτήριο τῆς Ἀγκώνας, ὅπου εἶχε ταξιδέψει μὲ ψευδώνυμο σὰν Ἀνδρέας Βαλιάνος, γράφει τὴν 4 Νοεμβρίου 1822 ἀπὸ τὸ λοιμοκαρτήριο πρὸς τὸν Κυβερνήτη τῆς Ἀγκώνας Ἀποστολικὸ Deleghi Benvenuti ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ «...ὁ κ. Ἰωάννης Μελάς... θὰ σᾶς ἀνακοινώσῃ τὸ λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖον ἀναγκάστηκα ν' ἀλλάξω τὸ πραγματικὸ μου ὄνομα...». Ὁ Ἰ. Μελάς θρискόταν τότε στὴν Ἀγκώνα ὅπου εἶχε καταφύγει μὲ τὴν οἰκογένειά του πρὶν λάβει μέρος στὴν Ἐπανάσταση. Ἀπὸ ἄλλο ἔγγραφο ἀπὸ τὴ Ρώμη τῆς 19 Νοεμβρίου 1822 φαίνεται πὼς ὁ Μεταξᾶς παρέμεινε στό λοιμοκαθαρτήριο περίπου σαράντα μέρες ὅση ἦταν ἡ περίοδος τῆς καραντίνας, δηλαδή ἀπὸ τὶς 18 Ὀκτωβρίου 1822. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ εἶναι ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τὸν Καρδινάλιο Κονσάλβι.

Ἐδῶ δὲ θὰ παραλείψουμε ν' ἀναφέρουμε καὶ ὀλίγα ἀπὸ ὅσα γράφει στὴ Βυζαντινὴ του Ἱστορία ὁ Ἀνδρέας Ν. Στράτος τόμος Α ἀρ. 15) σελ. 190: «...Κατὰ τὰ ἔτη 608 καὶ 609 μ.Χ. κατεστράφη ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῆς αὐτοκρατορίας λόγω τοῦ ἐπικρατήσαντος λοιμοῦ εὐρίσκοντο σὲ συνεχῆ ἀναθρασμόν. Οἱ χειμῶνες ἦσαν βαρύτεροι. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, μὲ ζωντανὰς ἐκφράσεις περιγράφουν τὴν δυστυχία τοῦ λαοῦ κατὰ τὰ χρόνια αὐτά. Λόγω τῆς ἀφορίας τῆς γῆς ἐπῆλθε μεγάλη «θνήσις ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν». Κατὰ

τὸν Θεοφάνη ὁ χειμὼν ἦτο τόσο βαρὺς, ὥστε ἐπάγωσεν ἡ θάλασσα καὶ κατεστράφησαν πολλοὶ ἰχθύες. Ἡ κατάστασις φαίνεται ὅτι ἐπεδεινώθη λόγω θανατηφόρου ἐπιδημίας...» Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἦταν τότε ὁ Φωκᾶς 602—610 μ.Χ.

Θὰ ἦταν παράλειψη ἂν δὲν ἀναφέρουμε ὀλίγα γιὰ γιатρούς καὶ ἀρρώστιες στὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821. Εἶναι τὰ χρόνια ἐκεῖνα, πού μὲ κάθε λογῆς στερήσεις καὶ ἀντιξοότητες, μὲ ἀσθένειες ἀκόμα, πού καταταλαιπωροῦσαν τοὺς ἀγωνιστὰς, πολεμοῦσαν οἱ πρόγονοί μας χωρὶς σχεδὸν ἰατρικὴ περίθαλψη, γιὰ νὰ δώσουν σὲ μᾶς τὴν λευτεριά μας, τὸ μεγαλύτερο αὐτὸ ἀγαθὸ, τὸ ἐχέγγυο τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας. Καὶ σὰν παράδειγμα γράφουμε τὰ παρακάτω.

Ὅταν θρέθηκε στὰ Σάλωνα ὁ Ἰωάννης Μελάς στὶς ἀρχές Αὐγούστου 1824 ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὴν ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τῶν στρατοπέδων, πού ἦταν σχεδὸν ἀνύπαρκτη χωρὶς σχεδὸν ἰατρικὴ περίθαλψη καὶ γράφει στὶς 13.8.1824 στὸ Ὑπουργεῖο τοῦ Πολεμικοῦ στὸ Ναύπλιο.

«...Ἡ πρώτη μου φροντίδα λοιπὸν ἐστάθη διὰ νὰ θεωρήσω τὴν κατάστασιν τῶν λαβομένων καὶ νὰ ἐξετάσω ἂν εἶναι κανένας ἰατρός ὁποῦ νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς των. Μὲ πληροφόρησαν λοιπὸν ὅτι ἡ ἐπαρχία Σαλώνων ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐσυμφώνησε ἕνα πρακτικὸν χειροῦργον τὸν κύριον

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Εἴσοδος στὴ Μονὴ Τσοῦκας. (Ἀρχεῖο Ἀποστ. Βερτοδοῦλου).

Ὁ Γεώργιος Σταύρου γράφει στίς 29 Ὀκτωβρίου 1825 ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στὸν Γεώργ. Κουντουριώτη στὴν Ὑδρα.

Ἐκλαμπρότατε

... ..

Οἱ Μελάδες ἀμφοτέρω κατοικοῦν εἰς τὸν Κωλέττην, ὁ μεγαλύτερος (Ἰωάννης) πάσχει καὶ κοίτεται ἐκ τούτου, φαίνεται δὲν ἀναχωρεῖ, πλὴν πότε ἔχει νὰ παραδώσει λογαριασμόν;»

Ἀπὸ τὸ παραπάνω ἔγγραφο μᾶς γίνεται φανερό, πὼς οἱ ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Παῦλος Μελάδες φιλοξενοῦνταν στὸ Ναύπλιο ἀπὸ τὸν Κωλέττη. Στὴν ἐπανάσταση ἦταν τότε καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός τους Γεώργιος πάππος τοῦ Παύλου τοῦ Μακεδονομάχου. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε, πὼς ὁ παραπάνω Παῦλος ὁ μικρότερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς σκοτώθηκε λίγους μῆνες ἀργότερα σὰν χιλιάρχος στὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογίου.

Ἀπὸ τὸ παρακάτω ἔγγραφο τοῦ Ἰ. Μελά πρὸς τὸ Ὑπουργ. Πολέμου ἀπὸ τὸ Ναύπλιο στίς 6 Νοεμβρίου 1825 φαίνεται πὼς ὁ Κωλέττης κατοικοῦσε τότε ἐκεῖ.

«Συγγνώμην ζητῶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἤμπορῶ διὰ τὴν ἀσθένειαν νὰ ἔλθω μόνος μου νὰ παρρησιάσω τοὺς λισμούς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος...»

ὁ πρῶην Γ. Φροντιστῆς

Ἰωάννης Μελάς

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς γράφει ἀπὸ τὴν Αἴγινα στίς 29 Νοεμβρίου 1828 πρὸς τὸν Καποδίστρια.

Ἐξοχώτατε

«Ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα

Στρατάρχης (Δ. Ὑψηλάντης) δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Γ. Φροντιστήριον παριστάνει μεγίστην ἀνάγκη τῷ ν' ἀποσταλῆ τὸ εἰς Ἀμπελάκια τῆς Σαλαμίνας συστηθὲν πρὸ καιροῦ νοσοκομεῖον, ἐφοδιασθὲν μὲ ὄλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ πρὸ πάντων μὲ καλὸν ἰατρὸν φυσικὸν (Ἀνάργυρον Πετράκη) (Σημ. Λ. Μ.: Πρόκειται γιὰ τὸν ἀργότερα πρῶτο δήμαρχο Ἀθηναίων) καὶ μ' ἄξιον χειροῦργον, εἰς τὴν Λεβαδείαν, πρὸς θεραπείαν πολλῶν πληγωμένων στρατιωτῶν εἰς τὰς διαφόρους κατὰ τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας μάχας...»

Ἀπὸ τὰ δύο παρακάτω ἀποσπάσματα ἐγγράφων βλέπουμε τὴν οἰκτρὴ μετεπαναστατικὴ κατάσταση, πού ἐπικρατοῦσε στίς διάφορες ἀπελευθερωμένους πόλεις καὶ οἱ ἀσθένειες δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ προληφθοῦν.

Ὁ Ἰ. Μελάς σὰν Διοικητῆς Ναυπάκτου, Ἀποκούρου, Βενετικοῦ καὶ Κραθάρων τότε, γράφει στὴ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας στίς 9 Ἰανουαρίου 1831.

1) «Ἐπειδὴ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ Διοικητικοῦ Καταστήματος τῆς Ναυπάκτου ἐπλημμύρισαν, διὰ τὴν ἐκ τούτων δυσωδίαν τὸ κατάστημα αὐτὸ δὲν δύναται νὰ κατοικηθῆ, ἐὰν δὲν διορισθῶσιν ἔξοδα νὰ καθαρισθῶσι τόσοι αὐτὰ ὅσον καὶ ὄλα τὰ κατώγαιά του, διότι ἐκ τούτου ἀκολούθησαν καὶ θάνατοι καὶ ἀσθένειαι δειναὶ εἰς πολλοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ καθὼς καὶ γενικῶς εἰς τὴν πόλιν, περὶ καθαρισμοῦ τῆς ὁποίας θέλω καθυποβάλλει ἰδιαίτε-

πως σχέδιον ὑπ' ὄψιν τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως...».

Ὁ Μελάς σχετικά με τὴ Ναύπακτο γράφει πάλι στίς 9, Ιανουαρίου 1831 καὶ πρὸς ἄλλη ἀρχή, πού ἂν καὶ πολλὰ μακάθρια τὰ παραθέτουμε:

2) «...Α' Ὁ καθαρισμὸς τῶν Κονδέτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ αἰῶνα ἴσως εἶναι σφαιλισμένα, καὶ ὄλαι αἱ χρεῖαι ἐπλημμύρισαν, ὥστε αὕτη ἡ δυσωσμία εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῶν ἀσθενειῶν. Β' Νὰ καθαρισθοῦν ὄλαι αἱ οἰκίαι ἀπὸ τὰς κόπρους τῶν ἀλόγων καὶ τὰς λοιπὰς καθαρσίας. Γ' Νὰ γίνουιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τέσσαρες χρεῖαι πλησίον τῆς ἀγορᾶς διὰ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ μὴ ἔχοντας οἰκήματα. Ε' Νὰ γένη ἕνας χάνδαξ ὀλόγουρα εἰς τὸ κοιμητήριον διὰ νὰ μὴ θάπτωνται οἱ νεκροὶ εἰς τὰ νερὰ καὶ τότε διὰ μιᾶς σηπώμενα μολύνουιν τὸν ἀέρα μετὴν δυσωδίαν των. ΣΤ' Νὰ ἀνοιχθοῦν μερικὸι χάνδακες εἰς τὸν Βάλτον... Ἐκλαμπρότατε αὐτὸ τὸ μέγαλον ὀσπήτιον καταντᾶ νὰ γένη ἀκατοίκητον... καὶ εἶναι καὶ τὸ Διοικητήριον... καὶ ἔάν δέν μοι δοθῆ ἡ ἄδεια νὰ θάλω νὰ τὸ παστρέψουιν δέν δύναμαι νὰ κατοικήσω εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ ἂν καὶ ἐγὼ ἀνθέξω εἰς τὰς δυστυχίας αὐτάς, ἡ οἰκογένειά μου ὅμως, εἴμαι θέβαιος, ὅτι χάνεται καὶ εἶναι ἁμαρτία, ἀφ' οὗ ἔζησαν ἔπειτα ἀπὸ τόσας καταδρομάς, νὰ τοὺς χάσω τώρα εἰς τὴν νέαν ἐποχὴν τῆς ζωῆς μου...»

Ὁ Ἰ. Μελάς σάν Διοικητῆς τώρα Π. Πατρῶν καὶ Βοστίτης γράφει πρὸς τὸν Καποδίστρια στίς 5 Αὐγούστου 1831.

«...Δέν λείπουιν καθημερινῶς τοῦ νὰ φθάνουσι ἐνταῦθα πλοῖα ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τὸν Ἀδριατικὸν Κόλπον καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη ὑποπτα, περὶ τῶν ὁποίων παρακαλεῖ ἡ Διοίκησις νὰ λάθῃ τὰς ἀναλόγους ὁδηγίας, διὰ νὰ ἡξεύρῃ νὰ φέρεται, διότι ἄνευ τούτων δέν γνωρίζει τί νὰ πράξῃ, μάλιστα ἤδη ὅτε ἡ Νόσος χολόρροια ἐπιπολάζει εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀλλαχοῦ καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀποκαθίστανται ἀσυγκρίτως φρικτώτερα...»

Ὁ Ἰ. Μελάς γράφει πάλι ἀπὸ τὰς Πάτρας στίς 14 Ὀκτωβρίου 1831.

«...Ἐξ ἰδιαιτέρων γραμμάτων ἀπὸ τοὺς εἰς Ἰωάννινα συγγενεῖς του μανθάνει ὁ ὑποφαινόμενος ὅτι ἡ Νόσος χολόρροια ἐπινέμεται τὴν ἐπαρχίαν Μπιτόλια καὶ ὅτι ἡ ἐκεῖσε Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἔλαβεν προφυλακτικὰ μέτρα. Τὴν εἶδησιν ταύτην σπεύδει κατὰ τὸ χρέος νὰ γνωστοποιήσῃ πρὸς τὴν Σ. Κυβέρνησιν διὰ νὰ λάθῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, μήπως, ὃ μὴ γένοιτο, προχωρήσῃ τὸ κακὸν περαιτέρω ἀπὸ τοὺς καθημέραν ἐρχομένους ἐκεῖθεν ἀνθρώπους εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας...»

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ Μελάς ἀπὸ τὰς Πάτρας στίς 2 Δεκεμβρίου 1831.

«...Ἀμα διεδόθη φήμη ὅτι ἡ χολόρροια προσέβαλεν τὴν πρωτεύουσαν Βιέννην καὶ τινὰ πλησιόχωρα μέρη, ἐτέθη ὑπὸ ὑγειονομικὰς προφυλάξεις παρὰ τῶν Ἰωνίων Νήσων καὶ τὸ Τεργέστιον. Συμμορφουμένη λοιπὸν ἡ Διοίκησις κατ' αὐτάς καθυπέβαλεν ὑπὸ κάθαρσιν τὰ ἐξ ἐκεῖθεν προερχόμενα

πλοία... Κατὰ τὰς εἰδήσεις ὅμως τὰς ὁποίας λαμβάνομεν ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ εἰσέτι εἰς Βιέννην ἡ νόσος χολόρροια...»

Τὰ παραπάνω μᾶς δίνουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τὸ πῶς ζοῦσαν οἱ πρόγονοί μας καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς ὅσο καὶ ἰατρικῆς περιθαλψῆς. Ἔτσι ἡ θνησιμότης ἦταν μεγάλη.

Εἶδαμε πιὸ πάνω καὶ μιὰ ὄψη τῆς μεταπελευθερωτικῆς Ἑλλάδος. Ἄς μὴ μεμψιμοιροῦμε λοιπὸν οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί τους.

Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη προόδευσε στὸν αἰῶνα μας καὶ ἔκανε ἄλματα τὰ τελευταῖα χρόνια. Καθημερινὰ ὑπάρχουν ἐλπιδοφόρα μηνύματα

γιὰ τὴν καταστολὴ ἀσθενειῶν, ποὺ οὔτε στὴ φαντασίᾳ μας ἦταν ἀκόμα καὶ πρὶν ἀπὸ μιὰ τριακονταετία. Ὁ μέσος ὄρος τῆς ζωῆς ἔτσι ἀνέβηκε καὶ ἂν σταματήσει κάποτε καὶ ἡ θία στὸν κόσμο ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα νὰ ὑπάρξει μιὰ χρυσῆ ἐποχὴ στὴν ἀνθρωπότητα. Ἄς τὸ εὐχόμεστε.

ΛΕΩΝ Ι. ΜΕΛΑΣ

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.: Ὁ «πρακτικὸς χειρουργός» Παναγ. Μέξης καταγόταν ἀπὸ τὸ Κάτω Λάμποβο, τὸ κατόπι Λάμποβο τοῦ Ζάππα. Τὸ πολὺκλαδο αὐτὸ οἰκογενειακὸ δέντρο διχάζεται καὶ τριχάζεται σὲ ἐπώνυμα: Μέξης, Παναγιωτίδης, Οἰκονόμου, Κοινδύλης, γιὰ νὰ γεμίσει τὸν ἐλληνικὸ καὶ θαλασσινὸ γῶρο μέχρι τὴν Ὑδρα.

Ἄποψη Μπάργιας (Κήπων Ζαγορίου).

Φωτογραφία ἀπὸ Ἀρχεῖο Χριστόδ. Καλλιῆδη.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ ΜΟΥ

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦ. ΛΑΖΑΡΗ

Ἐπ. Εἰσαγγελ. Ἐφετῶν

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.:

Ὁ Ἐπίτιμος Εἰσαγγελέας Ἐφετῶν κ. Χριστόφ. Λάζαρης συνεχίζοντας δίνει μὲ γλαφυρότητα ὅσο καὶ δραματικότητα ἀγαμνήσεις ἀπὸ τὴν προσέγγισή του στὰ πρῶτα βήματα τοῦ δικαστικοῦ του σταδίου μὲ τὸν ἠπειρωτικὸ χῶρο.

Προσέγγισι μὲ τὸν ἠπειρωτικὸ χῶρο σὰν δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος. Ὁ Ἐσσάτ προσκυνητὴς στὸν τάφο τῶν προγόνων του.

(Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο)

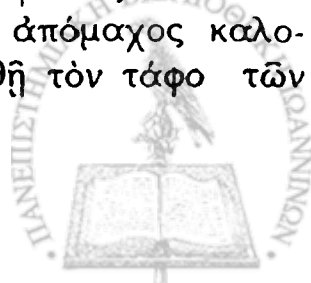
Τὸ 1928, 24ετῆς δικηγόρος πρωτοπάτησα δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος ἐκλογῶν τὰ ἱερά χῶματα τῆς ἠπείρου ἀποκομίζων πληθωρικὴν ποικιλίαν ἐντυπώσεων ἀπ' τὴ σκληρὴ μοῖρα καὶ τὶς ἀνεπανάληπτες ἰδιοτυπίες τῆς.

Ἐκεῖ στὴν Πέτρα, πλάϊ στὸ ρεῦμα τοῦ Λούρου ἓνα περίγραμμα ἀπὸ κοινὲς πέτρες, ἔδειχνε τὸν τάφο τοῦ πρώτου καταδικασθέντος καὶ ἐπιτοπίως ἐκτελεσθέντος γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας Μερεμέτη. Καὶ ἡ βεβαίωσι τοῦ σωφὲρ πῶς ὁ ἀείμνηστος εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν Γρανίτσας, πού τὸν εἶχε κατηγορήσει στὴ δίκη, ταξειδεύοντας πρὸς Ἰωάννινα, κατέβηκε ἀπ' τὸ αὐτοκίνητο καὶ

γονατίζοντας παρὰ τὸν τάφο τοῦ ληστοῦ ἐψιθύρισε σταυροκοπούμενος: «Ὁ Θεὸς νὰ σέ συγχωρήσῃ παιδί μου!» Μετὰ τὸν ἄτεγκτον δικαστικὸν τοῦ καθήκοντος, ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν οὐράνιον Κριτὴν τῆς εὐσπλαχνίας τὸ μεγαλεῖον τοῦ χριστιανοῦ.

Ἐλοξοδρομήσαμε γιὰ προσκύνημα στὸν Χάνι Ἐμὶν - Ἄγα ὅπου τὸ στρατηγεῖον τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων. Ἐπειτα μᾶς ἔδειξεν ὁ καλὸς μας ἠπειρώτης τὴν Κανέττα, τὴν Ὀλύτσια, τὴν Μανωλιάσα, τὸ Μπιζάνι, τὴν Ἀετορράχη, τὸ Αὐγὸ, τὸ λόφο τοῦ Βελισσαρίου μαζὺ μὲ γενικὲς πληροφορίες, καὶ φθάσαμε στὴν πόλι τῶν θρύλων καὶ τῶν μαρτυριῶν.

Τὸ μεσημέρι πού συνεγευμάτιζα στὸ ἐστιατόριο μὲ τὸ συμπολίτη δικαστὴ Π. Σταύρου, μοῦ εἶπε νὰ προσέξω λίγο παρέκει σὲ κοντινὸ τραπέζι τρεῖς συνδαιτημόνας ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ πρεσβύτερος μὲ τὸ λευκὸ κεφάλι καὶ τὰ δυὸ γαλανὰ μάτια πού ἔδειχναν ἀγαθότητα μέσ' ἀπ' τὰ χρυσᾶ ματογυάλια του ἦταν ὁ Γιαννώτης Ἐσσάτ πασᾶς· ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀμύνης κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως, ἀγαπητὸς στὰ Γιάννινα γιὰ τὴν ἀνθρωπιά του μὲ πολλοὺς ντόπιους, φίλους. Μετὰ τὸν πόλεμο ἐρχόταν ἀπόμαχος καλοκαίρι νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφο τῶν

γονέων του καὶ τ' ἀγαπημένα του Γιάννενα.

Τὸ ἀπόγευμα διψῶντας γιὰ ἐντυπώσεις, ἔπειτ' ἀπὸ ἓνα σύντομο γυροστά κεντρικὰ τῆς πόλεως, μὲ τὸ τούρκικο νεκροταφεῖο ἀκέρηο ἀκόμα στῆ θέσι τῆς σημερινῆς μεγάλης πλατείας, προχωρήσαμε στὸ κάστρο.

Παρὰ τὴν κυρία πύλη μᾶς ἔδειξαν τὸν τόπο ποὺ ἐμαρτύρησεν ὁ πολιοῦχος νεομάρτυς Γεώργιος. Μέσα στὸ κάστρο τὸ ἡμιανώγειο ἀπλὸ σπίτι τοῦ Ἑσῶτ πασᾶ μὲ τὴ χαμηλὴ καγκελόφρακτὴ μάνδρα του (ποὺ δὲν ὑπάρχει πλέον).

Πιο πάνω, πρὶν ἀπ' τὸ τούρκικο ἱεροδιδασκαλεῖο ὁ τάφος τῶν γονέων του. Ἐπειτα τὸ Ἀσλάν τζαμί καὶ δεξιώτερα οἱ φυλακὲς κατακόμβη τοῦ Ἀλήπασα μὲ τὴ μικρὴ καγκελόφρακτὴ πόρτα. Ἀριστερὰ καὶ λίγο παράμεσα ὁ χτίστης μὲ τὸ μυστρί εἶχε χαράξει στὴν ἀσβεστόλασπη τὴ χρονολογία 1814, γιατί, λέει ὁ τύραννος μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας (κατὰ τὸ θρῦλλο) ἐκτελοῦσε τοὺς δουλευτάδες γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν τὰ μυστικὰ τῆς κατακόμβης.

Πιο πέρα, παρὰ τὸ ἐρειπωμένο φετιχὲ τζαμί ἀπάνω σ' ἓνα χτιστὸ ἀνάβαθρο τὸ κουβουκλιωτὸ σιδηροκηγκλίδωμα ἐπεσήμαινε τὸν τόπο τῆς ταφῆς τοῦ ἀκέφαλου λειψάνου του, μ' ἓναν ὅμοιο μικρότερο τάφο δίπλα. Ἐπειτα ἀπ' τὸ τζαμί, οἱ τάπιες μὲ τὰ κανόνια ἐκείνου τοῦ καιροῦ, τοὺς γκιουλέδες καὶ τὸ Σαράϊ τοῦ Ἀλήπασα.

Πρὸς Κόνιτσα. Ἡπειρωτικὸς Ποιτισμὸς.

Τὴν ἄλλῃ μέρα παρασωφὲρ μ' ἓνα καμιόνι γιὰ τὴν Κόνιτσα προχωρώντας σὲ μιὰ κατηφόρα τοῦ Καλπακίου, ὁ σωφὲρ μᾶς ἔδειξε δεξιὰ καὶ χαμηλότερα ἓνα εὐδιάκριτο τμημα λιθόστρωτου δρόμου ἀνάμεσα ἀπ' τὴ θλάστησι βεβαιώνοντας πὺς ἔθεωρεῖτο τμημα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐγνατίας. Μ' ἂν ἡ πληροφορία ἔσφαλε πρέπει νᾶῆταν ἓνας ἀπ' τοὺς δρόμους ποὺ εἶχεν ἀνοίξει ὁ Ἀλήπασας (πρὸς Ἀργυρόκαστρον, Κορυτσᾶν, Καλαμπάκαν, Μέτσοβον, Ἄρταν, Παραμυθιάν, Ζαγόρι, Πρέβεζαν) μὲ ἀγγαρεία, θέβαια τῶν ὑποδούλων.

Ἐπειτα ἡ γέφυρα Μπουραζάνη. Καὶ στὸ τέρμα ἡ Κόνιτσα μὲ τὸ θαυπράσινο διάδημα, ποὺ ψηλότερὰ τῆς σχηματίζουν σὲ κορυφογραμμὴ δαντελωτῆς γκιρλάντας τὰ ἔλατα τοῦ μοναδικοῦ Ἀλπικοῦ τοπίου. Ἐπίσκεψι στὴ γέφυρα τοῦ Στομίου καὶ στὴν ἀκμάζουσα τότε Ἀναγνωστοπούλειο γεωργικὴ σχολή.

Τὸ βράδυ ποὺ δειπνούσαμε στὸ μοναδικὸ πανδοχεῖο στὴν εἴσοδο τῆς πόλεως ἄκουσα πὺς ὁ Ἡπειρώτης δάσκαλος κάποιου χωριοῦ πιὸ πάνω, τὸ εἶχε ἠλεκτροφωτίσει μὲ μιὰ ἐν μικρογραφία πρωτοπορειακὴ ὑδροηλεκτρικὴ εὐρεσιτεχνία, ὅταν ἡ Κόνιτσα φωτίζονταν ἀκόμα μὲ λάμπες πετρελαίου.

Τὸ πρῶτῃ ἡμιονικῶς πρὸς τὴν ἐξυλινη γέφυρα Στράτσιανης, πέρασμα τὸ ποτάμι τοῦ Σαρανταπόρου ἐδῶ-

θε - κείθε άθύμητες φορές, τόσο πού άναρωτιόμουν σέ τί άχυροκαλύβα θα τρύπωνα για ύπνο. Είχα γελαστεί άπόλυτα.

Ή Καστάνιανη όπου είχα διορισθή, άμφιθεατρική με καινούργια ώραιότατα σπίτια, κοινοτικές κρήνες, μιá πανέμορφη έκκλησιá κι' ένα σχολείο έφάμιλλο, με δίδρα και άνετα μοντέρνα θρανία, σ' έποχή πού ή Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Άθηνών τής ήδοϋ Σίνα μäs διέθετε μακρόστενα άπηρχαιωμένα έδρανα (μπάγκους) όπου στριμωχνόμαστε με δυσφορία.

Φιλοξενήθηκα στο όλοκαινούργιο άρχοντικό του κ. Νίκου Δούκα, ταξειδεμένου με σκληρό κολλάρο, πού είχαμε γνωρισθή συνταξιδεύοντας Πρέβεζα - Γιάννινα.

Γενναία παραδοσιακή αντίθεσι ή νέα, ώραία κι' όμορφοστολισμένη με τά έγχώρια, γυναίκα του, θυγατέρα του γέρο άπόμαχου δασκάλου, πού φοροϋσε κόκκινα τσαρούχια με γυμνές μακρυές μύτες γυρισμένες προς τ' άπάνω, για να μη δημιουργήση παραφωνία στο περιβάλλον, όπως μου έξήγησαν στην άπορία μου.

Τήν έπομένη, μετά την έκλογή, άφοϋ καλοδειπνήσαμε, κουβεντιάσαμε, ως άργά και πέσαμε για ύπνο, άκούμε καμπάνες, τουφεκιές και χτύπους στην πόρτα.

— Τί συμβαίνει κ. Δούκα;

— Οί κερδισμένοι τής έκλογής, όπως τó συνηθίζουμε έδω, έχουν σφάξει ένα μοσχάρι και γλεντούν μαζί με τούς χαμένους για να τούς ξε-

πικράνουν και μäs καλοϋν να τούς τιμήσωμε.

— Τούς εύχαριστώ θερμά. Τούς συγχαίρω όλόψυχα για τó μεγακόκαρδο έθιμο πού για τόν πολιτικό φανατισμό είναι άδιανόητο στην παληά Έλλάδα, αλλά πρέπει να ξεκουρασθώ για την πρωινή μου-λαροπορεία.

Αυτό μου έμεινε άλησμόνητο! Να συνεχίζεται άραγε άκόμα, ή τó κατεσπάρραξεν ή μισαλλοδοξία του άσυνάρτητου σημερινού μας πολιτισμού τών άσπόνδων φανατισμών;

Γιορτές τής Έκατονταεταρίδος στο Ζάλογγο (1930)

Τήν 20 Μαΐου 1930 είχε όργανωθή ό έρτασμός τής θυσίας τών 57 γυναικών του Σουλίου, άπάνω στο Ζάλογγο, εκεί πού είχαν άποκλεισθή, όταν έπεσε τó Σούλι (τις 18 Δεκεμβρίου 1803).

Νέος δικηγόρος τότε και λόγω έπιδόσεως στη σωματική άγωγή άναπληρών έθελοντικώς την κενή θέση γυμναστοϋ στο μικτό γυμνάσιο Λευκάδος μετείχα στην όμάδα καθηγητών πού συνώδευε την άντιπροσωπευτική φάλαγγα τών μαθητών άπ' τή Λευκάδα και τή γειτονικότερη Άκαρνανία πού δέν είχε γυμνάσιο.

Άλλά και σαν δικηγόρος είχα έπιφορτισθή να συντάξω τά κείμενα του όρκου τής μαθητιώσης νεότητος και τής καταθέσεως στεφάνου άπ' τó Γυμνάσιό μας στον τόπο τής άνυπέρθλητης θυσίας.

Τήν παραμονή, όλοι με τó πλοίο

στην Πρέβεζα κι' ἔπειτα μὲ αὐτοκίνητα καὶ πεζοπορία στὴν Καμαρίνα, ὅπου ὅλα τὰ σπίτια ἔγιναν ξενῶνες ἀδελφικῆς ὑποδοχῆς καὶ σ' ἐμένα ἔλαχε τὸ πατρικό τοῦ συνομήλικου καὶ συνονόματου μου ἱατροῦ κ. Τσαντούλα καὶ ἡ ἐγκάρδια συντροφιά του.

Ξημέρωσε ἡ μεγάλη μέρα. Στενά μονοπάτια κι' ἀνηφορικές γιδόστρες μᾶς ἔφεραν στὴν κορφή, στὸ Στεφάνι τοῦ ἱεροῦ θράχου. Σὰν πύλη μιὰ χαμηλὴ ἀψίδα ἀπὸ δαφνόκλαρα μᾶς κάνει νὰ περάσωμε μ' ἐλαφρὰ κλίσι τῆς κεφαλῆς.

Στὸ περιωρισμένο πλάτωμα, γεμᾶτο κόσμος ἀπ' τὸ πρωῖ, κυανόλευκα σάβανα τῶν Ἀκριτῶν τῆς Ἐλευθερίας ἐπιστέφουν εἰκόνες ἡρώων κι' ἐπιγραφὰς μὲ ὀνόματα ἄλλων.

Στὴ μέση ἓνα πρόχειρο κενοτάφιο μ' ἀναθηματικὴ στήλη.

Δάφνες καὶ κυανόλευκες ἀδελφώνονται μὲ δοξασμένα καρυοφύλλια καὶ ἡρωϊκὲς σπάθες. Οἱ πρῶτες σύμβολα τῆς ἰδέας. Τὰ δεύτερα οἱ ἀστραπὲς τῶν Τιτάνων.

Ἡ ἀνάπλασι τῆς τραγωδίας φέρνει ἀνατριχίλα καὶ θάμβος. Μιὰ μεγάλη σημαία στὴν κορφή δέρνεται καὶ πλαταγίζει πανίερο σύμβολο τῆς τιμῆς ἀπὸν ἀπ' τὸ θάραθρο τοῦ θανάτου. Πιὸ πέρα ἓνας ξύλινος σταυρὸς ψηλὰ συμβολίζει τὸν τοπικὸ Γολγοθᾶ τῆς Φυλῆς μας.

Ἀνάλαφρη ὁμίχλη ποὺ περνάει μὲ τὸν ἀέρα μοιάζει σπονδὴ δρόσου ἀπ' τὸν οὐρανὸ ποὺ ἀρωματίζεται ἀπ' τὸ λιθάνωτο τῆς γῆς. Καὶ δυὸ - τρεῖς ἀετοὶ μὲ οὐρανοδρόμους κύκλους διαγράφουν αἰθέρια στεφά-

νια στὸν ἐπίγειο βωμό.

Δὲν ἀκούονται φωνές. Τώρα προσεύχονται οἱ ψυχές μὲ κατάνυξι μὲ τὴν ἐσώβαθη ὑπόκρουσι τῶν παλμῶν τῆς καρδιάς.

Ἔωρα 11 ἔρχονται οἱ ἐπίσημοι γιὰ τὴ μυσταγωγία.

Ὁ μητροπολίτης Πρεβέζης ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπιμνημόσυνο δέησι καὶ καταθέτει στέφανο τῆς ἐκκλησίας μὲ προσφώνησι ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης γιὰ τὶς ἡρωίδες.

Ἀκολουθεῖ ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων ποὺ μὲ τὴν ἔντονη ἄρθρωσι καὶ τὸ χρῶμα φλογερῶν ἐννοιῶν προκαλεῖ σεισμικὸ κραδασμὸ στὶς ψυχές τοῦ ὑπαιθρίου ἐκκλησιασματος.

Ἐπειτα ἡ γονυκλισία τοῦ προσκυνήματος ἐν σιωπῇ ποὺ ἰσοπεδώνει δυὸ χιλιάδες κεφαλές στὴν ὀλόψυχη σπονδὴ τιμῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ γιὰ κείνες ποὺ προτίμησαν τὴν ἐλευθερία τῆς ἀνυπαρξίας ἀπ' τὴ σκλαβιά καὶ τὴν ἀτίμωσι τῆς ζωῆς.

Δὲν ἀκούονται παρὰ οἱ σημαίες ποὺ πλαταγίζουν. Σὰν τί νὰ λένε μὲ τὴ δική τους γλῶσσα στὴν κατάνυξι τῶν ψυχῶν ποὺ τὶς ἀκοῦνε;

Φωνάζουν καὶ διαλαλοῦν τὸν αἰῶνιο χρησμὸ τῆς φυλῆς.

Ἀπάνω ἀπ' τὰ θάραθρα καὶ τὰς ἀθύσσους, ἀπάνω ἀπ' τὰ αἵματα καὶ τοὺς τάφους, ἀπάνω ἀπ' τὶς σκλαβιές καὶ τὰ μαρτύρια, ψηλὰ ἀπ' τοὺς Ἐφιάλτες καὶ τοὺς Πηλιογούσηδες ὄλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὄλων τῶν ἀποχρώσεων, θὰ κυματίζη στὸν ἀέρα, τὸ πανίερο φλάμπουρο τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ σταυρὸ τοῦ Ναζω-

ραίου, συμβολίζοντας αιώνια τὸ «Ἐν τούτῳ νικά»!

Ἀκολουθοῦν καταθέσεις στεφάνων τῶν Ἀρχῶν, τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου. Κι' ἔπειτα ὁ ὄρκος τῶν μαθητῶν τῆς Μ. Παιδείας ποὺ ὑψώνουν τὸ χέρι μέσα στὴ γενικὴ ψυχικὴ μεταρσίωσι :

«Ὁρκιζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα τῆς αἰωνίας πατρίδος πρὸς ἣν ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἀνήγειρε τὸν περικαλλέστερον τῶν βωμῶν ἢ θρυλική σας ἀντιθυσία, ὧ νύμφαι τοῦ ἀθανάτου Σουλίου, νὰ τηρήσωμεν ἐφ' ὄρου ζωῆς τὴν συγκλονιστικὴν ἐκατόμβην σας, φωτεινὴν πυξίδα εἰς τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς τιμῆς!

»Ὁμνύομεν εἰς τὸν θεῖον παλμὸν ποὺ σὰς ὠδήγησε διὰ τοῦ θαράθρου εἰς τὸ πάνθεον τῶν ἡρώων, καὶ εἰς τὸν μητρικὸν σπαραγμὸν ποὺ προέπεμψε τὰ ἀθῶα σας θρέφη πρὸς τὸν ἐλεύθερον θάνατον, νὰ καταστήσωμεν τὸν σκυθρωπὸν Γολγοθᾶν σας τηλαυγῆ πολικὸν κατευνόμενα ἔσαι τὴν γενεάν μας ἐπὶ τὰ ἴχνη σας, πιστὴν μέχρι ἐσχάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα μας».

Καταθέτουν στεφάνους μὲ φλογερὲς προσφωνήσεις τὰ γυμνάσια τῆς περιφερείας. Γιὰ τὸ γυμνάσιο Πρεβέζης ἡ μαθήτρια Ἄγνη Τσακαλώτου προσφωνοῦσα μὲ γλυκεῖα καὶ ὑποβλητικὴ φωνὴ στρεφομένη σὰν σὲ ὀπτασία πρὸς τοὺς αἵματοποτισμένους βράχους. Δυστυχῶς δὲν μπορέσαμε ν' ἀποκτήσωμε τὰ κείμενά των ποὺ μᾶς συνετάραξαν τὶς ψυχές ὡς τὰ μυχιαίτατα.

Γιὰ τὸ γυμνάσιο Λευκάδος ἡ ὀρφανὴ πολέμου μαθήτρια Γεωργία Σταματέλλου μὲ τὴν κρυστάλλινη φωνή της :

«Στὴν ὑπερήφανη αὐτὴ κορφή ποὺ εἶδε ὀλοζώντανο τὸ ὑπεροχώτερο ἄλμα πρὸς τὴν ἀθανασίαν ἀπ' ὅσα ἐγνώρισαν οἱ αἰῶνες, μᾶς στέλνουν τὰ βουνὰ τῆς Ρούμελης καὶ ἡ αὔρα τοῦ Ἰονίου, νὰ καταθέσωμε στὸ βωμό σας, ὧ ἀθάνατες θυγατέρες τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος, στεφάνι παρθενικῆς δαφνούλας, ἐλάχιστο δείγμα τοῦ ἀπροσμέτρητου θαυμασμοῦ μας πρὸς τὴν ἱερὴ σας ἀντιθυσία».

Καὶ τελειώνοντας ἀπήγγειλε ἀπ' τὸ Σολωμὸ «στὸ θάνατο τοῦ L. BYRON* :

«Τὶς ἐμάζωξε στὸ μέρος τοῦ Ζαλόγγου τὸ ἀκρινὸ τῆς ἐλευθερίας ὁ ἔρωσ καὶ τοὺς ἔμπνευσε χορό...»

Ἐπειτα ἡ μαθήτρια Ἀγγελικὴ Μικρώνη, μὲ φωνὴ ποὺ κάνει καὶ τοὺς βράχους ν' ἀνατριχιάζουν ἀπαγγέλλει τοὺς στίχους τοῦ Σωτ. Σκίπη :

«Σὰν ἰδέες μέσ' ἐγκέφαλο ἑνὸς Θεοῦ ἀθανάτου χορεύουν οἱ Σουλιώτισσες στὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου μὲ ρυθμὸν ἄγριο...»

Ἐφύγαμε πλημμυρισμένοι ἀπὸ συγκίνησι, ἱκανοποίησι, φρονηματισμὸ καὶ ἔθνικὴ ὑπερηφάνεια.

Ἡ ἀξιολόγησι τῆς συμμετοχῆς μας στὴν ἑορτὴ ἐπιβεβαιουῖται ἀπὸ τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν τοῦ διαπρεποῦς μητροπολίτου Παραμυθίας πρὸς τὸν Γυμνασιάρχην Λευκάδος

(τὸν ἐκ Κατούνης Λευκάδος ἀείμνηστον Κων. Γουρζῆν).

Πάργα τῆ 29 Μαΐου 1930

Ἐλλογιμώτατε κ. Γυμνασιάρχᾳ.

Ὑπὸ τὸ κράτος ἔτι ἱεράς συγκινήσεως τῶν μεγάλων καὶ σεπτῶν ἑορτῶν μας διατελοῦντες, αἰσθανόμεθα βαθυτάτην ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσωμεν τῇ ἡμετέρα Ἐλλογιμότητι, καὶ δι' ὕμῶν τοῖς φιλτάτοις τοῦ Γυμνασίου Λευκάδος, τὰς θερμότερας τῶν εὐχαριστιῶν μας, ἐπὶ τῇ πρόφρονι καὶ μνημειώδει συμμετοχῇ εἰς αὐτάς.

Ὡς ἡ Πάργα, οὕτω καὶ ἡ Λευκάς, κατὰ τοὺς δυσχειμέρους ἐκείνους χρόνους τῆς τοῦ γένους ἡμῶν δουλείας, εὐμοιρήσασαι σχετικῆς ἐλευθερίας, τὸ πᾶν ἔπραξαν γενναιοφρόνως ἵνα διασκεδάσωσι τὸ βαθὺ ἠθικὸν σκότος τῆς δουλείας καὶ πολυλαχῶς νὰ συντρέξωσι καὶ βοηθήσωσι διὰ μεγάλων θυσιῶν τὰ ἀτυχῆ τέκνα τῆς ταλαιπώρου Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας, ἐπισπῶσαι ἀμέριστον τὴν τοῦ Ἔθνους εὐγνωμοσύνην.

Ὁ ὄρκος ὁ πρὸ τοῦ κενοταφίου τῶν ἡρώων τῆς θρυλλικῆς Πάργας, ὑπὸ τῶν ὑμετέρων μαθητῶν πανδημῶς οὕτω δοθείς, πληροῖ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδος γλυκείας τὰς καρδίας ἡμῶν ἐπ' αἰσιωτέρῳ καὶ ἐθνοπρεπεστέρῳ μέλλοντι τῆς παρούσης γενεᾶς.

Εἶθε τὸ παράδειγμα τῶν μαθητῶν ἡμῶν νὰ ἠλεκτρίσῃ καὶ τοὺς συναδέλφους τῶν ἄλλων τῆς πατρίδος Γυμνασίων, παρ' ὧν τὸ Ἔθνος ἐλπίζει καὶ ἀπεκδέχεται τὴν ἀνα-

καίνισιν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ.

Ὁ Παραμυθίας - Φλιατῶν καὶ

Πάργας

Ἀθηναγόρας

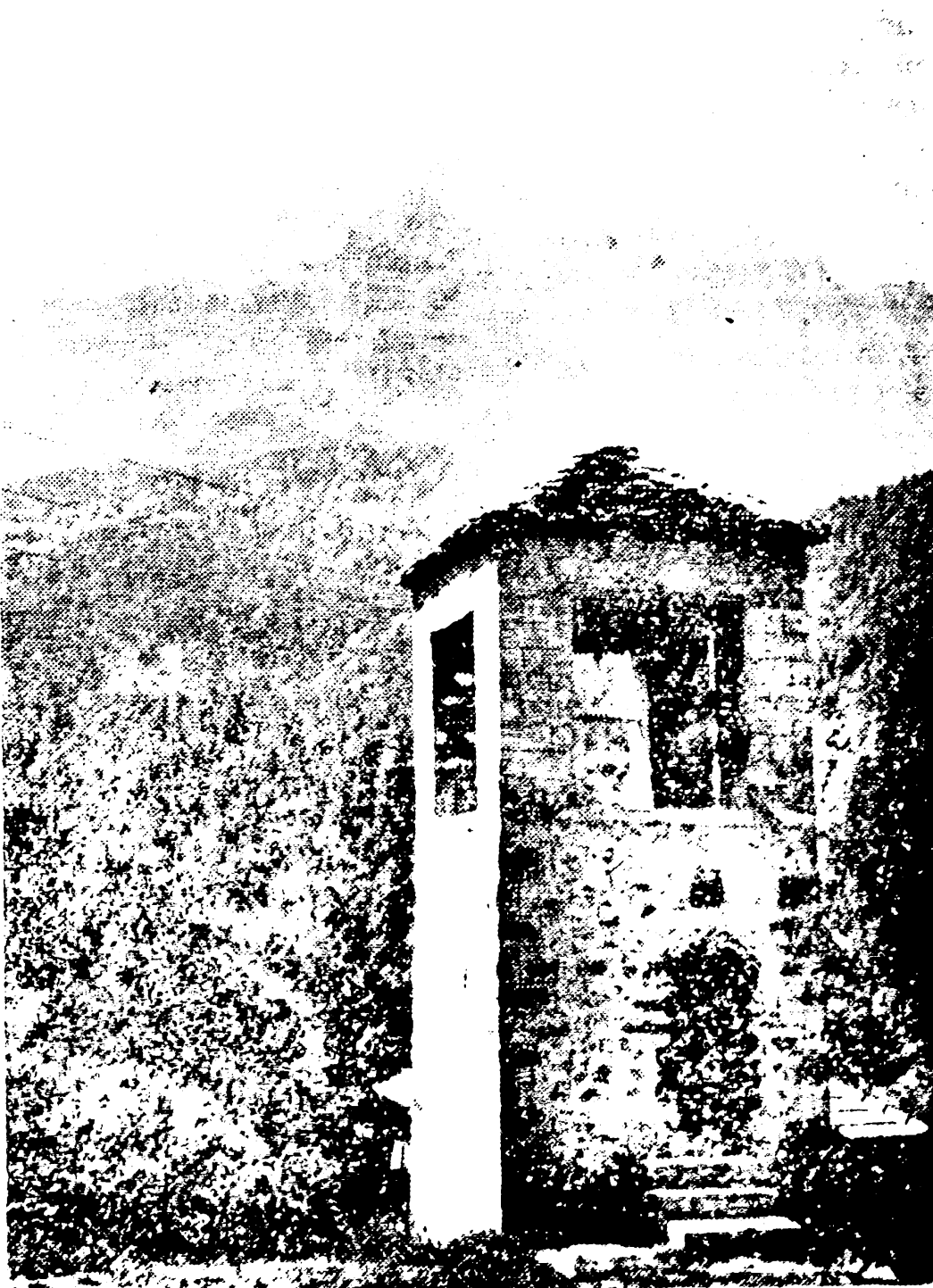
Λίγο ἄργότερα, μὲ ἡμερήσιες σχολικὲς ἐκδρομὲς ἐπισκεφθήκαμε τὴν ὄμορφη Πάργα μὲ τὸ μεγαλόπρεπο κάστρο καὶ τὸ διάσπαρτο ἀπὸ βραχονήσια λιμανάκι τῆς, ὅπως καὶ τὸ χῶρο τῆς Νικοπόλεως. Ἐκεῖ ἐθαυμάσαμε πρὸ παντός τὸ περίφημα διατηρούμενο ψηφιδωτὸ στὸ σύνθρονο τῶν ἑρειπίων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ποὺ εἰκονίζει πυκνά, μεθοδικὰ καὶ ζωηρότατα σὲ χρωματισμοὺς πολλὰ ἀπ' τὸν κόσμον τῶν ζώων μέσα σὲ τετράγωνο διακοσμητικὸ πλαίσιο μὲ τὴν ὑποσημείωσι : «ΟΣΑ ΠΝΥΕΙ ΤΕ ΚΑΙ ΕΡΠΕΙ!»!

Ἡπειρος δυσχείμερος.

Ἀπ' τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1935 νεοδιόριστος ἀντεισαγγελεὺς Πρωτοδικῶν εἰς Ἰωάννινα (κατ' αἴτησίν μου) καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνοἰταλικὸν πόλεμον Ἐπίτροπος τοῦ διαρκοῦς Στρατοδικείου, εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω ὅσο μπορούσα τὸν κόσμον καὶ τὴν ὑπαιθρον τῆς Ἠπείρου. Μὲ κέντρα ἐξορμήσεων τὰς ἑδρας τῶν ἑπτὰ ἐπαρχιακῶν Εἰρηνοδικείων Ζίτσης, Φλιατῶν, Παραμυθίας, Ἠγουμενίτσης, Μετσόβου, Καλαρυτιῶν (Πραμάντων) καὶ Ζαγορίου (Κήπων), ἀπεκόμισα πληθώραν ἐντυπώσεων, ἀπὸ τίς ὁποῖες πολλὰί ἐξέχουν ἀκόμα εἰς τὴν μνήμην μου.

Πρώτη μου θλιθερὴ ἐμπειρία ἀπ' τὴν ἰδιαίτερα τραχεῖα ζωὴ τῶν Ἠπειρωτῶν μέσα στὴν ἀνυπότακτὴ ἐδαφικὴ δυσμένεια τοῦ τόπου μὲ

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Η Π Ι Ν Α Κ Ο Θ Η Κ Η

Άποψη τῆς Τύμφης (Γαιούκα Ρόσια) ἀπὸ τὸ Βρυσσολῶρι.
(Ἄρχεῖο Ἄπ. Βερτοδούλου)

τοὺς ἠψικάρηνους ὄρεινους ὄγκους, τὰ καταρράχια, τὰ θάραθρα καὶ τὶς σάρρες τῶν χαραδρώσεων, τὰ ποτάμια, τοὺς παγετοὺς καὶ τὶς ἄγριες χιονοθύελλες τῶν χειμῶνων τῆς Ἑπειρωτικῆς γῆς, ἦταν ἢ διαπίστωσις τῶν ἐτησίων θανάτων ἀπὸ ἀτυχήματα τῶν ὁποίων οἱ δικογραφίες περνοῦσαν ἀπ' τὰ χέρια μου. Κατακρημνήσεις, πνιγμοί, κεραυνοπληξίες, χιονοπληξίες ἀλλὰ καὶ ὄχι σπάνια αὐτοκτονίες ἀπότοκοι τῶν τοπικῶν βιωτικῶν δυσμενειῶν κατέληγαν σ' ἓναν μακάθριο ἀπολογισμό 20—30 περίπου θανάτων ἐτησίως.

Θυμοῦμαι ἀνατριχιάζοντας, τὴ συμφορὰ μιᾶς ομάδος ἀπὸ 16 πρόσωπα ποὺ κινῶντας ἀπ' τὰ Ἄγναντα, κατελήφθησαν περὶ τὸ μέσον τῆς διαδρομῆς πρὸς Ἰωάννινα ἀπὸ σφοδρότατη χιονοθύελλα. Μιὰ θεομηνία ἀπὸ κεῖνες ποὺ μαστιγώνουν ἀδιάκοπα κι' ἀνελέητα τὸ πρόσωπο σὰν τὶς ἀμμοθύελλες τῆς ἐρήμου· ποὺ δὲν σ' ἀφίνουν ν' ἀνοιξῆς οὔτε μάτια γιὰ νὰ ἰδῆς ποῦ θρίσκεσαι, οὔτε στόμα ν' ἀναπνεύσης, ποὺ σοῦ ξυλιάζουν χέρια καὶ πόδια καὶ σοῦ θολώνουν τὸ μυαλὸ τόσο, ποῦ, ὄχι μονάχα τὸν προσανατολισμὸ καὶ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ τὴ δύναμι τῆς σκέψεως νὰ χάνης. Μιὰ τέτοια λευκὴ κόλασι, ἐν σμικρῷ, τὴν ἔζησα στὸ Δελθινάκι 15 Μαρτίου 1937 ἢ 38 ποὺ εἶχαμε πάει γιὰ μονομελές. Γιὰ νὰ διανύσωμε τὰ 80 μέτρα ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο στὸ Εἰρηνοδικεῖο μὲ μιὰ ἀνοιχτὴ ὀμπρέλλα γι' ἀσπίδα μπροστά μας μὲ τὸ δικαστῆ, χρειασθήκαμε

μισὴ ὥρα. Καὶ δὲ δικάσαμε παρὰ μόνον μιὰ ὑπόθεσι μὲς' ἀπ' τὴν κωμόπολι, γιατί κανένας ἄλλος δὲν μπόρεσε νὰ σπάσῃ τὸ φράγμα τῆς χιονοθύελλης ἀπ' τὰ γύρω χωριά!

Αὐτοί, λοιπόν, οἱ δεκαέξι εἶχαν πιαστῆ χέρι μὲ χέρι μὲ μπροστάρη τὸν ἀκμαιότερον ἄνδρα. Ἀλλὰ μέσα στὰ δαιμονικὰ πλήγματα τοῦ χαλασμοῦ, κάθε τόσο καὶ ξεκόβονταν ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη ἀλυσσίδα ποὺ κυμάτιζε παραπατώντας ἀπάνω στὸ παχὺ στρῶμα τοῦ χιονιοῦ ποὺ σκέπαζε τὸ δρόμο τοῦ τρομεροῦ γκρεμοῦ δεξιά, πότε ἓνας, πότε δύο, πότε περισσότεροι, κι' ἔμεναν πίσω, ἀφοῦ καμμιά βοήθεια δὲν ἦταν δυνατή. Τὸ θράδυ ἔφθασαν ἔξω ἀπ' τὸ Λοζέτον (Ἑλληνικό), ὁ μπροστάρης μ' ἄλλον ἓναν, κι' ἓνα ζευγάρι γεροντότεροι ποὺ ξεκόπηκαν ἐκεῖ. Οἱ δύο νέοι ἔφθασαν κακῶς ἔχοντες στὸ χωριὸ καὶ ζήτησαν συνδρομή. Μιὰ παρακινδυνευμένη παγάνα μὲ φανάρια, βρῆκε τοὺς ἄλλους δύο ζωντανούς. Εἶχαν καθίσει πλάτη μὲ πλάτη σκεπασμένοι μὲ τὴν κάππα τοῦ γέρου. Κι' ἀπ' τὴν κορφή της, ποὺ μόλις ἔξεῖχε ἀπ' τὸ χιόνι μ' ἓνα μικρὸ ἀνοιγμα γιὰ ν' ἀναπνέουν τοὺς διέκριναν καὶ τοὺς τράθηξαν στὸ χωριό.

Οἱ ἄλλοι 12 θρέθηκαν ἀργότερα νεκροὶ ὅταν διαλύθηκαν τὰ σάβανα καταψύξεως ἀπ' τὸ χιόνι ποὺ εἶχαν σκεπάσει.

Βεβλὰ καὶ Ζωσιμαία Ἀκαδημία.

Δεύτερη ἀποταμίευσις μνημονικοῦ θαυμασμοῦ ἦταν τὸ Ἱεροδιδα-

σκαλείο τῆς Βελλᾶς. Τὸ κατόρθωμα ἀτρύτων μόχθων, θεμελιωμένο ἀπ' τῆ δημιουργικῆ ἔμπνευσι τοῦ μακαριστοῦ μητροπολίτου Σπυρίδωνος. Τὸ φυτώριο ἀναπτύξεως δασκάλων καὶ κληρικῶν μὲ γεωργικὲς γνώσεις, πού ὅταν ἀποφοιτοῦσαν διωχτεῦντο φωτοδόται καὶ φρονηματοῖσται στὴν ἀλύτρωτη Β. Ἡπειρο ὅπου ἐλειτουργοῦσαν τότε ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ὁ ἐθνικοθρησκευτικὸς ἔρως τοῦ δημιουργοῦ μὲ τὴ μακρυνὴ πρόβλεψι γιὰ τὸ μέλλον πού ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον μὲ τὸν καὶ μὸ τῆς κτιριακῆς του συμπληρώσεως.

Τρίτη ἢ φερώνυμος τῶν Ζωσιμάδων Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία. Τὸ πληρέστερον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐκπαιδευτικὸν μέγαρον τῶν Βαλκανίων. Τὸ κολοσσιαῖον ἔργον τοῦ αὐτοῦ μεγάλου ὀραματιστοῦ πού ἐπέστεψεν ἄλλην σειράν, μόχθων καὶ ἀγωνιῶν του, καὶ ἀπέσπασεν, ἀντὶ ἀνεπιφυλάκτου εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ, τὴν πικρίαν τῶν ἐπικρίσεων διότι δὲν εἶχε προτιμήσει ἀντ' αὐτοῦ τὴν κατασκευὴν μερικῶν δημοτικῶν σχολείων.

Παραμονὲς τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου. Θύελλα στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἰωαννίνων - Σπυρίδων - Χ. Κατσιμῆτρος.

Καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη παραδοθῆ εἰς τὸν προορισμὸν του μόλις ἀποπερατωθέν, ὅταν, κατὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπιστράτευσιν τοῦ 1939, ἐντὸς τοῦ

μητροπολιτικοῦ ναοῦ πλήρους ἐκκλησιάσματος, μὲ παρόντα τὸν ἀείμνηστον καὶ πάνσεμνον στρατηγὸν Χαράλ. Κατσιμῆτρον περιβαλλόμενον ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖον του, ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ἐξαπελύθη ἀπροσδόκητος κατσιωνισμὸς ψυχρολουσίας πού ἐπλήρωσε τὰς ψυχὰς μας πικρίας καὶ ἀποκαρδιώσεως:

— Στρατηγέ μου! Δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ὑποπτευθῶ κἂν ὅτι, διοικοῦντος τοῦ Χαλαλάμπους Κατσιμῆτρον, ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες θὰ παρεβίαζον τὰς πύλας τοῦ παρθενικοῦ σεμνώματος πού λέγεται Ζωσιμαῖα Ἀκαδημία, διὰ νὰ εἰσβάλλουν πρὸς αὐθαίρετον καὶ καταστροφικὴν ἐν πολλοῖς χρῆσιν τῶν διαμερισμάτων της, ὑπὸ τὸ πρόσχημα στρατωνισμοῦ τμημάτων διὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχον ἄλλοι ἐπαρκεῖς καὶ ὀλιγώτερον εὐπαθεῖς χώροι...

Καὶ ἐπροχώρησεν ἀκάθεκτος καλῶν τὸν στρατηγὸν εἰς ἐπανόρθωσιν τοῦ κακοῦ πού, ὡς ἔλεγεν, εἶχεν ἐπεκταθῆ καὶ εἰς ἄλλους ἱεροὺς χώρους τῆς ὑπαίθρου

Δύο - τρεῖς τότε, ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, ἐν καταφανεῖ ἀγανακτήσει ἐψιθύρισαν εἰς τὰ ὦτα τοῦ ἀταράχου στρατηγοῦ, προφανῶς, τὴν σκέψιν ἀποχωρήσεως πρὸς ἀποδοκιμασίαν τῆς ἐπιθέσεως. Ἀλλ' ἡ ἔντονος ἀπάντησις τῆς συνετῆς γενναιότητος τοῦ στρατηγοῦ, συνοδευομένη μὲ μίαν χαρακτηριστικὴν κίνησιν τῆς δεξιᾶς πρὸς τὰ κάτω καθήλωσε τοὺς εὐερεθίστους:

— Ὅχι· θὸ μείνωμε ἐδῶ, καὶ θὰ τ' ἀκούσωμε ὅλα μέχρι τέλους.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν πού ἐγένετο μέσα

σὲ ψυχικὴ κατῆφεια καὶ θλίψι ἀπετόλμησα μίαν ἐπίσκεψι στὸ Δεσπότη. Ἐκεῖνος ἀντιληφθεὶς τὸ κίνητρον τῆς ἐπισκέψεως, ἐπρόλαβε τὴν πρὸς στιγμὴν ἀμηχανίαν μου.

— Λέγε, λοιπόν, αὐτὸ ποῦ ἦρθες νὰ μοῦ πῆς· τί κάθουσαι;

— Σεβασμιώτατε, ἐδῶ ποῦ μᾶς ἔταξεν ἡ μοῖρα, ἐν ὧσιν τῶν κρισιμωτάτων ἐνδεχομένων, λειτουργοὶ τοῦ Κράτους καὶ λαός, μόνον ἀπὸ δύο φυσιογνωμίας ἀντλοῦμεν ἐμπύχουσι καὶ ἐλπίδα· ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν καὶ τὸν Δεσπότην. Ἄλλ' αὐτὸ ποῦ ἔγινε στήν ἐκκλησίαν μᾶς ἐπλήρωσεν ἀποκρδιώσεως μὲ τὴν ἀπροσδόκητη ἐπανεμφάνισι τῆς διχονοίας ποῦ δέρνει τὴ φυλὴν μας. Μὲ τὸν Στρατηγὸν ἀνταλλάσσετε συχνὰ ἐπισκέψεις. Τηλέφωνα ἔχετε κί' οἱ δύο γιὰ νὰ συνεννοηθῆτε. Ἦταν ἀνάγκη νὰ μᾶς θάλατε πάγο μὲ τὴ σημερινή σας ψυχρολουσία;

— Καὶ νομίζεις, ἀγαπητέ μου πῶς δὲν τὰ χρησιμοποίησα αὐτά; Μὴν ἀνησυχεῖς. Ἄπ' αὐτὰ ποῦ ἄκουσες ὁ Κατσιμηῆτρος θὰ δοκίμασε περισσότερη ἀνακούφισι παρὰ πικρία. Ἦ τὰ εἶπα σ' αὐτὸν γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν κάτι ἄλλοι. Αὐριο θάχουν δι-
ορθωθῆ ὅλα. Νᾶσαι θέβαιος.

Καὶ πράγματι ἐδιωρθώθησαν ὡς ἠδιὰ μαγείας μὲ τὴν ἐκκένωση τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν καταληφθέντων ναῶν.

Ἡ δικαίωσις τῆς τόσον ἀντιληφθείσης ἀνεγέρσεως τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς ἐκρήξεως ἐκείνης τοῦ μακαριστοῦ ἱεράρχου ἐπηκολούθησε δραματικῶς θεαματικῇ ὅταν τὸν

ἄλλο χρόνον ἀπὸ τὰ καταρράχια τοῦ Τιτάνειου ἀγῶνα διεκομίζοντο σωρευτικῶς καὶ εἶχαν ὑπερπληρώσει κάθε χῶρον στὴ Ζωσιμαία Ἀκαδημία τραυματαῖα τῶν ἰταλικῶν ὀλμων καὶ κρουοπαγημένοι, τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἔνα ἀπόγευμα ποῦ ἔβγαίνα ἀπὸ ἐπίσκεψι προσφάτως διακομισθέντων συμπολιτῶν συνήντησα τὸν Σπυρίδωνα εἰσερχόμενον, καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν μου ἐδέχθη μίαν ἀπροσδόκητον ἀποκάλυψιν:

— Εἶδες λοιπόν, ἀγαπητέ μου, Λάζαρη, γιὰτί ἔφκιαχνα τὴν Ἀκαδημία ἀντὶ νὰ σπείρω πέντ' - ἔξη δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γιὰτί ἐπίκρανα τὸν Κατσιμηῆτρο μας; Ὅλοι περιμέναμε ἀργὰ ἢ γρήγορα τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ ποιός εἶχε σκφθῆ ποῦ θάβρισκαν στέγη καὶ περίθαλψιν τὰ παιδιὰ μας ποῦ θὰ τὰ πλήρωναν μὲ τὸ αἷμα καὶ τὴν ἀναπήρωσί τους γιὰ νὰ πεταχθοῦν ἔπειτα στοὺς δρόμους; Ἐγὼ ἔχτιζα μίαν Ἀκαδημία γιὰ νὰ βρεθῆ ἕνα νοσοκομεῖον πολεμικῶν θυμάτων, ἀλλὰ δὲν μπορούσα νὰ τὸ προαναγγεῖλω.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ κύριοι Ἀναγνώσται νὰ μᾶς γνωστοποιοῦν τὴ νέα τους διεύθυνση.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἐκδόσεις Ἀθηνῶν. Ψαλίδα στὰ πάνω Σουδενά

ΤΟΥ ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Στὰ Πάνω - Σουδενά τοῦ Ζαγορίου διαφυλάχτηκε καὶ ὑπάρχει μιὰ βιβλιοθήκη ἀξιόλογη. Ὑπάρχουν, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, πολλὰ βιβλία σὲ σπάνιες ἐκδόσεις.

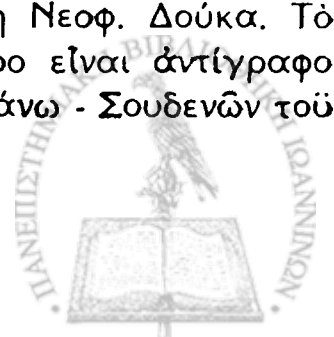
Ἀπὸ τότε πού ὑπάρχει αὐτὴ ἡ βιβλιοθήκη μὲ τὸ πλούσιο περιεχόμενό της ἐπέρασε ἕνας αἰώνας. Στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ὁ Ἑπειρωτικὸς χῶρος ἀναταράχτηκε ἀπὸ λογίων - λογιῶν μπόρες καὶ περιπέτειες. Τοῦρκοι, ληστές, Ἴταλοί, Γερμανοί, μαζί καὶ ἡ κατάρα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. "Ὅλοι ὄργωσαν καὶ χάλασαν στὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια. Ὡστόσο ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς πού φυλάγονταν σὲ μιὰ αἴθουσα τοῦ σχολείου τῶν Σουδενῶν σώθηκε καὶ διαφυλάχτηκε μὲ μικρὲς ζημιές. Αὐτὸ ὀφείλεται σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ δασκάλους πού διαδέχτηκαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ ἦταν διαλεχτοί. Πεθαμένοι, οἱ πιὸ πολλοί, καὶ ζῶντες εἶναι ἀξιοὶ νὰ μνημονεύωνται τιμητικά.

Τὴ βιβλιοθήκη ἐδώρησε στὴν κοινότητα ὁ μακαρίτης Θεόδωρος Πριμικήρης, δάσκαλος μὲ μεγάλη μόρφωση. Ἦταν βλαστὸς μιᾶς ἀπὸ τίς καλύτερες, τίς παλιότερες καὶ τίς εὐπορώτερες οἰκογένειες τῶν Σουδενῶν. Κύριο γνῶρισμα τῆς οἰκογένειας: Ἡ ἀγαθοεργία. Τὰ δυὸ ἀ-

δέλφια Σπῦρος καὶ Θόδωρος καὶ οἱ γυναῖκες τους Χρυσὴ καὶ Ἑλένη ἔχουν κάνει 4 διαθήκες μὲ περιεχόμενο, τοὺς γνωστοὺς κοινωφελεῖς σκοποὺς τῆς ἐποχῆς τους — ἐκκλησία, παιδεία, ὀρφανὰ κορίτσια γιὰ παντρεία, βοηθήματα σὲ ἀπόρους κλπ.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς οἰκογένειας αὐτῆς: Πολλὰ χρόνια διαφέντευαν τὰ κοινοτικὰ πράγματα μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς δάσκαλος δὲν ἄφησε μόνο τὰ ἀξιόλογα βιβλία τοῦ στὰ Σουδενά. Ἄφησε καὶ μερικὰ χειρόγραφα μεγάλης ἀξίας. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι δικό του μὲ ἐρμηνεία τῶν Εὐαγγελίων. Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ μὲ ἡμερομηνία 2.3.1877, γραμμένο στοὺς Νεγάδες, ὅπου ἦταν διωρισμένος δάσκαλος, δώσαμε στὴν καθηγήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων, Κα Ἑλένη Κακουλίδη - Πάνου, ἡ ὁποία ἔπειτα ἀπὸ μελέτη τοῦ κειμένου ἐκφράστηκε πολὺ ἐπαινετικά γιὰ τὴν ἐρμηνευτικὴ προσπάθεια τοῦ Θ. Πριμικήρη. Τὸ δεύτερο χειρόγραφο εἶναι μιὰ χειρόγραφη λογικὴ τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους Σουδενιώτη Νεοφ. Δούκα. Τὸ τρίτο χειρόγραφο εἶναι ἀντίγραφο Κώδικα τῶν Ἐπάνω - Σουδενῶν τοῦ

Ζαγορίου — σελίδες ἀριθμημένες 513 καὶ σελίδες χωρὶς ἀριθμὸ 15. Χρονολογεῖται τὸ ἀντίγραφο ἀπὸ τὸ 1832. Ἡ λήξη του εἶναι τὸ 1862. Περιεχόμενό του ἡ αὐτοδιοίκηση τῆς κοινότητος καὶ ἡ πορεία της 30 χρόνια τεκμηριωμένη.

Ἀπὸ τὸν κώδικα αὐτὸν (ἀντίγραφο) ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα ἀποσπάσματα ἔχουν καταχωρισθῆ στὸ Δελτίο τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸν ὑπογράφοντα. Ἀπὸ ἔρευνα ἐπιμελημένη ἐξακριβώθηκε ὅτι πολλὰ κείμενα τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ εἶναι γραμμένα μὲ τὸ χέρι τοῦ Σπύρου Πριμικήρη καὶ ἐλάχιστα ἰδιοχείρως ἀπὸ τὸ Θεοδ. Πριμικήρη.

Ἐκεῖνο ὡστόσο γιὰ τὸ ὁποῖο γράφεται κυρίως τὸ σημείωμα αὐτὸ εἶναι τὸ χειρόγραφο μὲ τίτλο καὶ περιεχόμενο «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ». Οἱ σελίδες της εἶναι 462. Κάθε σελίδα εἶναι γραμμένη γύρω στὶς 15 σειρὲς σὲ χαρτὶ ἀρίγγωτο μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὴν εὐθεῖα γραμμὴ στὴν ἐντέλεια καὶ γραφικὸ χαρακτήρα εὐανάγνωστο, κυριολεκτικὰ ἀψεγάδιαστο.

Ἡ γεωγραφία ἀρχίζει νὰ γράφεται στὶς 12 Ἰουλίου 1829. Τὴν ἔγραψε ὁ ἱεροδιάκονος Χρῦσανθος Ἰωαννίδης Ζαζῆς «ἐκ τῆς χώρας Ζαγορίου Ἐπάνω - Σουδενῶν». Τὴν ἔγραψε εἶναι τρόπος τοῦ λέγειν. Ἔπρεπε θέβαια νὰ ὑπάρχη τὸ συμπλήρωμα καθ' ὑπαγόρευσή τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδα, τὸν καιρὸ πὺ εὐτύχησε νὰ εἶναι ὁ Ζαζῆς μαθητῆς ἀφωσιωμένος καὶ θαυμαστῆς τοῦ ἀρχιδασκάλου. Καὶ μ' αὐτὴ ὡστόσο τὴν παράλειψη, ἀπότοκη ἀν-

θρώπινης ἀδυναμίας ἀξίζει νὰ τιμᾶται ἡ μνήμη τοῦ ἱεροδιακόνου ἀνεξάλειπτη, τὸν ὁποῖο στὸν ἀναφερόμενο παραπάνω κώδικα — ἀντίγραφο — τὸν βρίσκουμε πρῶτα ὡς δανειστὴ τῆς κοινότητος μὲ 2570 γρόσια τὸ 1833 καὶ ἔπειτα τὴ σχολικὴ χρονιά 1844—45 ὡς δάσκαλο τοῦ χωριοῦ μὲ ἀμοιβὴ 1500 γρόσια, χωρὶς νὰ διευκρινίζεται γιὰ πόσο χρόνο. Τὸ πιὸ πιθανὸ φυσικὰ εἶναι τὸ ποσὸ αὐτὸ νὰ ἦταν ἡ ἀντιμισθία τοῦ δασκάλου γιὰ ἓνα χρόνο.

Ἀδελφὸς τοῦ Χρῦσανθου Ζαζῆ εἶναι ὁ ἠγούμενος τῆς Εὐαγγελιστρίας Σουδενῶν Γρηγόριος, πὺ τὴ διαφεύντευε ἔως τὰ βαθιὰ γεράματά του. Ἦταν ἓνας ἀξιοσέβαστος καὶ τιμημένος καλόγερος. Σ' αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἴδρυση καὶ λειτουργία ἑλληνικοῦ σχολείου στὰ Σουδενά.

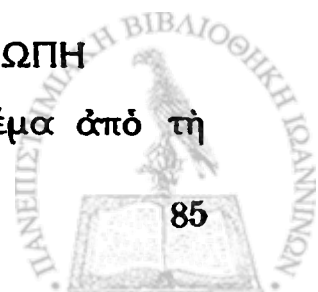
Ἄς ἰδοῦμε τώρα τὴ διάταξη τῆς ὕλης τῆς γεωγραφίας. Εἶναι ἡ εἰσαγωγή τοῦ χειρογράφου «ΠΕΡΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ» πὺ περιλαμβάνεται σὲ 47 ἐρωτήσεις, στὶς ὁποῖες δίνονται οἱ σχετικὲς ἀπαντήσεις μὲ σύνολο σελίδων 61.

Μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐρωτήσεις:

1) Τί εἶναι γεωγραφία; 2) Τί λογῆς εἶναι ἡ γῆ; 3) Ποῖα εἶναι τὰ φυσικὰ μέρη τῆς γῆς;... 8) Ποῖοι εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ ὠκεανοῦ.... 16) Πῶς εἶναι τὰ νερὰ ἀπάνω εἰς τὴν γῆν;..... 41) Πῶς συνηθίζομεν νὰ μετροῦμεν τὸ μᾶκρος ἑνὸς τόπου; κλπ.

ΜΕΡΟΣ Α' ΕΥΡΩΠΗ

Ἀναπτύσσεται τὸ θέμα ἀπὸ τὴ

ΠΕΡΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ.

Τὸ ἦναι ἡ Γεωγραφία; 215

Ἡ γεωγραφία ἔστιν ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς γῆς φυσικῆς, ἀστρονομικῆς, καὶ πολιτικῆς ἢ ἀνθρωπίνης.

Τὴν λογίεσθαι ἦναι ἢ γνῶσις;

Ἡ γνῶσις ἔστιν ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς γῆς ἕως ἃς ἐξαρτῆται ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας, καὶ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ἀνθρωπίνης, διὸ ἐκ τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας, ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ἀνθρωπίνης, ἔστιν ἡ γεωγραφία ἢ ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς γῆς.

Ποῖον ἦναι τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν;

Ἡ φυσικὴ γεωγραφία ἔστιν ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς γῆς ἕως ἃς ἐξαρτῆται ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας, ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ἀνθρωπίνης, διὸ ἐκ τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας, ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ἀνθρωπίνης, ἔστιν ἡ φυσικὴ γεωγραφία ἢ ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς γῆς.

(Χειρόγραφο τῆς α' σελίδος)

σελίδα 62 ἕως τὴ σελίδα 330 σὲ παραγράφους 218.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

Παραθέτομε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ χειρογράφου καθὼς καὶ φωτοτυπημένη τὴν πρώτη ιδιόγραφη σελίδα του.

Σελ. 1, σελ. 14 καὶ 15, σελ. 18 καὶ 19, σελ. 34—35 καὶ σελ. 193.

Στὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα διατηρεῖται ἡ «ὀρθογραφία» ὅπως ἔχει.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ

Τί εἶναι ἡ γεωγραφία παρ. 15.

Ἡ γεωγραφία εἶναι μία περιγραφή τῆς γῆς φυσική, πολιτική γεωγραφική καὶ μαθηματική (γεωγραφία) ἢ ἀστρονομική.

Τὴ λογῆς εἶναι;

Ἡ γῆ εἰς τὴν ὁποίαν κατοικοῦμεν εἶναι ὀλοστρόγγυλη, ὡσάν τὸ τόπι, ὅπου παίζουν τὰ παιδιά, καὶ σκεπασμένη ἀπὸ νερὰ ἢ περισσότερη, διότι ἐπαρατηρήθηκεν, ὅτι τὰ δυὸ τρίτα τῆς ἐπιφανείας τῆς εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ ἕνα τρίτον ἀσκέπαστον.

Ποῖα εἶναι τὰ φυσικὰ μέρη τῆς γῆς;

Φυσικὰ μέρη τῆς γῆς, ὅπου διαλαμβάνει ἡ φυσική περιγραφή, εἶναι ὅλα ἐκεῖνα ὅπου εἶναι καὶ φυσικὰ ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ὅσον εἰς τὰ σκεπασμένα μέρη τῆς, τόσο καὶ εἰς τὰ ἀσκέπαστα καὶ εἰς τὰ...

Πῶς λέγεται ἡ τρίτη στεριά;

Αὕτῃ λέγεται Αὐστραλία...

Παρ. 14

Πόσαις ἀναφοραῖς ἔχει κάθε τόπος τῆς γῆς πρὸς τὸν Ἥλιο;

Τέσσαρες, ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος καὶ νότος, ὅθεν καὶ λέγομεν τοῦτος ὁ τόπος εἶναι ἀρκτικά, ὁ ἄλλος δυτικά, ὁ ἄλλος ἀνατολικά καὶ ὁ ἄλλος νότια.

Παρ. 15. Εὐκόλα λοιπὸν εἰς κάθε τόπον αὐτὰ τὰ τέσσαρα ἡμπορεῖς νὰ τὰ διακρίνης, ἂν σταθῆς τὸ πρωὶ κατὰ τοῦ Ἥλιου, τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπου βλέπεις ἔμπροσθέν σου εἶναι ἀνατολή, τὸ ὀπισθέν σου δύσις, τὸ ἐκ δεξιῶν σου μεσημβρία ἢ νότος καὶ τὸ ἐξ ἀριστερῶν σου βόρεια ἢ ἀρκτικόν, καὶ ἀπὸ τοῦτο καταλαμβάνεις, ὅτι τὸ αὐτὸ ὅπου εἶναι εἰς ἕναν τόπον ἀνατολικόν, ὁμοίως καὶ βόρειον καὶ νότιον καθὼς τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὰ Τρίκαλα εἶναι δυτικά, καὶ ὡς πρὸς τοὺς Κορφοὺς ἀνατολικά καὶ πρὸς τὸ Τεπελένι νότια, καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἄρκτο βόρεια.

Τί εἶναι ἐπάνω εἰς ταῖς στεριαῖς καὶ εἰς τὰ νησιά.

Παρ. 16. Ἐπάνω εἰς ταῖς στεριαῖς καὶ εἰς τὰ νησιά εἶναι ζῶα φυτὰ καὶ ὀρυκτά.....

Ἄλλα τὰ θουνὰ εἶναι τὰ ἴδια;

Παρ. Ὁχι. διότι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς αἱ πεδιάδες καὶ τὰ θουνὰ εἶναι δυὸ λογίων. Ψυχρὰ καὶ θερμὰ ἦτοι πυρίπνοα. καὶ τὰ ψυχρὰ θουνὰ εἶναι ἕνας ἄλυσος ἀπὸ θουνά, τὰ ὁποῖα ἀνταμώνονται μὲ τοὺς θραχίονας ἢ κλάδους, ὅπου ἐξαπλώνουν ἀπὸ αὐτὰ, ὅθεν ὅλα τὰ μεγάλα θουνὰ εἶναι ἀνταμωμένα ἀνάμεσα των, καὶ ἂν κἀνένα θουνὸν φαίνεται ὅτι τελειώνει

Παρ. 19 εις τὴν θάλασσαν, μέσα εις τὴν ὁποίαν..., ὀνομάζεται ἀκρωτήριον, αὐτὸ ὅμως προχωρεῖ ὑποκάτω εις τὴν θάλασσαν, τὸ ὁποῖο ἀποδείχνεται ἀπὸ τὰ παρακείμενα νησιά, ὅπου δὲν εἶναι τίποτε παρὰ κορυφαῖς βουνοῦ ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἀσκέπασταις. τὰ θερμὰ ἦτοι πυρίπνοα, καὶ ὑφαίστια βουνὰ εἶναι τὰ τρομακτικώτερα ὅπου ξερνοῦν φωτιαῖς. αὐτὰ εὐρίσκονται εις νησιά καὶ εις παραθαλάσσια μέρη, ἔχουν σχῆμα κώνου, ἢ κορφή των ἔχει χάσμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐν γένει πυρομένη καὶ φλογισμένη στάκτη καὶ λιθάρια, ἐν γένει ἀκόμη καὶ μία ρευστή καὶ πυρόδης ὕλη ὀνομαζομένη λάβα καὶ τρέχει σὰν πύρινο ποτάμι, καὶ σκεπάζει πεδιάδες καὶ κάμει εις αὐταῖς ράχαις ἀπὸ 100 πηχες ὑψηλαῖς. τὴν ἡμέρα φαίνεται μόνον καπνὸ καὶ τὴ νύκτα λάμψις ἀπὸ τὴν φλόγα, συχνὰ τὰ σύγνεφα τοῦ καπνοῦ πυκνῶνουν καὶ θροντοῦν τρομακτικώτερα ἀπὸ ταῖς θρονταῖς τοῦ οὐρανοῦ. πολλαῖς φοραῖς αὐτὰ τὰ βουνὰ στουπώνονται καὶ φαίνονται ὡσὰν σβισμένα, ἀλλὰ πάλιν ἀνάπτουν, καὶ κάμνουν ἐκείνους τοὺς φοβεροὺς σεισμούς, ὅπου γκρεμίζουν ὀλάκληραις πόλαις καὶ ταῖς θυθίζουν εις τὰ νερά.

.....
καὶ ἀπὸ τὴν λατινικὴν, ὅσα λοιπὸν γένη ἐπολιτεύθησαν ἔχουν καὶ γλῶσσαν σωστὴ καὶ πλουσίαν, καθὼς οἱ Ἄραβες, Πέρσαι, Κινέζοι, Γερμανοί, λατῖνοι, Σλάβοι, Ἕλληνες καὶ καθεξῆς. ὅσα δὲ ἔμειναν ἀπολίτευτα ἔχουν καὶ γλῶσσαν ἀτελῆ καὶ πτωχὴν οἱ τζούκιοι, οἱ Μ....., οἱ Λάπωνες, οἱ Σκύθοι, οἱ Ἀλθωνίαις

καὶ οἱ παρόμοιοι. ἡ τελειότης δὲ τῆς γλώσσης γίνεται ἀπὸ τὸ πολίτευμα τοῦ Γένους, ὅσον δηλ. τὸ αὐτὸ γένος διαμένει περισσότερον καὶ ῥὸν μὲ ἐλευθέραν διοίκησιν. καὶ ὅσον περισσότεροι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ διὰ διάφορα πράγματα συνέγραψαν εις αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, τόσο καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι τελειότερη. τέτοια δὲ ἐστάθη ἡ παλαιὰ ἑλληνική. Πρὸς τούτους παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε γλῶσσα ἔχει καὶ ιδιωματισμούς, ὅπου προκύπτουν ἀπὸ τὴν τοπικὴν καὶ χρονικὴν ἔκτασιν.

Παρ. 35. Πόσαις διαφοραῖς εις τοὺς ἀνθρώπους θεωροῦνται;

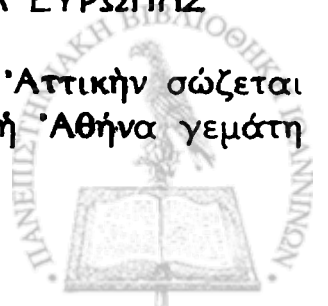
Τέσσαρες. καὶ τὸ χρῶμα καὶ ὀργανισμὸν κατὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν. καὶ αὐταῖς αἱ τέσσαρες διαφοραῖς εἶναι τόσο μεγάλαις, ὅπου εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαλειφθοῦν. ὁποῖαις ὅμως δυστυχίαις προξενοῦν εις τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶναι ἀπαρίγραπτες.

Τί λογιῆς εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ κατάστασις τῶν ἀγρίων;

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ κατάστασις τῶν ἀγρίων καὶ φυσικῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀξιοδάκρυτη. ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἔχουν κυβέρνησιν, ζοῦν σὰν τὰ ἄλογα ζῶα, ὅσοι κατοικοῦν σὲ ζεστὰ μέρη περιπατοῦν γυμνοὶ καὶ τρώγουν ρύζαις αὐτόφυταις καὶ πωρικά. ὅσοι δὲ κατοικοῦν εις ψυχρὰ μέρη τρώγουν τὸ κυνήγι τους.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

..... Εἰς τὴν Ἀττικὴν σώζεται μόνον μία πόλις ἡ Ἀθῆνα γεμάτη

ἀπὸ μεγαλοπρεπέστατα λείψανα τοῦ παλαιοῦ κάλλους τῆς, καὶ τόσον θαυμαστά, ὅπου προξενοῦν σ' ὄλους τοὺς Εὐρωπαίους περιηγηταῖς, ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Λιθαδιὰν σώζεται καὶ ἀπὸ ἓνα σχολεῖον ἑλληνικὸν μικρόν, καὶ τί παραδίδονται εἰς αὐτά; τὴν γραμματικὴν τοῦ Λάσκαρη καὶ τοῦ Γαζῆ, καὶ κατήντησαν οἱ πανεπιστήμονες Ἀθηναῖοι νὰ μὴ μαθαίνουν τὴν σήμερον ἄλλο τίποτε, παρὰ τὴν ψοροατικὴν διάλεκτον τοῦ Λάσκαρη καὶ τοῦ Γαζῆ καὶ νὰ στοχάζωνται τοὺς Ἀττικοὺς συγγραφεῖς τόσους. χρησμοὺς καὶ ψιλλίζοντες τὸν Λάσκαρη καὶ τὸν Γαζῆ νὰ εὐχαριστιῶνται μὲ αὐτῆ, ἂν θάλουν καὶ ἓνα φανάρι καλπάκι.

ΑΦΡΙΚΗ

Ἀναπτύσσεται τὸ περιεχόμενον τῆς ἡπείρου ἀπὸ τῆ σελίδα 331 ἕως τῆ σελίδα 355 σὲ παραγράφου 33 ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ.

ΑΣΙΑ

Περιέχεται ἡ γεωγραφία αὐτῆς ἀπὸ τῆ σελίδα 356—423 σὲ παραγράφους 85. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Γ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

ΑΟΥΣΤΡΑΛΙΑ

Περιέχεται ἡ ἡπειρος ἀπὸ τῆ σελίδα 427—431 σὲ παραγράφους 14. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Δ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΑΟΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἀναπτύσσονται ὅσα ἀναφέρονται στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τῆ σελίδα 432 ἕως τῆ σελίδα 460 σὲ παραγράφους 54. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Ἡ ἀποτίμησις τῆς ἀξίας τοῦ χειρογράφου τοῦ ἀναφερομένου ἱεροδιακόνου καὶ δασκάλου Χρυσάνθου Ζαζῆ. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ κρίτικῆ. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ κρίνομε ἀπὸ ἐξέτασις σχετικὴ μὲ τὴν ὑπαρξιν, διάσωσιν καὶ διαφύλαξιν χειρογράφων τῆς γεωγραφίας ἀπὸ μαθητὲς τοῦ Ψαλίδα, ὅταν ὁ ἴδιος ὑπαγόρευε - ἐδίδασκε τὴν γεωγραφία του, Παγκόσμια καὶ Μαθηματικῆ, γιὰ τὴν ἡ Μαθηματικὴ Γεωγραφία στὸ χειρόγραφο το Σουδενιώτη Χρυσάνθου Ζαζῆ ὑπάρχει.

Τὸ πρῶτον χειρόγραφο τῆς γεωγραφίας αὐτῆς ποὺ ἐμφανίζεται στὴ δημοσιότητα καὶ γίνεται κοινὸν κτήμα εἶναι φροντισμένον, καὶ γραμμένον ἀπὸ τὸν μαθητὴ τοῦ Ψαλίδα Λευτέρου Τολιόγλου τοῦ Ἰωάννη. Γράφηκε κατὰ τὰ χρόνια 1817 καὶ 1822. Τὴν ὑπαρξιν τοῦ χειρογράφου Τολιόγλου θὰ κἀν γινωστὴ ὁ μακαρίτης καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν Γ. Χαριτάκης μὲ δημοσίευμα σχετικὸν καταχωρισμένον στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ τοῦ 1931, σελ. 32—74 καὶ τὸν τίτλον

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΨΑΛΙΔΑ

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΟΥ ΙΘ ΑΙΩΝΟΣ

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἀναφερόμενον δημοσίευμα τοῦ Χαριτάκη ἀναφέρει:

«Τὸ κείμενον τῆς γεωγραφίας ἐξ ἧς περικοπῆς ἐκδίδεται ἀντιπροσωπεύει σημειώσεις ἐκ τῆς παραδόσε-

ως του Ψαλίδα γραμμένης κατά τὰ ἔτη 1817 καὶ 1822 ἀπὸ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἐλευθέριον Ἰωάννου Τολιόγλου. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου πείθει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προχείρων σημειώσεων συντεταγμένων ὑπὸ μαθητοῦ ἄδαοῦς, ἀλλὰ περὶ ὑπαγορεύσεως ἐκ μέρους τοῦ καθηγητοῦ, δι' αὐτὸ καὶ ἡ φρασεολογία εἶναι ἀρτία καὶ οἱ ὄροι ἀκριβεῖς, ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ ἐκδιδόμενον χειρόγραφον δὲν θὰ εἶναι τὸ πρωτόγραφον, δηλαδή δὲν ἐγράφη καθ' ὑπαγόρευσιν ἄμεσον τοῦ Ψαλίδα, ἀλλὰ φαίνεται νὰ εἶναι καθρογραμμένον ἀντίγραφον τοῦ πρωτογράφου. Αὐτὸ προκύπτει τόσον ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιμελείας καὶ τάξεως, μεθ' ἧς εἶναι γραμμένον, ὅσον καὶ ἐξ ὠρισμένων σφαλμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνουν, ἐὰν ἐγράφοιτο καθ' ὑπαγόρευσιν. Γλῶσσα εἶναι ἡ δημοτικὴ». Διευκρινίζει ὁ Χαριτάκης τὸ καθ' ὑπαγόρευσιν:

Π.χ. ἡ γραφὴ «Λῶος» ἀντὶ «Ἀῶος» μόνον ἐξ ἀβλεψίας ἀντιγράφου ἠδύνατο νὰ προέλθῃ, θὰ ἦτο ἀδύνατος, ἐὰν ἡ λέξις εἶχε γραφῆ καθ' ὑπαγόρευσιν.

Τὸ ἄλλο ἀπόσπασμα:

«Ἐν ἐκ τῶν πολλῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδίδασκεν ὁ Ψαλίδας ἦτο καὶ ἡ Γεωγραφία, ἐσώθησαν δὲ διάφορα χειρόγραφα περιέχοντα τὸ κείμενον τῆς παραδύσεως ταύτης. Ἐν δὲ ἐκ τούτων ἔχω εἰς τὴν κατοχήν μου. Ἡ Γεωγραφία αὕτη παρέμεινε μέχρι τοῦδε ὀνέκδοτος, τὸ μέρος ὅμως αὐτῆς ποὺ ἀφορᾷ τὴν Ἐλ-

δα καὶ τὴν Τουρκία, παρουσιάζει ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ ἀξιῶζῃ νὰ δημοσιευθῇ» κλπ.

Σχετικὰ μὲ τὸ δημοσίευμα αὐτὸ δὲν θὰ παραλείψουμε μία λεπτομέρεια, ποὺ ὑποσημειώνει ὁ μακαρίτης Χαριτάκης:

«Τὴν ἐκ τοῦ χειρογράφου ἀντιγραφὴν ἐξεπόντησεν εὐγενῶς προσφερθεὶς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων πτυχιούχος τῆς Νομικῆς καὶ τελειόφοιτος τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν κ. Κων. Φρόντζος, ὃν παρακαλῶ νὰ δεχθῆ καὶ ἐντεῦθεν τὰς εὐχαριστίας μας». Ἡ περαιτέρω τύχη τοῦ χειρογράφου Τολιόγλου στὸν ὑπογράφοντα τουλάχιστο εἶναι ἄγνωστη.

Μία σύγκριση ἀνάμεσα στὸ κείμενο τοῦ χειρογράφου Τολιόγλου ποὺ ἀναφέρεται, στὴν Εὐρωπαϊκὴ καὶ Ἀσιατικὴ Τουρκία ἐκ τῆς Γεωγραφίας Ἀθ. Ψαλίδα καὶ τοῦ κειμένου τῆς ἴδιας Γεωγραφίας, ποὺ ἐπιμελήθηκε ὁ ἱεροδιάκονος Χρῦσανθος Ζαζῆς στὰ ἴδια κεφάλαια θγάζει γιὰ καταστάλαγμα ὅτι καὶ τὰ δυὸ κείμενα εἶναι πανομοιότυπα σχεδόν.

Γιὰ τὸ χειρόγραφο τοῦ Ζαζᾶ, ποὺ ἦταν θαυμαστής τοῦ δασκάλου του καὶ κρυπτο - δημοτικιστῆς ρασοφορεμένος ἀδιαμφισβήτητα. Ποιὸς ξέρει ποῦ καὶ πῶς φυλάχθηκε τὸ χειρόγραφο καὶ γιὰ πόσο καιρὸ. Περιῆλθε ὡστόσο κάποτε στὰ χέρια τοῦ φωτισμένου δασκάλου Θεοδ. Πριμικύρη, ὁ ὁποῖος ἐκτιμώντας τὴν ἀξία του τὸ διεφύλαξε μαζί μὲ τὰ τρία ἄλλα χειρόγραφα μαζί μὲ

ὄλα τὰ ἄλλα βιβλία του καὶ τὰ ἀ-
φησε στὴ Σχολὴ τοῦ χωριοῦ του.
Στὸ σχολεῖο τῶν Σουδενῶν, ὅπως ἀ-
ναφέραμε πολλοὶ δάσκαλοι, ὅ λ ο ι
διεφύλαξαν καὶ διέσωσαν ὅ,τι πα-
ρέλαβαν ἀπὸ τοὺς προηγηθέντες.
Ἐπαναλαμβάνουμε κάθε ἔπαινος
καὶ τιμὴ ἀνήκει σ' ὄλους. Ὁ σημε-
ρινὸς δάσκαλος τῶν Σουδενῶν κ.
Δημ. Χαρισιάδης ἔκανε κάτι παρα-
πάνω. Ἀσχολήθηκε πῶς πολὺ μὲ τὴ
βαριά κληρονομιά τῆς βιβλιοθήκης.
Ἔκανε μιὰ καινούργια καταγραφή
τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ, ἐξασφά-
λισε αὐτὸν σὲ νέες βιβλιοθήκες - ἔ-
πιπλα, πὺς τις ἐδώρησε ὁ Σουδε-
νιώτης γιατρός - μαιευτήρας κ.
Λευτέρης Τζιόβας, ἀνέσυρε δὲ ἀπὸ
τὴν ἀφάνεια μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ
τὸ χειρόγραφο, γιὰ τὸ ὁποῖο γρά-
φεται τὸ σημείωμα αὐτό. Ἄξιος ὁ
μισθός του.

Γιὰ τὴν ἀξία τοῦ χειρογράφου
Ζαζῆ. Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι εἶναι
πολὺ σημαντικὴ.

Γιὰ τὰ σωζόμενα χειρόγραφα τῆς
Γεωγραφίας τοῦ Ψαλίδα πὺς περι-
συνέλεξε ὁ ἀγαπητὸς συμπατριώ-
της μας κ. Λ. Βρανούσης παρακα-
λεῖται νὰ συμπληρώση στὸ Δελτίο
τῆς Ἑταιρείας «μὲ ὅ,τι κρίνει ἐποι-
κοδομητικὸ καὶ χρειαζούμενο.

Τελειώνοντας τὸ σημείωμά μας τὸ
θεωροῦμε ὡς ἓνα εὐλαβικὸ μνημό-
συνο στοὺς ἀφανεῖς πνευματικούς
ἀνθρώπους Χρῦσανθο Ζαζῆ καὶ Θε-
όδωρο Πριμικήρη ἀπὸ τὰ Σουδενὰ
καὶ γενικώτερα ὡς ἓνα μνημόσυνο
στὸν ἄγνωστο τῶν γραμμάτων σκα-
πανέα πὺς συμπαραστάθηκε στὴν ἐ-
πιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ χρό-
νια τῆς καταδυναστεύσεως ἀπὸ τὸν
ἀδυσώπητο κατακτητὴ.

ΣΤΑΘΗΣ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Χιονισμένη Βούρμπιανη.

(Ἄρχειο Ν. Παπασωτηρίου)

κουε ὁ μικρὸς Γαζῆς καὶ τὰ στήθια του φούσκωναν ἀπὸ θυμὸ. Μονάχα μιὰ φορὰ ἱκανοποιήθηκε ἀπ' τὶς κου βέντες τῶν παππούδων καὶ χαμογέλασε :

Κάποτε, μιὰ καλογριά Δελθιναικιώτισσα, ἡ Διονυσία, ἐκεῖ, κατὰ τὴ Σωπική, «ἐντεσε». Ἕνας τούρκος τζοχαντάρης τοῦ Ἄλῃ, θέλησε νὰ τὴ θιάσει. Ἡ καλογριά καμώθηκε πὼς δέχεται καὶ παράμερα, πὺ τραθήχτηκαν, τὸν σκότωσε. Παίρνει τὸ δισάκκι του καὶ τρέχει στὸν Παπαγιάννη Κονόμο τοῦ χωριοῦ. «Τὸ καὶ τὸ» τοῦ λέει. «Τὸν χούφτωσα δυνατὰ καὶ στριφογυριστὰ καὶ «τὸν ἄφησα στὸν τόπο». Νὰ καὶ τὸ δισάκκι μὲ τὸ θησαυρὸ του.

— Μὴ σεκλετίζεσαι, τῆς λέει ὁ παπᾶς. Ὁ θησαυρὸς θὰ πιάσει τόπο...

Κι ἔφτιαξαν τὸ γεφύρι καὶ τοὺς δρόμους τῆς Σωπικῆς.

Μιὰ μέρα ὁ Γαζῆς, ἀκούει τοὺς παππούδες νὰ λένε στὸ μεσοχώρι γιὰ τὸν Κούρτ - Πασᾶ, διοικητὴ τοῦ Μπερατιοῦ, πὺ ζοῦσε στὴ Σωπική στὸν «περιώνυμο πύργο του». Τὸ 1763 καταδίωξε μὲ τ' ἀσκέρια του τὸ ληστοσυμμορίτη Ἄλῃ. Στὸ Δελθινάκι δόθηκε μεγάλη μάχη. Μακελεύτηκαν. Ἔπεσαν 70 νεκροί. Κι οἱ ἀρβανίτες τοῦ Ἄλῃ τραγουδοῦσαν :

«Ντελθινάκι ντὶ νηὶ γρὸπ
χάνκρι στάτε διέτε κόκκε».

Δηλαδή: Τὸ Δελθινάκι ποῦναι μέσα στὴ «χούνη», ἔφαγε 70 κεφάλια..

Ἡ Βοστίνα ἀποτελοῦσε τότε τούρκικη ὑποδιοίκηση. Κι ὁ Κακόλακος εἶχε ἔδρα ὀθωμανοῦ ὑποδιοικητῆ (Μουτεσελίμη).

Τὸ Δελθινάκι βρισκόνταν μέσα

στὴν περιμετρικὴ ζώνη τῆς τουρκαρβανίτικης ἐξουσίας. Καὶ δεινοπάθησε ἀφάνταστα, καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ Ἄλῃς θρονιασθήκε στὸ κάστρο, στὰ Γιάννινα.

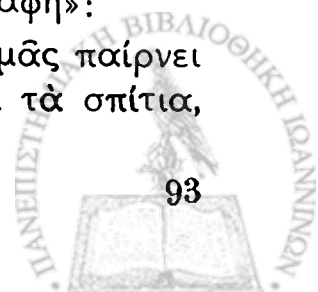
Ὁ γιὸς τῆς Χάμκως κατάτρεχε πολὺ τοὺς Δελθιναικιῶτες. Τοὺς μισοῦσε ἀφάνταστα. Τοὺς ἐπίεζε νὰ πουληθοῦν στὸν Ἄλῃ μὲ ὅλη τους τὴν ἰδιοκτησίαν. Νὰ ὑπογράψουν πωλητήριο ἔγγραφο. «Νὰ μετατρέψουν τὴν κωμόπολιν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ βδελυρὰ τσιφλίκια του». Αὐτοὶ ὅμως ἦσαν ἀνένδοτοι, θαρραλέοι, ἀντιστασιακοί. Μαζεῦει τότε ὁ Ἄλῃς ἀσκέρι, ἀπὸ ἑκατοντάδες τουρκαλβανούς καὶ πατάει τὸ Δελθινάκι. Κόνεψαν, ἔφαγαν καὶ τρομοκράτησαν 15 μέρες τὸ χωριό. Διαμαρτυρήθηκαν ἔντονα οἱ χωριανοὶ μὲ μιὰ «γραφὴ» πὺ γράψανε. Κι ἦρθε ἡ πανταχοῦσα στὸν Ἄλῃ :

«Τραθήξου ὀρὲ ἀπὸ τὸ Ντελθινάκι».

Γυρίζει νύχτα στὰ Γιάννενα. Πάει νὰ τρελλαθεῖ. Ἐξακριβώνει ποιοὶ τὸν κατάτρεχαν καὶ ἐκδικεῖται. Ἀρπάζει τὴν κόρη τοῦ Γιάννη Νταῖ καὶ τὴν ἀτιμάζει. Θέλει νὰ πατήσει τώρα καὶ τὴν τιμὴ τῆς φαρμιλίας τοῦ Γιάννη Κήτζιο, μᾶς λέει ὁ Λαμπρίδης. Διωγμὸς «ἀπηνῆς», κτηνώδης, ἀνυπόφορος. Τ' ἀκούει στὸν πλάτανο ὁ Γαζῆς καὶ τὰ στήθια του ἀνεβοκατεβαίνουν ἀπὸ ὀργή.

Οἱ ἀγῶνες τῶν Δελθιναικιωτῶν φθάνουν ὡς τὴν «Ἵψηλὴ Πύλη». Δώσανε μάλιστα στὰ χέρια τοῦ Σουλτάνου καὶ τούτῃ τὴ «γραφὴ» :

«Μᾶς καίει τὴ χώρα, μᾶς παίρνει τὸν τόπο, μᾶς ρημάζει τὰ σπίτια,

μᾶς ἀρπάζει τὸ βιό, κορίτσια μᾶς ἀτιμάζει, παιδιά, μᾶς ἀρπάζει γυναίκες, μᾶς ντροπιάζει, ἀντρόγυνα χωρίζει, τὴν πίστη μας ὑβρίζει, ἀδίκους κάνει κρίσεις. "Ἄλλον φυλάκωνει, ἄλλον κρεμᾶ καὶ ὄλους, χωρὶς φταιξιμο, θέλει νὰ μᾶς ἐξολοθρεύσει. Μάρτυρας ὁ Θεὸς εἰς ταῦτα. Ἄμάν. "Ἐλεος...».

Ἐλάχιστοι σκλάβοι τῆς κραταιᾶς βασιλείας σου
Δελθινακιῶτες.

Ἀναστατώνεται ὁ σουλτᾶνος, ἀκούγοντας τὴ γραφή. Καὶ δίνει «διάτα», νὰ τοῦ φέρουν στὸ πιάτο τὸ κεφάλι τοῦ Ἄλῆ.

Ὅμως ὁ Ἄλῆς τὰ μυρίζεται. Καὶ φεύγει πρὸς τὸ Τεπελένι. Ἀρχίζει τὶς δολιότητες, τὶς μηχανορραφίες καὶ ἀντιδρᾶ. Ρίχνει τὰ θάρη στοὺς Δελθινακιῶτες, ποὺ κακοπάθησαν ἀπὸ τὴν ἀντεπίθεση τοῦ Ἄλῆ καὶ κινδύνεψαν ἔτσι ἀπ' τὸ Σουλτάνο νὰ κατατομηθοῦν ὁμαδικά.

Οἱ ἀγῶνες ὅμως τοῦ Ἄλῆ μὲ τὸ Χουρσίτ, οἱ ἀντιπερισπασμοὶ αὐτοί, ποὺ κατέληξαν στὴν ἐξόντωση τοῦ θηριώδη τοπάρχη, ἔσωσαν τὴν κατάσταση καὶ τὸ Δελθινάκι σώθηκε.

Σ' ἓνα τέτοιο κλίμα κτηνώδης ὑποδούλωσης ἔζησε στὰ παιδικὰ του χρόνια ὁ Γαζῆς. Ὅλα τὰ δεινοπαθήματα εἶχαν ἀφάνταστη ἐπίδραση μέσα του.

Αὐτὰ σφυρηλάτησαν τὴν ψυχὴ του. Σκλήρυναν τὴν καρδιά του. Τὸν ἔκαναν ἐπαναστάτη. Ποὺ μισοῦσε θανάσιμα τοὺς κατακτητὲς. Ποὺ τυραννοῦσαν προαιώνια τοὺς προγόνους του. Ποὺ ἀτίμαζαν τοὺς ραγιάδες καὶ καταρράκωναν τὴν ἀνθρώ-

πινὴ ἀξιοπρέπεια ὄλης τῆς ρωμιόσυνας. Ὁ Γαζῆς, δὲν ἠσύχαζε. Ψυχοπλασμένος ἔτσι ἀπ' τοὺς προγόνους του «δὲν τὸν χωροῦσε ἄλλο ὁ τόπος». Διψοῦσε γιὰ ἐκδίκηση. «Πῆρε τὰ μάτια του κι ἀρατίστηκε». Καὶ νεαρὸς φθάνει στὴ Μολδοβλαχία.

Στὴ Μολδοβλαχία γιὰ σπουδὲς κι' ἔπειτα «ψυχῆ καὶ σώματι» στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα.

Στὸ Ἰάσιο, μὲ 14 γρόσια στὸ κομπόδεμα, μπαίνει στὸ σχολεῖο. Ἄγαπᾶ πολὺ τὰ γράμματα. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ πρέπει νὰ περάσει 3 μῆνες. Ἀγοράζει καλαμποκάλευρο μὲ 4 παράδες τὴν ὀκά. Δυὸ παράδες γιὰ τὴ μισὴ ὀκά. Μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ παράδες παίρνει ψωμί καὶ τυρί. Ξοδεύει 4 γρόσια τὸ μῆνα. Στὸ τρίμηνο 12 γρόσια. Καὶ τοῦ μένουν 2 γρόσια. Κοιμᾶται μέσα στὸ σχολεῖο. Μόνος του βράζει τὸ κουρκούτι. Μόνος του πλένει τὸ πουκάμισο, τὰ ρούχα του. Ἀργότερα βελτιώνονται κάπως οἱ συνθήκες του.

Ὁ Νεόφυτος Δούκας πολὺ τοῦ συμπαραστάθηκε νὰ συνεχίσει τὶς σπουδὲς του στὸ Βουκουρέστι. Μορφώθηκε καλὰ ὁ Γαζῆς. Ἔμαθε γράμματα. Ἔγινε λόγιος.

Στὴ «Βλαχία» γίνεται μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἡ ὁποία, στὰ 1821, ποὺ ἦταν 25άρης, τὸν ἐτοίμαζε νὰ γυρίσει στὴν Ἠπειρο γιὰ νὰ τὴν ξεσηκώσει. Τὸν πρόλαβαν ὅμως τὰ γεγονότα στὸν Προῦθο. Παίρνει μέρος στὸν ξεσηκωμὸ τῆς Μολδο-

βλαχίας με τὸν Ὑψηλάντη. Πολεμάει στὸ Δραγατσάνι. «Σπαθὶ με σπαθὶ» πολέμησαν τότε καὶ 100 Δελθινακιῶτες στὴ μάχη τοῦ Σκουλενίου με τὸν λεβεντόπαπα Παπαγιάννη Ντάλλα. (Ν. Πατσέλης: Τὸ Δελθινάκιον).

Ἀκολουθεῖ ὁ Γαζῆς τὸν Ὑψηλάντη στὴν Τρανσυλθανία. Κατεβαίνει στὸ Σούλι, στὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μοριά. Ἔρχεται σ' ἐπαφὴ με τοὺς καπεταναίους τοῦ ἀγῶνα. Ὁ Καραϊσκάκης τὸν παίρνει γραμματικό του, ἀπὸ τὸ 1824—26. Ἀκολουθεῖ τὸ Σταυραετὸ τῆς Ρούμελης καὶ κυηγάει ἀνελέητα τοὺς τούρκους διπλα του, πολεμώντας με διπλᾶ ὄπλα: καὶ με τὴν πέννα καὶ με τὸ γιαταγάνι.

Δυὸ φορές ὁ Γαζῆς, ἀνδραγάθησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τὴν ὥρα τῆς μάχης. Μιὰ στὴ Βάριανη τῆς Παρνασσίδας μαζί με τὸν Κίτσο Τζαθέλα καὶ μιὰ στὰ Σάλωνα.

Τὸ 1825 ὁ Καραϊσκάκης, Ἰούλιο μῆνα, τρέχει σὲ βοήθεια τοῦ Μεσολογγίου. Τουρκικὸ ἰππικὸ τοῦ ἐπιτίθεται. Ὁ ὄπλαρχηγὸς του Χατζηπέτρος κινδυνεύει. Κοντὰ του θρίσκειται ὁ Γαζῆς. Ὁρμᾶ ἀσυγκράτητα στοὺς τουρκαλάδες, σώζει τὸ Χατζηπέτρο καὶ γιὰ τὸ ἀνδραγάθημα αὐτὸ ὁ Καραϊσκάκης βραβεύει τὸ Γαζῆ μ' ἓνα ζευγάρι ἀσημένια καὶ φλωροκαπνισμένα μπιστόλια.

Στὸ Σοβολάκο τῆς Ρούμελης χτυπάει συναγερμὸς. Ὁ Καραϊσκάκης δίνει τὴ σφραγίδα του στὸ Γαζῆ με τὴν παραγγελιὰ νὰ στείλει ἀμέσως γράμματα στὸ Χουρσίτ στὴ Λάρισα

καὶ στὸν Κόρτζια στὰ Τρίκαλα, γιὰ νὰ τοὺς ἀποκοιμήσει καὶ νὰ τοὺς πλανέψει. Κι αὐτὸς, με ἑκατοντάδες παληκάρια, σὰν αἰτὸς ξεχύνεται στὰ χιονισμένα βουνὰ τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων, κυηγώντας τούρκικα ἀσκήρια.

Ὁ Μαχμούτ Πασᾶ Σκόρδας, με γκέγκηδες, ροβολοῦσε πρὸς τὸν Ἀσπροπόταμο καὶ τ' Ἀγραφα. Στέλνει γράμμα στὸν Καραϊσκάκη γιὰ νὰ τὸν τρομάξει:

«Μὲ λέν Μαχμούτ Πασᾶ Σκόδρα. Καρτερῶ νὰ μοῦ γράψεις, ὄρέ, δὲ θέλω νὰ χύσω αἷμα...»

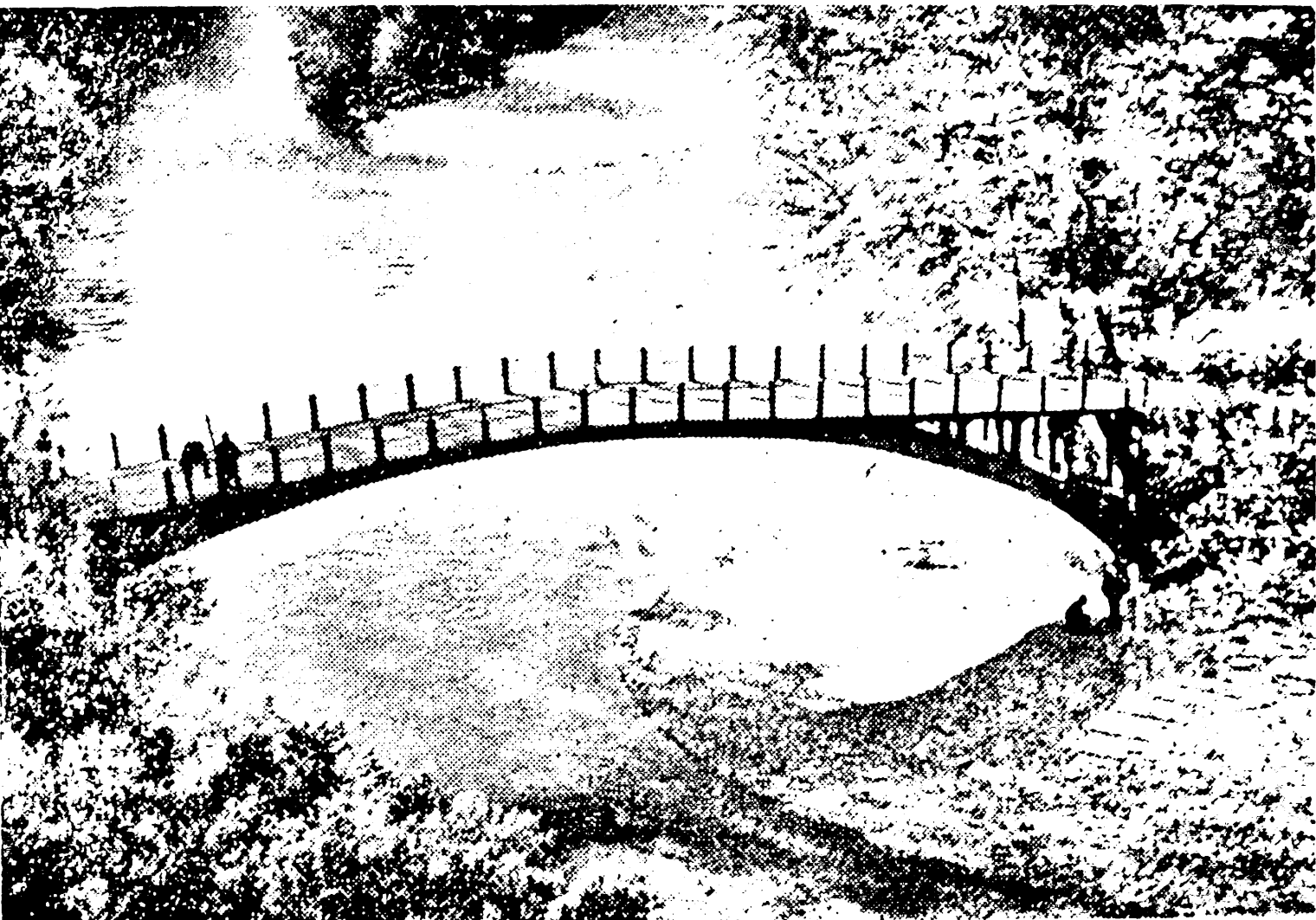
Κι ὁ Καραϊσκάκης γυρίζει καὶ λέει στὸ Γαζῆ:

«Γράψε σ' αὐτὸν τὸ σαλεπτζῆ, τό καὶ τό».

Καὶ «τὴν τρομερὴ ἀπάντηση — γράφει ὁ Δ. Φωτιάδης στὸ βιβλίο του «Καραϊσκάκης» (σ. 138) — τὴν ἔδωσε στὸ Σκόδρα ὁ Γαζῆς, πού εἶχε τὴ μανία νὰ φτιάχνει τ' ἀνέκδοτα τοῦ Καραϊσκάκη σὲ στίχους»:

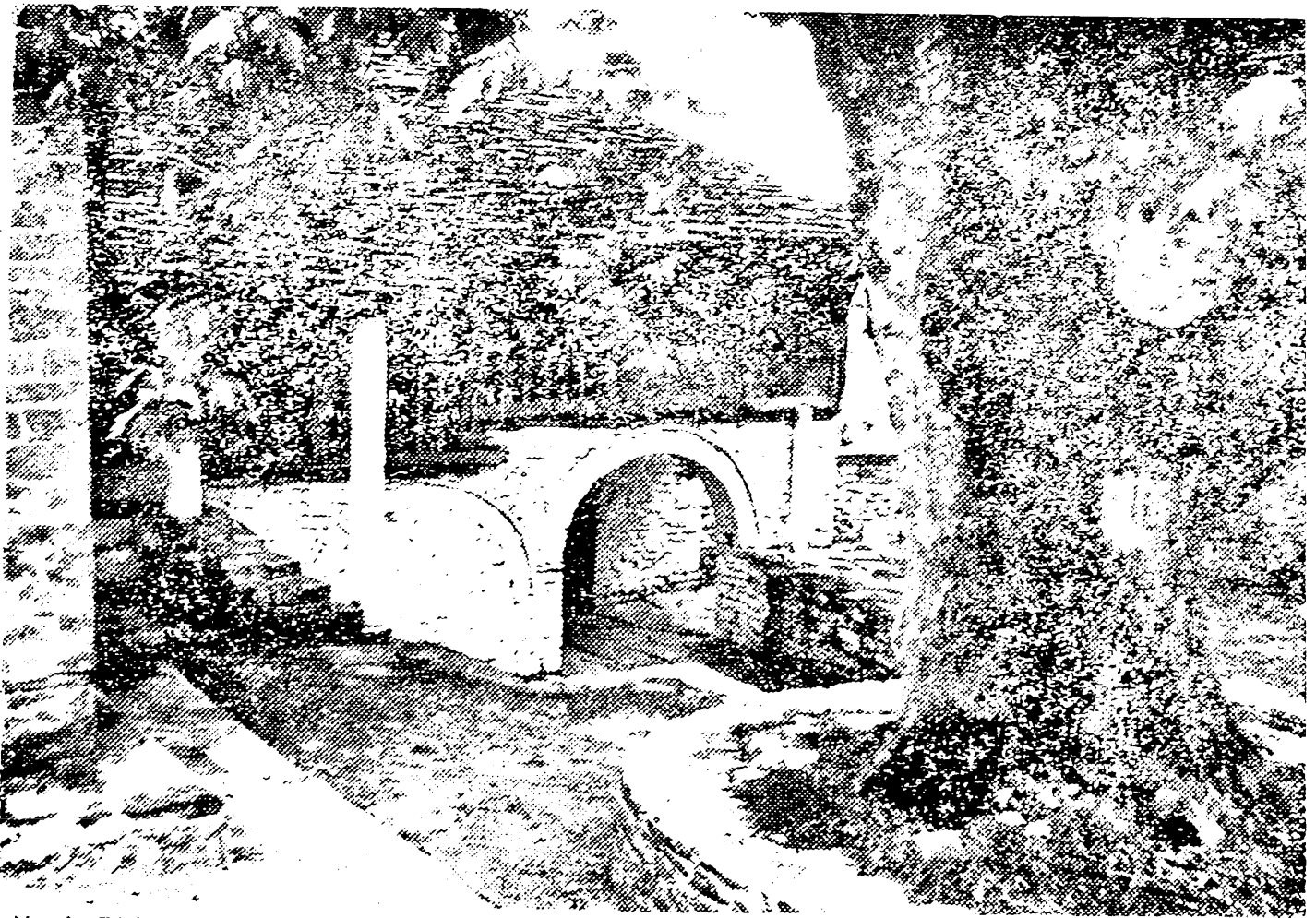
«Μοῦ γράφεις ἓνα μπουγιουρντί, μοῦ λὲς νὰ προσκυνήσω
κι ἐγώ, πασά μου, ρώτησα
τὰ παλιοτσάρουχά μου,
κι αὐτὰ μοῦ ἀποκρίθηκαν
νὰ μὴ σὲ προσκυνήσω.
Κι ἂν ἔλθεις κατὰ πάνω μου,
εὐθὺς νὰ πολεμήσω.»

Ὁ Καραϊσκάκης παραδέχονταν τὴν παληκαριὰ τοῦ Γαζῆ. Γι' αὐτό, τὸ 1825, μαζί με τὸν Κίτσο Τζαθέλα κι ἄλλους ἀγωνιστές, πρότειναν στὴ Βουλὴ τὸ Γαζῆ, γιὰ ἠθικὴ ἀμοιβή: Γιὰ τὴν «ἀγωνιστικότητά του,

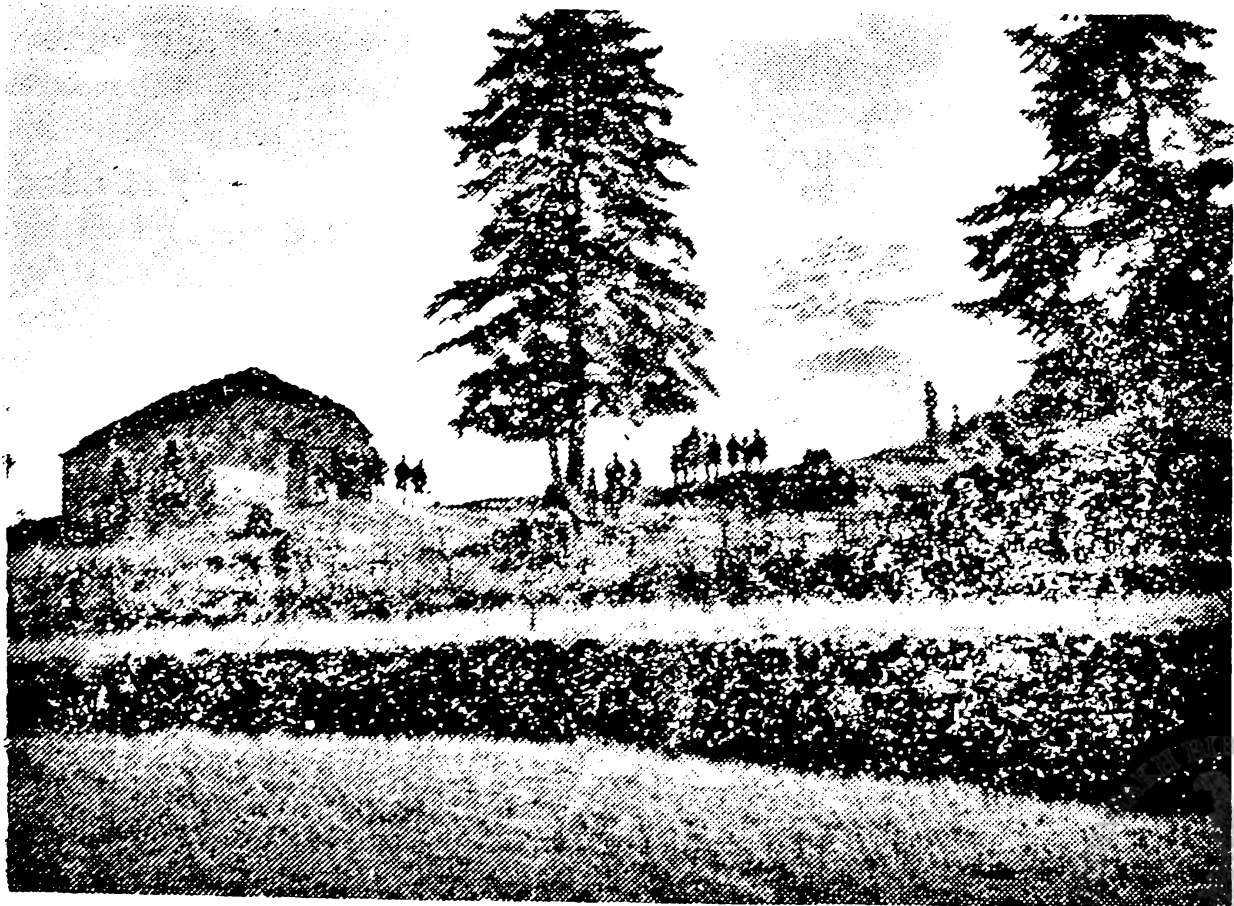
Γέφυρα στο Βοιδομάτη (Δρόμος Άριστης - Παπίγκου). (Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου).

Μονή Τζόρας (Δρίσκου) κοντά στον τάφο του Μασίλη.

(Άρχείο Άποστ. Βερτοδούλου)

Άποψη Τζουμέρκων.

(Άρχείο Άπ. Βερτοδούλου)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

για τὰ χρηστά του ἦθη, τὰ τίμια φερσίματά του, τὸν πατριωτισμό του». Καὶ τίμησαν τότε τὸ Γαζῆ μετὸ βαθμὸ τῆς χιλιαρχίας.

Ἦταν τίμιο στοιχεῖο ὁ Γαζῆς. Ὅταν ἔγινε γραμματικὸς τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Βαρνακιώτη, πιάστηκε, κάποτε ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Μαυροκορδάτου ἐκεῖ, κατὰ τὸ Μεσολόγγι, πού τὸν ἐπίεζαν ἀνυπόφορα νὰ ψευδομαρτυρήσει, ἐναντία πρὸς τὸν ὄπλαρχηγό του Βαρνακιώτη. Κι ἐπειδὴ ἀρνιόταν, ὁ θηριώδης Σήψας» πρωτοπαλήκαρο τοῦ Δ. Μακρῆ, τὸν βασάνιζε τρομερά, κάτω κεῖ στὸν Ἀσπροπόταμο. Τὸν θεωροῦσαν κατάσκοπο οἱ μαυροκορδατικοί. Τὸν ξεγύμνωναν. Τὸν προπηλάκιζαν. Καὶ τὸν ὑποχρέωναν νὰ περνᾷ «γκότσι» τοὺς ἄντρες τοῦ Μακρῆ στὰ περάσματα τῆς ποταμιᾶς μετὸ θρακὶ μονάχα καὶ νὰ τοὺς ξαναγυρίζει.

Ἐπέστη ὅλα τὰ μαρτύρια ἀπὸ τοὺς ἄντρες τοῦ Μαυροκορδάτου ὁ Γαζῆς. Χωρὶς νὰ ψευδομαρτυρήσει. Χωρὶς νὰ μαστιγώσει τὴ συνείδησή του.

Ὁ Γαζῆς, μετὴ τὴ φλόγα τῆς ψυχῆς του καὶ μετὰ τὰ πνευματικὰ του χαρίσματα, ἐπηρέαζε τὰ κυκλώματα τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου. Ἐπέβαλε τὶς ἀπόψεις του. Καὶ μετὰ τὸ κύρος πού διέθετε ἔπειθε καὶ προσλαμβάνονταν πολῦτιμος συνεργάτης καὶ βοηθὸς στὰ πῶστα πού χρειάζονταν. Τελευταίᾳ ἔγινε γραμματικὸς τοῦ Αὐγ. Καποδίστρια ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑποθέσεων.

Ὁ Γαζῆς συμπορεύονταν πάντα μετὰ τοὺς μπροστάρηδες, μετὰ τοὺς ὀ-

παρχηγούς, γεμᾶτος δραστηριότητα κι αἰσιοδοξία. Στὴν ἐπανάσταση ρίχτηκε ἀσυγκράτητος. Ἔκανε τὸ χρέος του. Ἐκδικήθηκε γιὰ τὰ μαρτύρια τῆς γενέτειρας. Ἦταν ἀεικίνητος. Ὁραμαντίζονταν μετὰ πίστη κι αἰσιοδοξία ἐλεύθερη πατρίδα. Ἦταν «πανταχοῦ παρών». Πότε στὸ Σούλι καὶ πότε στὸ Πέτα, πότε στὸ Ναύπλιο καὶ πότε στὰ Σάλωνα, πότε στὶς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου καὶ πότε στὶς μάχες στὴ Σκίαθο μετὰ τὸν Περραιβό, πότε στὰ πολεμικὰ κάραβια τοῦ Μιαούλη καὶ πότε στὴν Ὑδρα, πότε στὴ Γραβιά καὶ τὸ Καρπενήσι καὶ πότε στὸ Ξηρόμερο, πότε μετὰ τοὺς καπεταναίους τῆς Ρούμελης καὶ πότε μετὰ τοὺς καπεταναίους τοῦ Μοριά, πότε μετὰ τὸ Μᾶρκο Μπότσαρη καὶ πότε μετὰ τὸν Περραιβό, πότε μετὰ τὸν Ἀντροῦτσο καὶ τὸ Γῶγο Μπακόλα καὶ πότε μετὰ τὸν Καρατάσο καὶ τὸ Δ. Ὑψηλάντη, ὁ Γαζῆς, ἀγωνίζονταν ἀσυγκράτητος, γιὰ τὴ λευτεριά τοῦ σκλαβωμένου Γένους.

Κι ὅταν οἱ συνθήκες τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων τὸ ἐπέτρεπαν, ὅπως στὸ στρατόπεδο τῶν Μεγάρων, πού ὑπῆρχε μεγάλη χρονικὴ ἀνάπαυλα, ὁ Γαζῆς ἀξιοποιοῦσε τὸν χρόνο ἀνάλογα κι ἔγραφε:

Ἐγραψε τὶς βιογραφίες τῶν ἠρώων Καραϊσκάκη - Μπότσαρη», καὶ τὸ «Τρόπαιο Δελβινακίου», παρουσιάζοντας ἔμμετρα τὰ δεινοπαθήματα καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Δελβινακίου ἐναντίον τοῦ Ἀλλῆ Πασᾶ.

Μετὰ τὴν ἐπανάσταση ὑπηρέτησε Σχολάρχης στὰ Σάλωνα, ὅπου ἔγραψε τὸν «Κώδικα βιογραφίας»

(1841) καὶ τὸ «Λεξικὸ τῆς Ἐπαναστάσεως» τῶν ἠρώων κατ' ἀλφαθητική σειρά. Ὑπερέτησε, ἐπίσης, Σχολάρχης στὴν Αἴγινα μὲ τὸ Νεόφ. Δούκα, δυὸ φορές Σχολάρχης στὸ Μεσολόγγι, δάσκαλος στὸ Δελθινάκι καὶ δάσκαλος στὸ Ἀργυρόκαστρο.

Ἔδικες κρίσεις τοῦ Βλαχογιάννη

Μονάχα ὁ Γ. Βλαχογιάννης στὸ βιβλίον του «Καραϊσκάκης», πασχίζει πικρόχολα νὰ ὑποβαθμίσει καὶ μετριάσει τὸ Γαζῆ, σὰν ἀγωνιστὴ καὶ λόγιον.

Τὸν ἀποκαλεῖ «μικρόψυχο καλαμαρά». Μιλοῦσε στοὺς λόγους του μὲ ὕφος ἱεροκήρυκα. Ἦταν «σκάρτος». «Ἄν ἦταν παληκάρι, ἔπρεπε νὰ σκοτωθεῖ γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξει...» Σὰ λόγιος, διακρίνονταν γιὰ «μυροθάμαχτη σοφία», «γιὰ «ρητορική κομποφάνεια». Μανία του νὰ παρουσιάζεται «σοφός», «ἐλληνομαθής», «ρήτορας», «Περικλῆς»...

Ἀποπέρνει ἀκόμα τὸ Γαζῆ, ὁ Βλαχογιάννης, ποὺ στάθηκε στὸ νὰ γίνεῖ μόνο «σχολάρχης».

Σχολάρχης στάθηκε ὁ Γαζῆς. Κι ἐπάξια ἀγωνίστηκε ἀπὸ τὶς ἐπάξεις του. Καὶ τὶς πολεμικὲς καὶ τὶς πνευματικὲς. Ἀνάλογα θέβαια μὲ τὸ βεληνεκὲς ποὺ διαθέτει «ὁ πᾶσα ἕνας...» εἴτε Γαζῆς λέγεται αὐτός, εἴτε Μακρυγιάννης, Κοσομούλης ἢ Φωτᾶκος...

Οἱ λόγοι ἄλλως τε ποὺ ἐκφωνοῦσε ὁ Γαζῆς στὶς συγκεντρώσεις τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21, παρουσιάζουν ὀλοκάθαρα τὸ ψυχογράφημά του,

ἀκτινογραφία, χωρὶς σκιὲς καὶ ὑποπτες ἀλλοιώσεις...

«Ἐγὼ μὲν ὦ ἱερά καὶ σεβαστὴ ὀμήγυρις καὶ ὀπλοφόρος παράταξις εἶπον καὶ ὠμίλησα... Ὑμεῖς δέ, σεβόμενοι τὴν μνήμην δικαίου μετ' ἐγκωμίων γινομένην, σύγνωτε καὶ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν τόλμην μου. (Ἐπιτάφιος: Ἀλεξ. Ὑψηλάντη).

Καὶ γιὰ τὸ σταυραετὸ τῆς Ρούμελης:

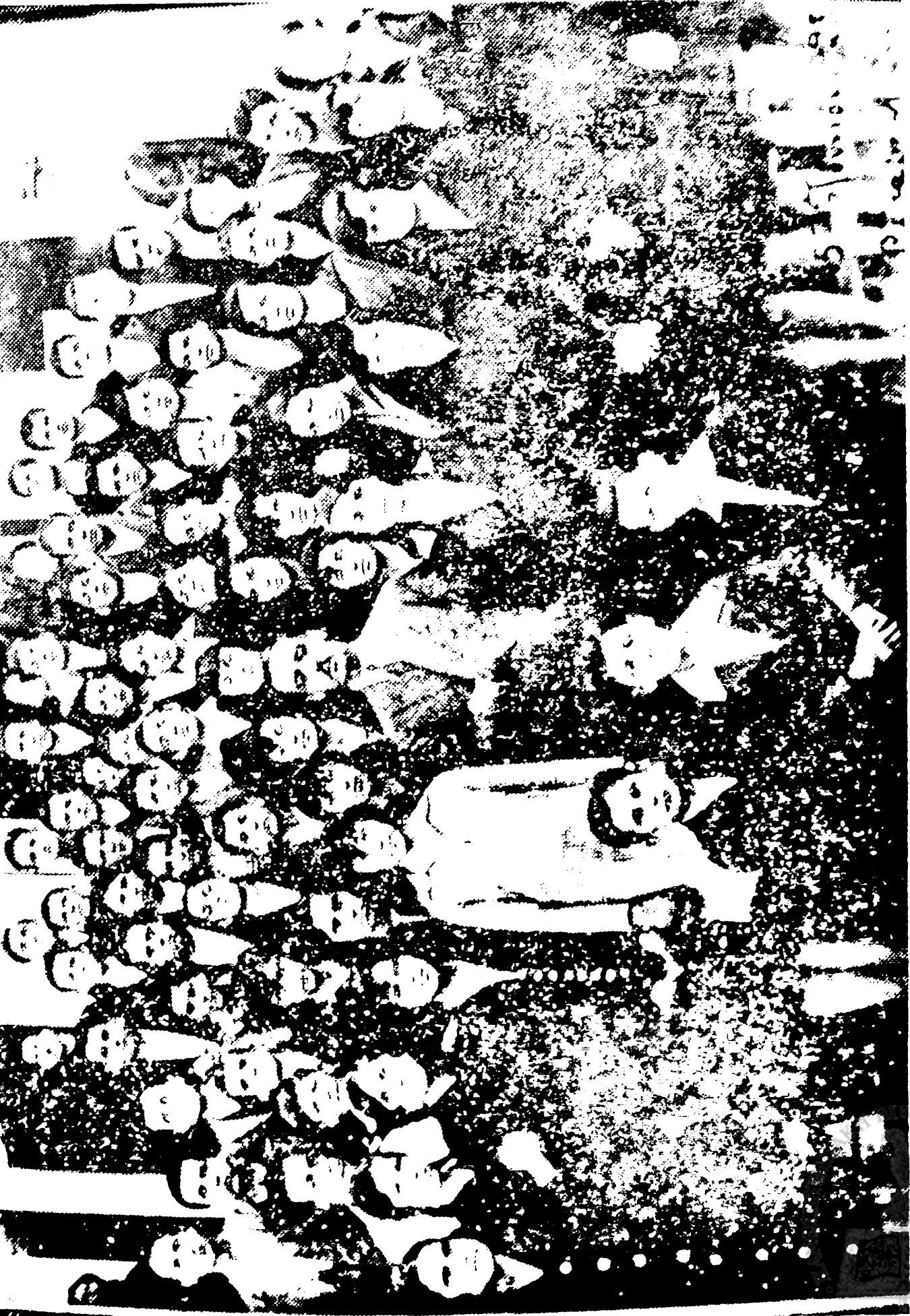
«Ἀδυνατεῖ ὁ τυχὼν πεπαιδευμένος νὰ πιάσῃ τὸν κάλαμον διὰ νὰ ἱστορήσῃ ἢ νὰ ἐγκωμιάσῃ τοιούτους ἄνδρας. Παραλείπω λοιπὸν ὅλα εἰς τοὺς σοφοὺς καὶ ἀνωτέρους μου, οἵ μιν φέρτεροί εἰσι νοῆσαίτε, κρίναί τε».

Μετριοφροσύνη, σεμνότητα καὶ ἠθος χαρακτήριζαν τὸ Γαζῆ, μαζί μὲ τὸ «γνώθι σαυτὸν» ποὺ εἶχε.

Οὔτε «οἴησις» καὶ «ἐπαρσις», οὔτε κομπορρημοσύνη ἀνθρώπου φανταγμένου. Ὅλο τὸ ἔργο του διαπνέεται ἀπὸ ταπεινοφροσύνη: «τὰ δὲ ἀγνοούμενα ἢ κακῶς ἱστορούμενα, ἐλπίζω ὅτι θέλουν τὰ διορθώσῃ ἄλλοι καλύτεροί μου...»

Ἀλλά, καὶ γιὰ τὸν Ἠπειρώτη γενικά, ὁ Βλαχογιάννης ἐκφράζεται στὸν «Καραϊσκάκη» του. «Ὁ Ἠπειρώτης εἶναι πάντα τίμιος, ὅμως καὶ ταπεινός, ἔτοιμος νὰ δουλέψῃ πιστὰ καὶ ταπεινά, σπάνια δὲ νὰ τραθήξῃ χέρι ἀπὸ ἀφεντάδες τυραννικούς. Τὸν διακρίνει πίστις ταπεινοῦ καὶ τίμιου δουλευτῆ».

Ἐδῶ ὁ Βλαχογιάννης ξέχασε καὶ τὸ Σούλι καὶ τὸ Δελθινάκι μὲ τοὺς ἀνδροπρεπεῖς του ἀγῶνες. Ξέχασε καὶ τὰ πλατάνια τοῦ κάστρου ποὺ

Επίσημο φωτογραφικό είδος της Διδασκαλικής Σχολής της Β. Ελλάδος Α. Γενικού Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Ιωαννίνων 1928.
(Αρχείο Υποστράτηγου Χαλ. Πατριωτικού Στρατού)

θέριευαν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν κρεμασμένων. Ξέχασε ὅτι ὁ Ἡπειρώτης ἔζησε κάτω ἀπὸ δικέφαλη τυραννία καταχτητῶν, σουλτανικὴ κι ἀλη-
πασαλίτικη, καὶ ξέχασε ὅτι ὁ Ἡπει-
ρώτης ἔδειξε ἔμπρακτα ὅτι ὑπῆρξε
πρότυπο ὑψηλοῦ πατριωτισμοῦ κι
ἔξεπλήρωσε τὸ χρέος του πρὸς τὴ
ρωμιοσύνη στὸ ἀκέραιον.

Μ' ὄλο τὸ σεβασμὸ πὺ τρέφομε
πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Γιάννη Βλαχο-
γιάννη, πὺ ὀρθώνονταν στὰ γράμ-
ματα σὰν «ἀραπόβραχος» τῆς Ρού-
μελης — γιὰ νὰ θυμηθοῦμε «τὰ ψη-
λά θουνά» τοῦ ἀείμνηστου Ζαχαρία
Παπαντωνίου, — ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ
νὰ διαφωνήσωμε μ' αὐτὴ τὴν πα-
θιασμένη πολεμικὴ. Οἱ χαρακτηρι-
σμοὶ πὺ γίνονται ἐπιστρέφουν στὴν
ἀφετηρία τους καὶ δὲν μειώνουν κα-
θόλου τὸ γενναιόψυχο αὐτὸ τέκνο
τῆς «εὐάνδρου Ἡπίρου», τὸ Γ. Γα-
ζῆ.

Μέσα στὴν ἀναταραχὴ τῶν γεγο-
νότων τοῦ 21, ὁ Γαζῆς δὲν ξεχνοῦσε
τὴ γῆ τῶν προγόνων του, τὴ γενέ-
θλια γῆ. Ἔκλεθε χρόνο» καὶ στὰ
πεταχτὰ τὴν ἐπισκέπτονταν.

Στάλθηκε κάποτε ἀπ' τὸν Καραϊ-
σκάκη στὸ Δελβινάκι. Προσκύνησε
τὰ ἅγια χώματα. Παντρεύτηκε, προ-
δόθηκε, δραπέτευσε. Μέσω Κερκύ-
κύρας ξανακατέθηκε στὴν ἐπανα-
στατημένη Ἑλλάδα. Κι ἄλλες φο-
ρὲς ξαναγύρισε προσκυνητὴς στὸ
χωριὸ του. Στὸ χωριὸ πὺ τὸν ἔκα-
νε ἐπαναστάτη. Ὁ Γαζῆς ἐτίμησε
τὸ Δελβινάκι. Ἐτίμησε τὴν Ἡπει-
ρο. Ὀλόκληρη τὴ ρωμιοσύνη. Καὶ
σὰν Ἡπειρωτὲς, πρέπει νᾶμαστε πε-
ρήφανοι γιὰ τὸ διαλεχτὸ αὐτὸ πα-
ληκάρη, τὸν ἀγωνιστὴ καὶ τὸ λόγιον.

ΘΩΜΑΣ Κ. ΔΕΡΒΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι. Λαμπρίδη: Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα:
Πρωγωνικά. Ἐκδ. Ἐταιρ. Ἡπειρ. Με-
λετῶν.
Ι. Βλαχογιάννη: «Καραϊσκάκης», σελ.
87, 89, 95, 179.
Ν. Ἐστία. Τόμ. 42) 1947, σελ. 1058.
Ν. Ἐστία. Τόμ. 42) 1947, σελ. 1058, 1142
1183, 1261, 1313, 1377.

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.: Οἱ ὑπότιτλοι γιὰ νὰ
σπάσουν τὸ κείμενον εἶναι: τῆς Συντάξεως.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

«Φτενὰ χωράφια κρατημένα σὲ πεζούλια
κι ἀπιαστες γίδες πὺ κρεμιοῦνται σὲ γκρεμούς,
Ἔτουτ' εἶν' ἡ πατρίδα μας· μὰ ἡ πούλια
δὲ λάμπει πὺ καθάρια σ' ἄλλους οὐρανοὺς.

"Άγναντα "Άρτας (1910) Χορός «Καγκελάρι».

("Έρνος Γεωργ. Στεργίου από τὸ "Άρχεῖο Κων. "Άγνάντη)

τητα μέτρα, ὡς πρὸς τὴν τοποθέτηση τῶν καλῶν τραγουδιστῶν σὲ ἐπίκαιρα σημεία. Κατὰ τὴν παρατηρούμενη μικρὴ διακοπὴ τῆς ἀλλαγῆς, προσέρχεται νὰ ἡγηθεῖ τοῦ παραδοσιακοῦ χοροῦ, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος ἢ καὶ κάποιον ἄλλο σεβάσιμο πρόσωπο, μὴ ἀποκλειομένου καὶ τοῦ παπά.

Ὅλοφάνεροι εἶναι οἱ σκοποὶ, ποὺ ἐπεδίωκαν τὰ χωριά μὲ τὸν παραδοσιακὸ αὐτὸ χορὸ τους. Ὁ ἕνας ἦταν, νὰ ὑπάρχει μιὰ διαρκῆ συναδέλφωση μεταξὺ τῶν συγχωριανῶν. Ἐκείνη τὴν ὥρα μποροῦσαν νὰ βρεθοῦν ἀγκαζέ καὶ νὰ χορεύουν μαζὶ κι ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους εἶχαν ἀναφανεῖ στίς σχέσεις τῶν ἐλαφρὰ συννεφάκια ἢ νὰ ἔχουν μεταξὺ τους μικροδιαφορές, πράγμα σπάνιο γιὰ τὸ χωριό. Γι' αὐτοὺς ἀνέτειλε ἄλλη μέρα ἢ ἐπόμενη. Ὁ ἄλλος σκοπὸς ἦταν, γιὰ νὰ θρῖσκει πλήρη ἐφαρμογὴ ἢ παροιμία: «Τσαρούχι ἀπ' τὸν τόπο σου κι' ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένο». Θὰ μποροῦσαμε νὰ τὸν ποῦμε τὸ χορὸ καὶ ἀνθρωποπάζαρο. Καὶ τέτοιος ἦταν ὡς ἕνα σημεῖο. Μιὰ ἔκθεση σωματικῶν χαρακτηρισμάτων γινόταν ἐκεῖ, μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα περάσματα μπροστὰ ἀ-

πὸ τὸ ἄλλο φύλο. Καὶ τὸ πέρασμα ἐκεῖνο, ὅπως ξέρομε, ἔβγαζε δουλειὰ γιὰ τὶς προξενήτρες.

Ἐδῶ θὰ μποροῦσαμε νὰ προσθέσουμε καὶ τοῦτο: Μ' αὐτὸν τὸν καθολικὸ χορὸ, μεταβιθάζονταν καμιά φορὰ καὶ ἔθνικὰ μυστικά, ὑψίστης σπουδαιότητος χωρὶς νὰ παίρνουν μυρουδιά καὶ οἱ Τοῦρκοι κι ἂν τέτοιοι θρῖσκόταν στὸ χωριὸ ἐκείνη τὴ μέρα. Τὰ καγκέλια βοήθουσαν στὴν ἀστραπιαία μετάδοση. Τὴν ἴδια βραδυὰ ἔφταναν τὰ μυστικά καὶ στὰ γύρω χωριά μὲ τοὺς ἐπισκέπτες τοῦ πανηγυριοῦ μας.

Καὶ ὁ χορὸς διελύετο μὲ πολλὰ χειροκροτήματα.

Καὶ τὸ πανηγύρι τέλειωνε, μὲ τοὺς δυὸ κωμικοὺς, μιμητικοὺς στὴ συνέχεια χοροῦς, τὸν «Καλατζή» καὶ τὴν «Ἀκαμάτρα» ἀπὸ δυὸ χωριανούς (Γιῶργο Μάρο — Κίτσο Βρόντο), ἀρκετὰ καλοὺς στὴν ἀπόδοση. Κινήσεις κι ἐδῶ μὲ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, ξυπόλυτα σ' ἕνα ταψί, τὶς ἴδιες, ποὺ παρατηροῦνται καὶ στὸ ἐπάγγελμα τοῦ γανωματῆ. Κινήσεις μὲ τὰ χέρια, σὲ ἔκφραση ἀπορίας, στὴν Ἀκαμάτρα κλπ. «Πέντε μῆνες ἔξι (6) ἀδράχτια, πότε τὰ ἔγνεσα ἢ πλατῶνα!»

Τὸ «Καγκελάρι» καὶ τὸ τραγούδι του

«Τέτοια ὦρα ἦταν ἐχτὲς καὶ παραπροχτὲς...
στὸ χορὸ πὺ χόρευαν, ὄλο ἀγόρια καὶ παιδιὰ
(ὄλο ἀγόρια καὶ παιδιὰ) καὶ κορίτσια ἀνύπαντρα...

—Μπαῖραχτάρη τοῦ χοροῦ, κάνε δίπλες στὸ χορὸ,
(κάνε δίπλες στὸ χορὸ) κάνε διπλοκάγκελα...
Μέσ' στή μέση στὸ χορὸ κάθεσαι χρυσὸς ἀετὸς
καὶ τροχάει τ' ἀνύχια του, τὰ χρυσὰ του τὰ φτερά.
Τὸ Θεὸ παρακαλεῖ — Θεέ μου δός μου λεβεντιά
νὰ χυθῶ ν' ἀδράξω μιά, τὴν ἄλλοῦ καλύτερη
κι ἂν δὲν τὴν ἐδιάλεγα, ἄς μοῦ κόβαν τὰ φτερά.
(Ἄς μοῦ κόβαν τὰ φτερά) κι ἄς τὰ πᾶν στὸ Βασιλιά.

—Μπαῖραχτάρη τοῦ χοροῦ, σὺ πὺ σέρνεις τὸ χορὸ,
κάνε δίπλες στὸ χορὸ, *κάνε διπλοκάγκελα...
Εἶμαι ξένος καὶ θὰ ἰδῶ καὶ θὰ πάω νὰ μολογῶ
κεῖνο πούειδα καὶ θὰ ἰδῶ, στὰ χωριά πὺ θὰ διαθῶ.

Μέσ' στὸν πέρα μαχαλὰ πέθανε μιά παπαδιά
καὶ τὴν πᾶν στὴν ἐκκλησιά μὲ λαμπάδες καὶ κηριά,
μ' ἀσημένια θυμιατὰ καὶ μὲ μοσκολίβανο...
Ὁ δεσπότης πάει μπροστὰ καὶ τρεῖς ἄλλοι ἀπὸ κοντὰ
κι ὁ παπάς της ψέλνοντας καὶ μοιρολογίζοντας:
«Σὺ πὺ σ' εἶχα συντροφιά κάθε μέρα καὶ βραδιά...»

Μὰ τὸν ἅγιον Ἄϊ Γιάννη, ὁ χορὸς πάει γαϊτάνι...
Μὰ τὸν ἅγιον Ἄϊ Νικόλα, τί χορὸς θὰ γίνει τώρα!
Μὰ τὸν ἅγιον Ἀρσένη, τώρα φεύγουνε οἱ ξένοι
Μὰ τὸν ἅγιον Ἄϊ Θανάση, ὁ χορὸς θελὰ χαλάσει.
ἦ (δὲν θὰ χαλάσει μὲ τὴν ἐπιμονὴ τῶν χορευτῶν),
καὶ τότε: Μὰ τὸν Ἄγιο Κωνσταντῖνο, τὸ χορὸ δὲν τὸν ἀφήνω,
ἦ καὶ μ' ἄλλους αὐτοσχέδιους στίχους).

(Ἀπὸ τὴ «λαϊκὴ μούσα στὰ Τζου-
μέρκα» δημοσιεύτηκε στὸ περιοδι-
κὸ «Τζουμερκιώτικα καὶ Ἀρτινὰ
Νέα» ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο φιλόλογο
ΓΙΩΡΓΟ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ).

ΜΕΣΕΛΕΔΕΣ (Μολογήματα τῶν πατέρων μας)

Ο ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΧΩΡΙΑΤΗΣ

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗ

ΣΗΜ. ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ:

Ὁ ἰατρός κ. Ἀναστ. Παπαγγέλης καὶ στὴν ἐπιστολὴ του καὶ στὸ ἀμίμητο χρονικό, πού ὁ ἀναγνώστης παρακάτω θὰ ἴδῃ χρησιμοποιεῖ τὸν τύπο Σ ε γ κ ο ὐ ν η ς, πού φέρεται καὶ στὰ «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 1932, 1933 (ἔπου ἢ ἀλληλογραφία Ζωσιμάδων ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Σεγκούνη). Ὅμως παράλληλα μὲ τὸ ἐπίσημο, ἄς ποῦμε ἐπώνυμο, ὁ πολὺς κόσμος τὸν ἤξερε Σ ι α γ κ ο ὐ ν η.

Πάντοτε καυτὸ εἶναι: τὸ πρόβλημα τοῦ χειμωνιάτικου κρύου, τῆς ἀντιμετώπισής του θέλω νὰ πῶ. Μαύρη τὴν ἔχουμε τὴν καρδούλα μας ὄλοι μὲ τὴν τιμὴ τοῦ μαύρου χρυσοῦ πού θέλει τὸ κλιματικὸ γιὰ νὰ μᾶς ψευτοζεστάνη. Μαύρη ζέστα. Νὰ τὸ ἀνάβουμε λίγες ὥρες — καὶ τὰ λεφτὰ τῆς ὥρας τὰ λογαριάζουμε — γιατί ἀλλοιῶς καήκαμε, θὰ μᾶς ἀνάψει ὁ λογαριασμοῦς τῶν κοινοχρήστων. Δὲν ξέρω ἂν θάηταν προτιμότερο νὰ γυρίσουμε στὸν τρόπο πού ζεσταίνονταν οἱ πατεράδες μας μὲ τὰ ὠραῖα τζάκια τους καὶ τὰ ὠραῖα ντόπια ξύλα τους. "Ὅλοι οἱ παλῆροι Γιαννιώτες — κι' ὅσοι σημερινοὶ ἔχουν τὴ μονοκατοικία τους, τὸ σπιτάκι τους δηλαδή — ἀπ' τὸ καλοκαίρι: ἀκόμα κάναν τὴν προμήθειά τους σὲ ξύλα. Καρβάνια ἀπὸ φορτιάρικα ζῶα μὲ ξύλα ἐμπαιναν κάθε πρωτὶ στὰ Γιάννινα ἀπ' ὄλα τὰ χωριά.

Οἱ παλῆροι θὰ τὸν θυμούνται τὸ Σεγκούνη, τὸν ξακουστὸ καθηγητὴ τῶν Μαθηματικῶν τῆς Ζωσιμαίας. Εἶχε τὴ φήμη σοφοῦ μαθηματικοῦ ἀλλὰ οἱ μαθητὲς του τὸν θυμούνται: γιὰ τὴν αὐστηρότητά του στὴ βαθμολογία, θὰ θυμούνται: τίς... ὠραῖες μονάδες πού ἔβανε, ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω τίς ἔβανε μὲ τὴν πέννα, σὰν νὰ τζίναγε τὸ χαρτί...

Τὸ σπίτι τοῦ Σεγκούνη σώζεται: ἀκόμα ἀπέναντι: ἀπ' τὸ παλῆρο Γυμνάσιο Θελέων, δὲν ξέρω σὲ ποιὸν ἀνήκει τώρα, δὲν ἄφηκε παιδιὰ ὁ Σεγκούνης. Σὰν νὰ τὸν βλέπω τώραγια μοῦ φαίνεται: ὅπως τὸν ἔβλεπα νὰ θγαίνει: κάθε πρωτὶ νὰ πάει: στὴ Ζωσιμαία.

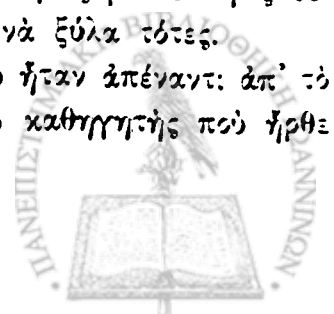
"Ἐνα πρωτὶ ὅπως ὄγῆκε ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του εἶδε νὰ περνάει: στὸ δρόμο ἕνας χωριάτης μὲ τρία ζῶα φορτωμένα καψόξυλα. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ πού ἔριξε ὁ Σεγκούνης γοητεύτηκε ἀπ' τὰ ξύλα. Στεγνά, χοντρά, λουμακερά (ἴσια) πουρνάρια.

— Πόσο τὰ ξύλα, πατριώτη;

Ἐφτὰ δεκάρες τὴν ὀκά, ἀποκρίθηκε ὁ χωριάτης.

"Ὅχι, πολλὰ εἶναι, ὁ ἕνας, λίγα εἶναι, ὁ ἄλλος, θάρτο - χάλυστο, συμφώνησαν στίς πέντε δεκάρες. Τρεῖς μὲ τέσσερες δεκάρες εἶχαν τὰ κοινὰ ξύλα τότες.

Τὸ φούρναρη πού ἦταν ἀπέναντι: ἀπ' τὸ σπίτι: του φώναξε ὁ καθηγητὴς πού ἦρθε

μέ τὸ καντάρι καὶ τὸ ζυγιαστόξυλο καὶ ζύγιασαν τὰ ξύλα μὲ τὸ χωριάτη.

—Διακόσιες σαράντα ὀκάδες εἶναι κύριε καθηγητά, εἶπε ὁ φούρναρης καὶ γύρισε θιαστικά στὸ μαγαζὶ του.

Γοητευμένος ὁ Σεγκούνης ἀπ' τὰ ξύλα-κελεπούρι, ἐγάξει καὶ δίνει: στὸ χωριάτη διακόσιες σαράντα ὀραχμές. Ὁ χωριάτης κατάλαβε ἀμέσως ἀλλὰ δὲν ἔδειξε τίποτε. Κατάλαβε ὅτι τὸ μυαλὸ τοῦ σοφοῦ πέταξε σέ... ἀνώτερες σφαῖρες.

—Εἶναι: ἐν τάξει, πατριώτη;

Κι' ὁ χωριάτης παίρνοντας τὸ πιὸ κακόμοιρο καί... κουτὸ ὕφος:

—Ποῦ ξέρω γώ, μωρ' ψ'χή μ, ἐγὼ χωριάτης ἄνθρωπος εἶμαι, οὔτε γράμματα ξέρω, ἐσεῖς νὰ σχωρᾶτε τοὺς γονέους σας πού σᾶς ἔμαθαν γράμματα. Ὅτι: λές ἢ ἀφεντιά σου.

Τζέπωσε τὰ λεφτὰ ὁ χωριάτης καὶ μὲ γρηγοράδα ἔσιαζε τὰ ζῶα του κι' ἔστριψε στή γωνιά. Τὰ σακάτεψε τὰ ζῶα, ντὲ καὶ οὔστ, γιὰ ν' ἀλλάξῃ γρήγορα σακάκι, ἐνῶ ὁ Σεγκούνης τεντωμένος, φουσκωμένος γιὰ τὸ κελεπούρι, τράβαγε γιὰ τὴ Ζωϊμαία.

Στὸ γραφεῖο τῶν καθηγητῶν συζητοῦσαν ὥσπου νὰ πᾶν στίς αἰθουσες γιὰ μάθημα κι' ἔπως ἦρθε ἡ κουδέντα γιὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ κρῦο μὲ καμάρι: λέει ὁ Σεγκούνης:

—Ἀγόρασα κάτι: ξύλα σήμερα, ὦρὲ παι-

διά, ἄλλο πράμα, τέτοια ξύλα δὲν ξανάβαλα στὸ σπίτι μου.

—Πόσο τὰ πῆρες τὴν ὀκά, Φίλιππα; τὸν ρώτησε ἓνας καθηγητής.

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα ὁ Σεγκούνης καὶ μετὰ σὰν νάφαγε καμμιά ξυλιά ἀπὸ πουργαρξυλο στὸ κεφάλι: ἔβγαλε ἓνα:

—Ὁχ!

—Τί ἔπαθες; καὶ μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω του.

Τότες τούρθε τὸ μυαλὸ στὸ τόπο τοῦ Φίλιππα, τότες κατάλαβε τὸ λάθος του καὶ ξήγησε στοὺς ἄλλους τὸ πάθημά του.

—Δὲν μοῦ κακοφαίνεται: γιὰ τίς ἑκατὸν εἴκοσι δραχμές πού τοῦδωκα κοροϊδίστικα παραπάνω ἀλλὰ γιὰ τὴν κοροϊδία πού μοῦ πάτησε ὁ κερατοχώριος.

—Ἀκούς ἐκεῖ: Νὰ σχωρᾶτε τοὺς γονέους σας πού σᾶς ἔμαθαν γράμματα, ἔλεγε καὶ ξανάλεγε ὁ Φίλιππας καὶ δὲ σπαμάταγε σὸν τόπο του. Τότες κατάλαβε ὅτι ὁ ἀγράμματος χωριάτης ἤξερε καὶ παραῆξερε πόσο κάνουν τὰ ξύλα του, ἤξερε καὶ τί θὰ ψωνίσῃ μὲ τίς... κανονικὲς ἑκατὸν εἴκοσι δραχμές (λίγο λάδι, καμμιά ὀκά ἄλας καὶ κανένα δεματάκι πράσα νὰ φάῃ ἢ φαμίλια του), οἱ παραπανύσιες ἑκατὸν εἴκοσι ἦταν ὁ φόρος τῆς... σοφίας πρὸς τὴν χωριάτικη ἀγραμματοσύνη.

Γιάννινα 29.1.83

ΑΝΑΣΤ. Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

ΣΤΟΝ ΑΣΠΡΟ ΜΥΛΟ ΤΗΣ ΛΕΣΝΙΤΣΑΣ

Τοῦ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ,

Ἐνας Λιάμπης ἀπὸ τὸ Προγονάτι τοῦ Κουρβελεσιῦ ξεχειμάζε τὰ πρόβατά του στὰ λειβάδια τῆς Γέρμας τοῦ Δελβίνου. Ἡ ποινικὴ του κατάσταση ἦταν γνωστὴ σὲ τριάντα τρία εἰρηνοδικεῖα τῆς περιφερείας.

Ἄλλα τὰ κοπάδια σὲ μετακινήσεις τους ἀπὸ τὰ βουνὰ στὰ χειμαδιὰ καὶ ἀντίθετα ἔπρεπε νὰ εἶναι τότε ἐφωδιασμένα μὲ σχετικὴ ἄδεια, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ φαινόταν ἡ φορολογικὴ κατάσταση τοῦ κοπαδιοῦ (τὸ τζελέπι).

Ἄλλὰ ὁ ἄνθρωπὸς μας ποτὲ στὴ ζωὴ του δὲν σκέφθηκε νὰ δώσει.

Σαλαγώντας τὸ κοπάδι ἔρχεται στὸν Ἄσπρο μύλο τῆς Λεσνίτσας.

Οἱ μυλωνάδες εἶχαν ἀλλάξει βάρδια καὶ εἶχαν κρεμάσει τὰ πλυμένα ποτούρια (παντελόνια) τους στὰ κλαριά γιὰ νὰ στεγνώσουν.

Τὶ Προγονατινὸς θὰ ἦταν, ἀν δὲν ἔπαιρνε δυὸ κρεμασμένα ποτούρια, ἄφωνα στὴν ἐρημίᾳ, πού δὲν τὸν ἔβλεπε κανένας;

Τὸν συναντᾷ ἡ κοσιάδα (ἀπόσπασμα εἰκοσι ἀνδρῶν) στὸ δρόμο.

—Ἐχεις ἄδεια;

—Τὴν ἔχει ὁ φίλος μου παρὰ πίσω.

Αὐτὰ ἄνω δὲν περνᾶνε στὴν ἄγρια κοσιάδα. Γραμμὴ γιὰ τὸ Δέλβινο κοπάδι καὶ παραβάτης.

Στὸ δρόμο ἀπὸ ἐρώτηση σὲ ἐρώτηση τοῦ βρίσκουν ἀπάνω του καὶ πιστόλι. Τοῦ ἐντίμου ἀνθρώπου τ' ἀδικήματα ἔγιναν δύο.

Στὸ Δέλβινο ταλαιπωρήθηκε ὥρες, ὅπως ταλαιπωροῦνται ὅλοι ὅσοι ἔχουν μὲ τὴ δικαιοσύνη δοσοληψίες.

Ἐκεῖ κατὰ τὸ ἀπόγνισμα δυὸ ἄνθρωποι

ἦρθαν καὶ κατήγγειλαν στὸ δικαστήριον, ὅτι τοὺς κλέψαν τὰ πράγματά τους στὸν Ἄσπρο Μύλο τῆς Λεσνίτσας.

—Ἔτσι καὶ ἄλλοιῶς, περιγράψαν ἐκεῖνοι.

—Μήπως εἶναι αὐτά; καὶ τοὺς δεῖξαν τὰ κατασχεμένα τοῦ Προγονατινοῦ.

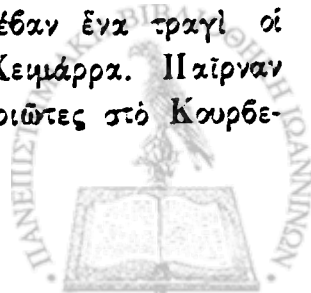
Ἔτσι τοῦ καθίζουν καὶ τρίτη μήνυση: Τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν ἡ ὑπεράσπιση ἦταν δύσκολη, ὕστερα ἀπὸ τὸ πλούσιο μὴ τρῶο τους. Μὰ καὶ τοῦ δικαστηρίου ἡ δουλειὰ ἦταν σοβαρὴ καὶ δύσκολη. Ἐκάναν ἐξαντλητικὴ ἀνάκριση γιὰ νὰ μὴ σκεπάζουν οἱ γνωστοὶ κλέφτες καινούργιους ἀγνώστους, πὺ φύτρωναν στὴν περιοχὴ, παίρνοντας ἐπάνω τους ὅλες τὲς κλοπὲς μὲ μιὰ ἀβασάνιστη ἀπόφαση.

ΧΕΙΜΑΡΡΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙΩΤΕΣ

Τὰ ἑπτὰ χριστιανικὰ χωριά τῆς Χειμάρρας (μπρέγκου ἰ γτέτιτι = ὁ λόφος τῆς θάλασσας) εἶναι ἡ Χειμάρρα, Κηπαρό, Κούδεσι, Βουνο, Δρυμάδες, Παλάσσα, Πύλιουρι. Ἡ μεγάλη οἰκογένεια τῶν Σπυραμηλαίων εἶχε παληότερα συμπεθεριὸ μὲ τοὺς Ντατσαῖους, μουσουλμάνους τοῦ Κοῦτσι Κουρβελεσιῦ. Καὶ οἱ Χειμαρριῶτες Κιουρκαῖοι ἀπὸ τὸ Πύλιουρι εἶχαν ξαδέρφια τοὺς μουσουλμάνους Θωμάρηδες στὸ Κοῦτσι.

Μὰ ἀν οἱ Λιάμπιδες τοῦ Κουρβελεσιῦ ἦταν σκληροί, στοὺς Χειμαρριῶτες βρῆκαν τὸ μᾶστορή τους. Κλέβαν ἕνα τραγὶ οἱ Κουρβελεσιῶτες στὴ Χειμάρρα. Παίρναν δυὸ τραγιά οἱ Χειμαρριῶτες στὸ Κουρβε-

λέσει. Κλέβαν ένα κατσίκι: οί Κουρβαλεσιώτες, παίρναν ένα βόδι: οί Χειμαρριώτες. Στο τέλος είδαν οί Κουρβελεσιώτες πώς δέν ήταν επιχείρηση αυτή. Συνεγνωθήκαν, βάλανε τούς γερόντους κριτές από τή μιὰ κι από τήν ἄλλη μεριὰ καί ἤ διαμάχη ἔπαψε.

ΑΡΑΟΥΣ (τσέτουλα) ΔΙΔΥΜΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Τήν παλιά ἐποχή, πού ὅποιος ἤξαιρε πέντε κολλυβογράμματα ἦταν γιά τούς ἄλλους κάτοχος πολλῆς σοφίας γὰ μέ ποιόν τρόπο κρατιόταν οί λογαριασμοί.

Οί γαλατάδες γυρίζαν στίς πόλεις πρωτ - πρωτ ἀπό πόρτα σέ πόρτα καί δίναν γάλα. Μαζί μέ τὰ δοχεῖα τους εἶχαν τή μισή ὀκᾶ καί σὸν ὦμο κρεμασμένες μέ ἓνα σχοινί μαζί δεμένες 30—40 θέργες μάκρους μιᾶς πήχης ἢ ἕξ ρουπιῶν. Αὐτές ἦταν τὰ κατάστιχά τους.

Ἡ ἀρχή τοῦ λογαριασμοῦ: Δίνει γάλα σ' ἓνα σπίτι.

—Πόσο θέλεις;

—Μιὰ ὀκᾶ.

Ξεκρεμάει ὁ γαλατάς τὸ φορτίο του καί ἀφοῦ δώσει τὸ γάλα παίρνει μιὰ θέργα, τὴ σχίζει κατὰ μῆκος, ἀκριθῶς στή μέση, σὰ δύο κομμάτια ὥστε ἅμα τίς ἐνώσει γὰ κάνουν πάλι τήν ἴδια. Ταιριάζει λοιπὸν γιά μιὰ στιγμή πάλι τὰ δύο κομμάτια, τὰ δένει, σφιχτὰ μέ ἓνα σχοινί μέ ταχύτητα καί ἐπιτηδεύονται ἐγάζει τὸ κοφτερὸ μαχαίρι του καί κάνει μιὰ μεγάλη ἐγκοπή (μιὰ ὀκᾶ) ἢ μιὰ μικρὴ ἐγκοπή (μισὴ ὀκᾶ) — ἄλλη ὑποδιαίρεση δέν ὑπάρχει— σὲ τρόπο, ὥστε κάθε ἐγκοπή γὰ πέσει καί σὰ δύο κομμάτια. Τίς ἀποχωρίζει: μετά, κρατάει μιὰ γιά λογαριασμὸ του. Καί τήν ἄλλη παίρνει ὁ πελάτης. Ἔτσι: καί οί δύο

ξαίρουν τὸν λογαριασμὸ τους καί οί δύο ἔχουν συμφέρον γὰ τίς διατηρήσουν. Μέ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔχουν ἀπόλυτη ἀσφάλεια καί οί δύο, οὔτε ὁ γαλατάς μπορεῖ γὰ χαράξει μόνος του ἐγκοπή στή μισὴ θέργα, πού ἔχει, γιὰτι ἅμα ἐνωθοῦν οί θέργες θὰ φαίνεται, οὔτε ὁ πελάτης μπορεῖ γὰ χρησιμοποίησει... γαμολάστιχα.

Κατὰ τήν ἐξόφληση ἐξέφλησαν (ξεφλούδιζαν) τίς θέργες.

α.χ.μ.

ΠΟΙΟΣ ΒΑΣΑΝΙΖΕΙ ΠΟΙΟΝ;

Μᾶς στάλθηκε ἀπὸ τὸ Γιατρὸ κ. Κωστοβασίλη.

Ἡ καθαρεύουσα τούς καθαρολογούντες ἢ οί καθαρολογούντες τήν καθαρεύουσα;

Πρὸς

Τὸν Ἀστυνομικὸν Σταθμάρχην

Εἰς

Ἔχομεν τήν τιμὴν γὰ φέρωμεν εἰς γνώσιν ὑμῖν ὅτι, λύτσαν κύων ἀγνώστου ἰδιοκτητοῦ περιφέρεται εἰς τήν περιφέρειάν μας, ἤδη δαγκάσαντος τούς περισσοτέρους σκύλους τοῦ χωρίου μας ὡς καί τούς τοιοῦτους τῶν κτηνοτρόφων τῶν διαμενόντων ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Κοινότητος, καί ἐπειδὴ οὐδεμία ἐξασφάλισις ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν κυόνων προβλέπεται: ἵνα οὔτοι διατηρηθῶσι ἀλυσόμενοι ἐπόμενον γὰ μεταδίδεται εἰσέτι: καί εἰς τούς ἀνθρώπους τὸ λυσσοειδὲς μικρόβιον εἰς περίπτωσιν ὑποστάτων ὑπὸ ἐλευθέρου κυνὸς δάγκαν. Παρακαλοῦμεν εὐαρεστηθῆτε καί διατάξτε τήν ταχεῖαν δέσμευσιν τῶν τοιούτων ὑπὸ τῶν κατόχων ἵνα ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθέρη κυκλοφορία τῶν χωρικῶν καί μὴ τοιούτων ἐτέρων ὁδοπορούντων προσώπων.

Μετά πάσης τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος

Φιλολογικά & Καλλιτεχνικά Πορτραίτα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝ. ΒΡΕΛΛΗΣ

Λογοτέχνης, ποιητής και κριτικός. Γεννήθηκε στα Γιάννινα το 1917. Όρφανεψε μικρός από γονιούς και μεγάλωσε αυτός και τέσσερα αδέρφια του κοντά στη θεία τους — από μητέρα — τη δασκάλα Σοφία Γ. Παραμυθιώτου, που από νεανία ως τα γερατειά αναλώθηκε για τ' ανήψια της, παρέμεινε άγαμος, προσφέροντας δυο καθηγητές, δυο δασκάλους και έναν υπάλληλο στη Στρατιωτική Ήεροπορία.

Άποφοίτησε από τη Ζωσιμαία Ήακαδημία και βγήκε άριστούχος από τη δίχρονη Πανεπιστημιακή Μετεκπαίδευση. Γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή Ήθηνών αλλά ύπηρεσιακή δέσμευση και οικονομικές άντιξοότητες του σέρησαν τις φιλολογικές σπουδές. Ήπηρετήσε 31 χρόνια σε Μονοθέσια σχολιά της ύπαιθρου και τα τελευταία τέσσερα σαν Ήναπληρωτής Ήπιθεωρητή Πρεβέζης και Διευθυντής των Προτύπων Δημ. Σχολείων της Ζωσιμαίας Παιδαγ. Ήακαδημίας. Το 1956 παρουσίασε το μοναδικό της Ήλλάδος Σχολικό Μουσείο και Ήργαστήριο με όλα τα έποπτικά μέσα, όλων των τάξεων και όλων των μαθημάτων με άπλη κατασκευή καθώς και πολλές σπάνιες συλλογές. Το 1958 βραβεύεται από την Ήακαδημία Ήθηνών για τη συλλογή διηγημάτων του «Ήπειρος και Πίνδος» και παίρνει μαζί και χρηματικό έπαθλο από το Ήπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως.

Το συγγραφικό του έργο από το 1945 μέχρι 31.12.1982 είναι 3.496 δημοσιεύματα σ' έφημερίδες και περιοδικά ήτοι:

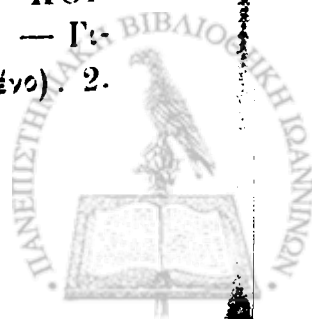
διηγήματα, σονέτα, ήθογραφήματα, πεζογράουδα, χρονογραφήματα, έπιφυλλίδες, δοκίμια, κριτικές, βιβλιοκρισίες, χρονικά, συνεντεύξεις, ανταποκρίσεις, ρεπορ-

Γιώργος Βρέλλης.

τάς, μελέτες, μονογραφίες, κύρια άρθρα, σχόλια, σατυρικά, εύθυμογραφήματα, λαογραφικά, ταξιδιωτικά. Έξωσε πολλές διαλέξεις και παρουσίασε σε 14 παραστάσεις το πρώτο του έμιστρο θεατρικό έργο.

Κυκλοφόρησε τα εξής βιβλία: Α' ΠΟΙΗΣΗ: 1. «Γιαννιώτικα σονέτα Α' — Γιάννινα 1979, σελ. 144 (έξαντλημένο). 2.

«Γιαννιώτικα σονέττα Β' — Γιάννινα 1980, σελ. 96 (έξαντλημένο). 3. «Γιαννιώτικα σονέττα Γ' — Γιάννινα 1982, σελ. 112 και 4. «Γιαννιώτικα σονέττα Δ' — Γιάννινα 1983, σελ. 64.

Β' ΠΕΖΑ. 1) Α' «Λυρικοί στοχασμοί». Ραδιοφωνικές εκπομπές—«Η γιαννιώτικη λίμνη και το νησί της» Γιάννινα 1980, σελ. 128. 2) Β' Λυρικοί στοχασμοί. Ραδιοφ. εκπομπές — Γιαννιώτικες έποχιακές όμορφίες. Γιάννινα 1980, σελ. 96. 3) Κοσμάς ό Αίτωλός, ό έπαναστατικός παιδευτής και ένθεγέρτης, Γιάννινα 1981, σελ. 56. 4) Κώστας Κρυστάλλης, τό πονεμένο, τ' άγνό παιδί της Πίνδου— Γιάννινα 1981, σελ. 128 (έξαντλημένο). 5) Λορέντζος Μαβίλης, ό άνθρωπος, ό ποιητής, ό ήρωας του Δρίσκου — Γιαννινα 1982, σελ. 192. 6) Γενική θεώρηση στην ποίηση του Θαλή Ρηγορίδη, δοκίμιο. Ρώμη 1982, σελ. 48.

Στό Ραδιοφωνικό Σταθμό Ίωαννίνων είναι τακτικός συνεργάτης από την ίδρυσή του (1949) μέχρι σήμερα. Θέματά του: Άντίλαλοι άπ' τή σιλαβιά, Πανηγυρικοί, θρησκευτικοκοινωνικές όμιλίες, λογοτεχνικά τέταρτα, Περίπατοι ανά την Έλλάδα, Ραδιοφωνικές σκηές, έμμετρα σκέτες, Λυρικοί στοχασμοί. Σύνολο εκπομπών μέχρι: 31.12.1928, 1.646. Για τό έργο του ό λογοτέχνης Γιάννης Καραβίδας έγραψε τό δοκίμιο «Φυσιολατρία και άνθρωπιά μέσα άπ' τά «Γιαννιώτικα σονέττα» και τούς «Λυρικούς στοχασμούς» του Γιώργου Βρέλλη. Άθήνα 1982, σελ. 22.

Ό Γιώργος Βρέλλης, ό τραγουδιστής των Γιαννίνων, χαρακτηρίζει τον έαυτό του «ένα φτωχό, ταπεινό σπουργιτάκι που δέν έγκαταλείπει τον τόπο του μά άφήνει τή φωνή του παρήγορη συντροφιά στην παράδοση και την τωρινή ζωή στην έρημωμένη Ήπειρο και στην πονεμένη ήπειρώ-

τικη καρδιά». Στου ήπειρωτισμού τό χρέος κάλεσιμα ή γραφή του σε τρεις καθημερινές γιαννιώτικες έφημερίδες κάθε εβδομάδα και κάθε Κυριακή μεσημέρι ή καθιερωμένη του λογοτεχνική έκπομπή από τον τοπικό Ραδιοσταθμό. Γράφει 38 χρόνια και μιλά από τό Ραδιόφωνο 34 χρόνια. Αυτό είναι τό παρόν του, αυτού και ή μικρή του προσφορά στην κατακαχημένη Ήπειρό μας.

ΠΑΝΟΣ ΔΗΜ. ΤΖΙΟΒΑΣ (1942—)

Στή σύγχρονη Ήπειρωτική Γραμματεία δικαιοματικά έχει τή θέση του ό Πάνος Δημ. Τζιόβας.

Γεννήθηκε τό 1942 στους Μελιγγούς Ίωαννίνων. Έμαθε τά πρώτα γράμματα

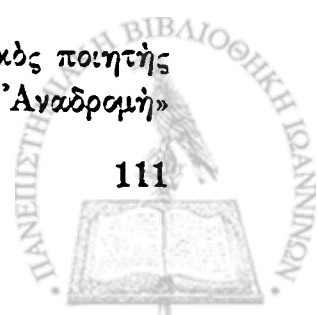

Πάνος Δημ. Τζιόβας

στή Γιαννοπλάτεια Σχολή του χωριού του και στο Πρότυπο τής Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Άκαδημίας με δάσκαλο τον λογοτέχνη Γιάννη Νικολαΐδη.

Περαιτώνοντας τό Γυμνάσιο εισάγεται στα 1966 στη Σχολή Τηλεπικοινωνιών στην Άθήνα και μετά την άποφοίτησή του διορίζεται στον ΟΤΕ Ίωαννίνων όπου και ύπηρατεί.

Πρωτοεμφανίζεται σαν λυρικός ποιητής με την ποιητική συλλογή «Άναδρομή»

στά 1979. Γρήγορα απλώνει την πνευματική του εργασία και σε άλλα είδη του λόγου (βιβλιοκρισίες, δοκίμια) και ταυτόχρονα μπαίνει στο χώρο της ιστορικής έρευνας επιδιδόμενος με επιτυχία επί της βάσει των 'Αρχείων της Μητροπόλεως 'Ιωαννίνων.

Ποικίλα είναι τα θέματα, που τον απασχολούν και που φιλοξενούνται στον 'Ηπειρωτικό ήμερήσιο και εβδομαδιαίο τύπο και μάλιστα στην «'Ηπειρωτική 'Εστία».

'Από τους καρπούς των ιστορικών αυτών αναδιφήσεων αναφέρουμε το μελέτημα του «'Η ένιαία δημογεροντία 'Ιωαννίνων. 1979 και «Γερβάσιος 'Ωρολογάς, Μητροπολίτης Κορυτσάς Β. 'Ηπείρου, που εκδόθηκε σε βιβλίο από το 'Ίδρυμα Βορειοηπειρωτικών 'Ερευνών 'Ιωαννίνων.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

'Εργάτης των 'Ηπειρωτικών Γραμμάτων με πλούσια προσφορά είναι ο Κώστας Νικολαΐδης. Ποιητής, πεζογράφος, παιδαγωγός, ιστορικός και λογογραφικός ερευνητής. 'Αγάπησε την πατρική γή και το λαό της και τραγούδησε σ' όλους τους τόνους τους καρμούς των.

Γεννήθηκε το 1917 στη Βουνοπλαγιά 'Ιωαννίνων. 'Αποφοίτησε από το Πεντάταξιο Διδακταλείο Μυτιλήνης 1937 και εργάστηκε σαν δάσκαλος τριάντα πέντε χρόνια, ως το 1972, όποτε αποχώρησε από την υπηρεσία με το βαθμό του 'Επιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων. 'Ετίμησε το Διδακταλικό επάγγελμα και ταυτόχρονα αξιοποίησε το λογοτεχνικό και συγγραφικό του ταλέντο. 'Από τα νεανικά του χρόνια ασχολήθηκε με τα Γράμματα, πρώτα στη Μυτιλήνη κι έπειτα στην 'Ηπειρο, όπου στον ήμερήσιο Τύπο των 'Ιωαννίνων ('Η-

πειρωτικός 'Αγών) βλέπουν το φως διάφορα μελετήματά του. 'Εξέδωσε τα παρακάτω βιβλία: 1) Μύθοι του Λαφονταίν, 1948 μετάφραση από τα Γαλλικά. 2) Το μορφωτικό Θέατρο, 1964. 3) 'Οκτώ κεφάλαια για την 'Αγωγή, 1964. 4) 'Οδοιπορία (ποιητική Συλλογή) 1973, 5) Δοξαστικά (ποιητική Συλλογή) 1975. 6) 'Η Ζωοδόχος Πηγή, ιστορικολογογραφική με-

Κώστας Νικολαΐδης

λέτη) 1976. 7) Νόστιμον 'Ημαρ. Ποιήματα, 1978. 8) Οί ένθυμίες της ζωής μου, Σπ. Καμπέρη, 1978. 9) Της Μνήμης και της Μοναξιάς, Ποιήματα, 1981.

Κατά τα χρόνια της εκπαιδευτικής του υπηρεσίας και μετά, παράλληλα, πλείστα είναι τα άρθρα και οι μελέτες με θέματα λογοτεχνικά, ιστορικά, λογογραφικά, παιδαγωγικά καθώς και μεταφράσεις του από τα 'Ιταλικά και τα Γαλλικά, που δημοσίεψε σε περιοδικά και εφημερίδες της 'Ηπείρου ('Ηπειρωτικές σελίδες, 'Ενδοχώρα, Δωδωναίο Φως, 'Ηπειρωτική 'Εστία, 'Ελεύθερο Πνεύμα).

Είναι ιδρυτικό Μέλος της 'Ηπειρωτικής Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών και μετέχει στην πνευματική και πολιτιστική Ζωή της 'Ηπείρου ενεργά και αποφασιστικά, αθόρυθα όμως, χωρίς τάσεις προδότης, που συχνά μαστίζουν την τάξη των λογοτεχνούντων.

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Η Π Ι Ν Α Κ Ο Θ Η Κ Η

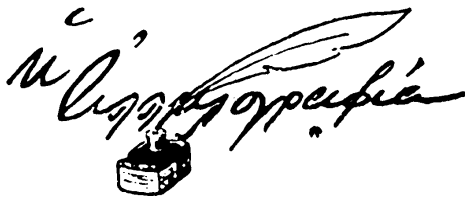

Βίκος, τὸ Βιτσικὸ Ζαγορίου.

(Ἄρχαιο Ἄποστ. Βερτοδούλου).

Ήπειρωτική Πνευματική Ζωή και Κίνηση

Γιάννινα 1.2.1983

Ήγαπητέ μου κ. Μαιμιάπουλε.

Στό τεύχος 71-72-73 του Δελτίου που μου έκανες την τιμή να βάλεις και την αφεντιά μου είδα και μια παληά φωτογραφία διδασκόντων και διδασκομένων της «Γεραράς», είναι απ' το 1922, απ' το άρχειο Παναζιόδη.

Βλέποντας τή μορφή του αείμνηστου Σεγκούνη θυμήθηκα την ιστορία με τὰ ξύλα του. Τήν έγγραφα και σου τή στέλλω για τούς αναγνώστες του «Δελτίου», πρό παντός για τούς παληούς μαθητές του Σεγκούνη, να τούς έρθει λίγο καλά σαν θυμηθούν τις ώραιες μονάδες που έβανε στα Μαθηματικά.

Μ' εκτίμηση
ΑΝΑΣΤ. Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ

Εύχές και άπαιτήσεις

Ό καλός ό λόγος όσοδήποτε υπερβολικός πάει πάντα κατευθείαν στην καρδιά, όπου και φυλάγεται: σαν άτιμητο τ ξ ο θ α τ ρ ι.

Μας γράφει ό έμύστιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Βασίλειος Γ. Βαλαώρας:

«Χρόνια πολλά, καλή χρονιά και κάθε προοπτική στην «Ήπειρωτική Έταιρεία», τό καλλίτερο έλληνικό Σωματείο για τήν

◆ Γράφουμε και μās γράφουν

◆ Στέλλουμε και μās στέλνουν

Έλλάδα.

Με θαυμασμό και αγάπη».

«Αν ό θαυμασμός πάει πολύ για τό ταπεινό έργο - χρέος μας κρατούμε ώστόσο τή θερμουργό αγάπη τής ευγένειας του κι ανταποδίδουμε τις εύχές με νοτισμένη από συγκίνηση καρδιά.

Φωτογραφικός έρανος

Ήωάννινα 22.12.1982

Ήγαπητέ μου κ. Μαιμιάπουλε.

Διαβάζοντας τό ένημερωτικό Δελτίο του Νοεμβρίου - Δ) θρίου έ.έ. είδα με χαρά και ικανοποίηση για τήν αναγγελόμενη έκδοση από τήν Έταιρεία του φωτογραφικού άτλαντα και σās συγχαίρω για τήν ιδέα γιατί έτσι θα διασωθή από τό χαμό πολύτιμο ιστορικό, λαογραφικό, πολιτιστικό και άλλο φωτογραφικό υλικό.

Ήπό τον κ. Κλαύδιο Μπαγκαλιούκα πήρα άφορμή και εās έσωκλείω μια φωτογραφία (χωρίς έπιστροφή γιατί έχω και άλλη) των φυλακισμένων μελών τής Δημοκρατικής Αιωνας των Ήωαννίνων κατά τό κίνημα του 1935 στα Γραφεία του άλλοτε Στρατιωτικού Νοσοκομείου Ήωαννίνων που βρίσκοντα: μέσα στο Κάστρο κοντά στο τζαμί που τώρα είναι τό κτίριο τής Δημοτικής Πινακοθήκης.

Σās εύχομαι να επιτύχει ή ευγενική αυτή προσπάθεια.

Με πολλή αγάπη και βαθειά εκτίμηση

ΚΩΣΤΑΣ ΤΕΚΤΩΝ

Λεξιγραφικά

Ὁ ἀναγνώστης μας κ. Παν. Παπαδόπουλος ἀναφερόμενος στὰ ἐτυμολογικά καὶ λεξιγραφικά ποῦ εἶχε τὸ προηγούμενο τεύχος 76—77 στὸ μελέτημα τοῦ Ἀλεξ. Χ. Μαιμιπούλου γιὰ τὸν Καλαμά, μᾶς ρωτᾷ: γιὰ τὴν προέλευση τῶν λέξεων τ σ ἄ μ ε, τ σ ἄ μ ι, ποῦ κατὰ τὸ Συνεργάτη μας δίνει τὸ ὄνομα στὴν Τσαμουργιά, στὸν Τσαμαντᾶ κλπ., καθὼς καὶ γιὰ τὴ λέξη τ σ ἔ ρ ο ς (ψηγρὸς) καὶ τὰ πέντε εἶδη της, καὶ τὴ λέξη τ σ ε ρ μ ι τ ζ ἔ λ α.

Ὁ Συνεργάτης μας ἀπαντᾷ:

1.— Ἡ λέξη τ σ ἄ μ (τσάμ: τὴν θυμοῦνται οἱ παλιοὶ Ἑπειρώτες) εἶναι τουρκική, ὅπως καὶ τὰ παράγωγά της CAM = πεῦλο, CAMFISTIGI = κῶνος, κομιογάρ:, CAMGILLER = κωνοφόρα, CAMLIK = δάσος ἀπὸ πεῦκα, πενκίνας, CAMSAKIZI = ρηρίνη. Βλέπε ANDON Γ. TEOFIΛAKTIDIS (Ἄντωνίου Θεοφυλακτίδου). Λεξικὸν Τουρκοελληνικόν, 1960.

2.— Ὁ Δελτιογραφικὸς Ἄντωνιος Γεωργίου στὸ βιβλίον του «Πολιτικὸν Κάτοπτρον» κλπ. Ἐν Ἀθήναις, 1880, σελ. 66—67, περιγράφοντας τὸ χωριὸ Ἀρίνιστα (σήμερα Κτίσματα) γράφει: «Εἶχε δὲ εἰς τὸ κέντρον πολλαὶ καὶ πυκναὶ ὄρυς, ἄλλοτε πλατύφυλλοις, ἃς ἐν Ἑπείρῳ καλοῦσι «Μερόδρυα» (ἡμέρους ὄρυς) καὶ αἰτινες εἰσὶν αἱ εὐγενέστεραι: τῶν ἄλλων ὄρυων. Διότι ἐν Ἑπείρῳ ὑπάρχουσι: τὰ ἐξῆς εἶδη ὄρυων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. 1ον) πλατύφυλλοι: καὶ στενόφυλλοι: ὄρυς, ἃς καλοῦσι: μ ε ρ ὀ ὄ ρ υ α, 2ον) ὀλιγώτερον πλατύφυλλοι: τῶν πρώτων, ἃς καλοῦσιν ἀρσενικῶς Τ σ ἔ ρ ο ς, ἀλλ' ἢ φύ-

σις αὐτῶν δὲν εἶναι: ὅσον καὶ τῶν ἄλλων στερεὰ πρὸς χρῆσιν οἰκοδομῶν, 3ον) Κ ρ ι - π ο ὄ ν ι α (τὰ) ἅπερ ἔχουσι σχεδὸν τὴν στερεότητα καὶ τὸ θάρος τῶν πρίνων, 4ον) θ ε λ α ν ι τ ι α ι (ἐξ ὧν ἡ πατρίς μου ἔχει πολλοὺς, καὶ τὸ μέρος, εἰς ὃ φύονται ἐκ τοῦ πλήθους καλοῦσι: «Βελαντιὰ» (ὡς ἄλλω τι: μέρει διὰ τὸ πλήθος τῶν λεπτοκαρυῶν καλοῦσι: «Λεφτοκαρυὰ») ἀλλ' ἀγνοοῦσι: τὴν χρῆσιν τοῦ καρποῦ αὐτῶν, ἵνα τὰς ἐξημερώσωσι: καὶ ὠφελούνητα πωλούνητες αὐτόν, καὶ ἀδιακρίτως τῶν κοπτομένων ἄλλων διὰ καυσόξυλα, κόπτουσι: καὶ ταύτας) καὶ 5ον) π ρ ῖ ν ο ι, ἐὰν κατατάξωμεν καὶ τούτους εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ὄρυων.

3.— Τ σ ε ρ μ ι τ ζ ἔ λ α ἢ τ σ ι ρ μ ι ν τ ζ ἔ λ α: Θάμνος, ποῦ ὁ Εὐάγ. Ἄθαν. Μπόργκας στὸ βιβλίον του «Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἑπείρου» Ἰωάννινα. 1964 γράφει: «τσερμιντζέλα (ἡ) δέντρο μὲ σκληρὰ φύλλα, αὐγοειδῆ. Ὁ φύλλος εἶναι: κίτρινος καὶ μὲ τὸ ἔρασιμο κατασκευάζουν ἀνεξίτηλη κίτρινη βαφή, τὴν τσερμιντζέλα.

- Στὰ Γραφεῖα τῆς “Ἑπειρωτικῆς Ἐταιρείας”, διατίθενται προηγούμενα τεύχη τοῦ Δελτίου ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 30 καὶ ἐπόμενα.

- Διατίθενται ἐπίσης ἀντίτυπα διαλέξεων, ποῦ δὲν ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

—ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 50

ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀθήνα 7.2.1983

Φίλτατε κύριε Μαιμιόπουλε.

Σὰς εὐχαριστῶ θερμότατα γιὰ τὴν τακτικὴ ἀποστολὴ τοῦ ὠραίου περιοδικοῦ σας, τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας». Τὸ περιμένω κάθε φορά καὶ χαίρουμαι τὸν πλοῦτο τῶν θεμάτων του καὶ τίς θαυμάσιες φωτογραφίες τοῦ φίλου κ. Ἀπ. Βερτόδουλου. Ὑπηρέτησα ὡς δασάρχης στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὸ 1939—1945. Τὰ δυὸ πρῶτα χρόνια 1939—1940 εἶχα τὴν ἀξέχαστη ἐνκαιρία νὰ γυρίσω καὶ νὰ γνωρίσω ὅλη τὴν Ἡπειρο, ἀπὸ τὴν Ἄρτα ὡς τὰ σύνορα κ' ἀπὸ τὸ Μέτσοβο καὶ τὸ Ζαγόρι ὡς τὴ Θεσπρωτία. Γύρισα ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ζαγοριοῦ μὲ τὰ παραδοσιακὰ ἀρχοντικὰ σπίτια πού ἔστησε ἡ ἀπόδημη ὁμογένεια, τὸ Πωγώνι καὶ τὴν Κόνιτσα ὡς τὸ Κεράρασοβο καὶ τὴ Ζέρμα, ὅλα τὰ Τζουμέρκα σὲ μιὰ μηνιαία περιοδεία ἀπὸ τὸ Συρράκο καὶ τίς Καλαρρύτες ὡς τὴν Καλεντίνη, ὅλη τὴ Θεσπρωτία: Φιλιάτες, Μαργαρίτι, Ἀγιά, Πάργα, Ἡγουμενίτσα κλπ. ἕως τὸ ἱστορικὸ μοναστήρι τῆς Διχούνης ὅπου μόνον ὁ φλογερὸς Ἡπειρώτης Παπαφλέσσας, ὁ Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος. Γύρισα τὰ χωριά τοῦ Ἑτταχωρίου καὶ μιὰ νύχτα τὴν πέρασα στὸ ὑπαιθρο, στὰ ριζοθέμελα τοῦ Σουλίου...

Ἐντυπώσεις μου ταξιδιωτικὲς — πέρα ἀπὸ τὴν ὑπηρεσιακὴ μου ἀπασχόληση (εἶχα κάμει τότε καὶ τὸ δασικὸ ἐγχρωμοχάρτη ὅλης τῆς Ὑδρολογικῆς λεκάνης τοῦ Ἀράχθου ἀπὸ τὰ Ζαγόρια καὶ τὸ Μέτσοβο ὡς τὴν Ἄρτα) — εἶχα τότε δημοσιεύσει στὸν τοπικὸ τύπο τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας.

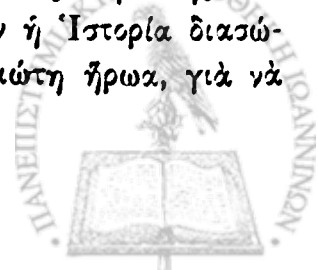
Τὰ χρόνια τοῦ ἔπου: 1940—41 εἶχα

τὴν εὐτυχία (δὲν εἶχα στρατευθεῖ λόγω ὑπηρετούντων 4 νεωτέρων ἀδελφῶν μου) νὰ πάω μὲ τηλεγραφικὴ ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργείου μου, στὴν Κοριτσά, ἀρχὲς Δεκεμβρίου, μὲλις καταλήφτηκε ἀπὸ τὸ Στρατό μας, σὰν ὁ πλησιέστερος Δασολόγος τῆς λευθερωμένης βορειοηπειρωτικῆς περιοχῆς, γιὰ συνεργασία μὲ τὴν Ἀνωτ. Στρατιωτικὴ Διοίκησή μας, γιὰ τὴν ὁποία ἴσως ν' ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶ κάποτε ἀπὸ τίς σελίδες σας.

Ὅρμηθηκα νὰ γράψω αὐτὲς τίς προλογικὲς γραμμὲς ἀπὸ τὸ πρόσφατο (τοῦ τελευταίου τεύχους) ἄρθρο τοῦ κ. Χ. Σ. Γιάκη «Ἡ γυναίκα στὸ Σούλι», στὸ ἔργο ἐπισημαίνει μερικὲς παραλείψεις τῆς Ἱστορίας ἢ μᾶλλον τῶν ἱστορικῶν, γιατί ἡ Ἱστορία τὰ μνημονεύει, ἀλλὰ οἱ νεώτεροι τὰ λησιμονοῦν ἢ τὰ παραποιοῦν.

Ἔτσι λησιμονεῖται ἡ θυσία τοῦ Σουλίου (τὸ ἐπισκέφτηκα στὸ προπολεμικὸ ταξίδι μου στὰ Τζουμέρκα) καὶ προβάλλεται μονάχα τὸ Ζάλογγο. Ὅ,τι ἀκριδῶς συμβαίνει μὲ τὴ θυσία τῶν 300 Σπαρτιατῶν τῶν Θερμοπυλῶν, πού δίκαια ἐξάιρεται στὰ ἱστορικὰ μαθήματα τῆς κατώτερης καὶ μέσης παιδείας, εἰχως ὅμως νὰ ολοκληρωθεῖ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ὅπως μᾶς τὴν παρέδωκαν οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοί, Ἡρόδοτος κλπ. Καὶ ἐδῶ —στὸ περιστατικὸ αὐτὸ — ἤθελα νὰ σταθῶ.

Ὅταν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Σπ. Μαρινάτος ἐπισκέφτηκε πρὸ 30 ἐτῶν τὸ γῶρο τῶν Θερμοπυλῶν μαζί μὲ τοὺς τότε νομάρχην καὶ δήμαρχο Λαμίας, βουλευτὰς καὶ ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς θέσης τοῦ μνημείου τοῦ Λεωνίδα κλπ. καὶ μιλοῦσε πάντοτε γιὰ τὴ Σπάρτη, τὸ Λεωνίδα καὶ τοὺς 300, ἕνας Λαμιώτης βουλευτῆς, τὸν ρώτησε, ἂν ἡ Ἱστορία διασώζει καὶ κανένα ρουμελιώτη ἥρωα, γιὰ νὰ

πάρει τὴν ἀπάντησιν: «Ἔσεῖς ἔχετε μονάχα τὸν Ἐφιάλτη...»

Καὶ Σπαρτιάτης γὰρ ἦταν (ἐνῶ ἦταν Κεφαλωνίτης) δὲν θὰ στρέβλωνε τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἢ ὁποῖα ἐπισημαίνει ὅτι:

1) Τίς δύο πρῶτες ἡμέρες τῆς μάχης θυσιάστηκαν οἱ παρόντες 3000 γτόπιοι Λοκροὶ κ.ἄ., γιὰ τοὺς ὁποῖους Λοκροὺς ἀφίερωσε ἰδιαίτερο ἐπίγραμμα ὁ Σιμωνίδης.

2) Μαζὶ μὲ τοὺς 300 τῆς Σπάρτης ἐμειναν μέχρι τέλους καὶ ἔπεσαν ὅλοι, οἱ 700 Θεσπιεῖς (Στερεοελλαδίτες), πού ἀρνήθηκαν γὰρ φύγουν, ἐνῶ οἱ 300 τοῦ Λεωνίδα εἶχαν ρητὴ ἐντολὴ τῆς Σπάρτης γὰρ πολεμήσουν μέχρις ἐνός. Τῇ θυσίᾳ αὐτῇ ἐπέβαλε ἕνας χρησμός πού ὄριζε ὅτι: ἡ Σπάρτη θ' ἀφανιστεῖ ἢ ὁ βασιλιάς θὰ πέθαινε στὴ μάχη, γιὰ γὰρ σωθεῖ ἡ Σπάρτη. Ὁ Λεωνίδας δηλαδὴ ἔπρεπε, σὰν τὸν ἀρχαῖο Κόδρο γὰρ θυσιαστεῖ γιὰ τὴν πατρίδα του. Ἄρα ἡ ἐθελοθυσία τῶν Θεσπιέων ἀποδείχεται: πῶς ἥρωϊκῇ.

3) Μαζὶ μὲ τὸ Λεωνίδα ἔπεσε ὁ Ἀχαρνᾶν μάντης Μεγιστίας, ὁ ὁποῖος προεῖπε, πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀγγελιοφόρους, τὴν ἐπιχειρημένη κύκλωσίν τους.

Ὁ Ἡρόδοτος πού ἀναφέρει ὅλα αὐτὰ, λέει: πῶς μονάχα τὸ μεταθανάτιο ἐπίγραμμα τοῦ Μεγιστία εἶναι: γνήσιο τοῦ Σιμωνίδου.

«Μνημεῖα τῶδε κλεινοῖο Μεγιστία, ὃν ποτε Μῆδοι

Σπερχεῖον ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι,
Μάντιος, ὃς τότε Κῆρας ἐπερχομένας
σάφα εἰδὼς

Οὐκ ἔτιλη Σπάρτης ἡγεμόνα προλιπεῖν».

«Τοῦτο τὸ μνημεῖο εἶναι τοῦ ξακουστοῦ Μεγιστία, τὸν ὁποῖον σκότωσαν οἱ Μῆδοι κάποτε διαβαίνοντας τὸν Σπερχεῖον, ὁ ὁποῖος (Μάντης) καίτοι γινώριζε καλὰ τὴ

μοῖρα πού τὸν περίμενε, ἐντούτοις ἀρνήθηκε γὰρ ἐγκαταλείψει τὸ βασιλιά τῆς Σπάρτης».

4) Τέλος ἀνάμεσα στοὺς 4 κορυφαίους ἥρωες πού θυσιάστηκαν καὶ τοὺς ἀναφέρει ὀνομαστικὰ ὁ Ἡρόδοτος (ὅπως ὁ Διηνέκης, ὁ ὁποῖος στὸ ἄκουσμα τοῦ ἀμέτρητου πλήθους τῶν Περσῶν πού θὰ κρύβαν μὲ τὰ θέλη τους τὸν ἥλιο, εἶπε τὸ περίφημο: τότε τὸ καλύτερο γιὰτὶ θὰ πολεμοῦμε στὸν ἴσχιον) εἶναι καὶ ὁ Θεσπιέας Διθύραμβος, γυιὸς τοῦ Ἀρματίου.

Γιατί λοιπὸν γὰρ διακρινεῖται κολοβωμένη ἢ ἀλήθεια; Καὶ γ' ἀποστηθίζουμε μονάχα τὸ ἐπίγραμμα τῶν 300, πού εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἔγραψε ὁ ἴδιος ὁ μέγας Σιμωνίδης;

Ἡ ἀποσιώπησις ὀλόκληρης τῆς ἀληθείας στὴν περίπτωσιν τῶν Θερμοπυλῶν εἶναι: τόσο σκοταδιστικὴ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ὥστε γὰρ τὴν ἀγνοοῦν οἱ μόνοι πού δὲν ἔπρεπε γὰρ μὴ τὴν γνωρίζουν, οἱ Λαμιῶτες, οἱ Φθιωτοί. Γιατί στοὺς δρόμους τῆς Λαμίας ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα «Θερμοπυλῶν» καὶ «Λεωνίδα», κανένας ὅμως δρόμος δὲν ἀναφέρει τὰ ἀθάνατα ἐπίσης ὀνόματα τῶν Λοκρῶν, τῶν Θεσπιέων, τοῦ Μεγιστία, τοῦ Διθύραμβου, ὄλων Ρουμελιωτῶν.

Σημειῶνω μὲ τὴν εὐκαιρίαν πῶς ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἱεροῦ χώρου τῶν Θερμοπυλῶν ἐγένετο πρόσφατα (λόγω τῶν μεγάλων προσχώσεων τοῦ Σπερχεῖου σὲ βάθος χιλιομέτρων στὸ Μαλιακὸ εἶχαν χαθεῖ τὰ «Στενά»), τόσο πρόσφατα ὥστε μόλις πρὸ 30 περίπου χρόνια ὁ περίφημος μικρὸς λόφος τοῦ Κολωνοῦ (γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς εἶπε ὅτι εἶναι τὸ ψηλότερο βουνὸ τοῦ κόσμου γιὰτὶ μὲ τὴ συγκλονιστικὴ θυσία τῶν ὑπερασπιστῶν του, ἢ κορυφῆ του ὑψώθηκε καὶ χάθηκε στὰ ἄστρα) κατάντησε σακατεμένος ἀπὸ τὴ λα-

τόμευση, και ή στάνη ένδς κτηνοτρόφου ή-
ταν στο κέντρο τών Θερμοπυλών, πίσω ά-
πό τó τείχος τών Φωκέων, όπου τó στρα-
τόπεδο τών Έλλήνων.

Μέ φιλικούς χαιρετισμούς
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΣΙΤΣΑΣ

ΣΗΜ. ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

Ό διακεκριμένος φίλος Ρουμελιώτης κ.
Σεραφεΐμ Τσιτσάς μιλεί στο προηγούμενο
σημείωμά του για τις υποθαθμίσεις και τις
εξάρσεις τών ιστορικών γεγονότων, που
γίνονται από τούς ιστορικούς, αλλά και ά-
πό τις έποχές και τις ένδιάθετες παρορ-
μήσεις ή και σκοπιμότητες τών επίγενο-
μένων.

Και πέρνει σαν θέμα τούς 300 του Λεω-
νίδα.

Προσθέτομε τó φαινόμενο Πίνδος—
Δαδάκης, που ή σύγχρονή μας πα-
ρα-ιστορία τó άνήγαγε σε πεμπτουσία της
Έποποιίας του 40—41. Μεμονωμένο έπει-
σόδιο, δραματικό θέβαιο, με τόν κίνδυνο
υπερκέρσης από τά δεξιά της VIII Με-
ραρχίας, που άγωνίζονταν στο Καλπάκι,
ήταν ό άγώνας του δμωνύμου Άποσπάσμα-
τος. Είναι γνωστή ή τύχη του να τραυ-
ματισθεί ό άτυχος ήρωας Δαδάκης και να
καταλήξει τó Άπόσπασμα κακώς έχον στο
Έπταχώρι και να κλείσει έν συνεχεία ή
Κερκόπορτα από τούς Στανωτά, Δημιάρ-
το με πολλαπλάσιες έναντι του έχθρου έλ-
ληνικές δυνάμεις.

Άλλά δέν πρέπει να είναι στρατιωτι-
κός κανείς για να άντιληφθεί ότι ή Πίν-
δος σε καμιά περίπτωση δέν μπορούσε
να γίνει όδοδος για τή διέλευση του όγκου
τών Ιταλικών δυνάμεων προς κατάληψη
της Ελλάδος.

Οί κλασικές από της έποχής τών Ρω-
μαϊκών λεγεώνων διαβάσεις (παραλιακώς,
Δρυϊνουπόλεως - Κακαβιάς, Σούχας - Δρυ-
μάδων, κοιλάδας Άώου, Μπουραζάνη, Λε-
σκοδικίου - Κορυτσάς) παραμένουν άμετα-
κίνητες.

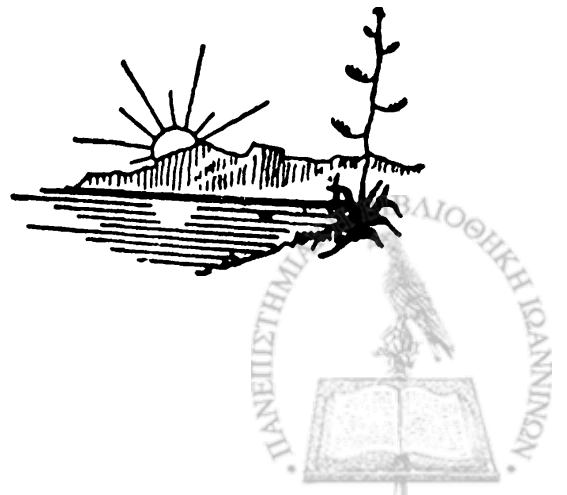
Άγνοείται λοιπόν από τήν παρα-Ίστο-
ρία ό δεκαήμερος άγώνας της VIII Με-
ραρχίας με τά 4)5 της δυνάμεως Ήπει-
ρώτες, που εκράτησε με θυσίες πολυάνθρω-
πες τις κύριες επίθετικές Ιταλικές δυνά-
μεις με επικεφαλής τόν μάρτυρα Κατσι-
μήτηρο και τούς Μαυρογιάννην, Κωστάκην,
που σάχυσε με τó πυροβολικό τó ήθικό
τών επιδρομέων και επέφερε τήν ύπισθο-
χώρησή τους. Και έγέμισε ή Ελλάδα από
πλατείες, όδούς, άνδριάντες του Κωνστ.
Δαδάκη, με μιá υπέρμετρη έξαρση ένδς
άνδρείου θέβαιο "Έλληνα άξιωματικού, που
τó τέλος του τόν έκαμε άκόμα πιο εύσιμ-
πάθητον.

Μένει όμως έξοργιστική ή άνισομέρεια,
για να άποδειχθεί ότι δικιο έχει:
όποιος φωνάζει: περissi-
σότερο.

Και θά θυμίσουμε έδω κάτι που είπε ό
Γεώργιος Κονδύλης με τή χωριάτικη έλευ-
θεροστομία του:

—"Α ν δ έ φ ύ γ ο υ μ ε μ ε ι ς
τ ά π α λ ι ό σ χ υ λ α ά π ό τ ή
μ έ σ η ά λ η θ ι ν ή ί σ τ ο ρ ί α δ έ
γ ρ ά φ ε τ α ! !

α.χ.μ.

ΛΟΓΟΙ ΚΙ' ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἁγία Παρωσικὴ 6.2.1983

Ἀγαπητὴ κ. Μαυμιόπουλε,

Τὰ ἄρθρα τοῦ ἀγαπητοῦ συμπατριώτη κ. Λ. Μελά διαβάζονται μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον. Εἶναι σωστό, ἀγκυμνήσεις καὶ γεγονότα, ἔστω τοπικά, νὰ μὴ χάνονται μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς. Εἶναι οἱ λεπτομέρειες μιᾶς ἐποχῆς πού, καμιά φορά, — γιὰ τὸν ἐρευνητὴ ἱστορικὸ — συνθέτουν ὀλόκληρη ἱστορία.

Στὸ τελευταῖο «Γιατροί, γιαιτρικά καὶ γιαιτροσόφια στὰ χρόνια τὰ παλιά» καὶ σ' ἓνα σημεῖο πού ἀναφέρεται στὴ «Σύντομη περιγραφή τῆς ζωῆς μου» τοῦ Πέτρου Ἁγ. Μελά (ἔτος γενν. 1792), διαβάζομε πὼς ὅταν ἦταν 8—9 χρονῶν — ὁ Πέτρος — ἔβγαλε

«ἓνα πρήσιμο ἦτι βόξολα (τοῦτο ἐκ διηγήσεως) εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς κοιλίας, συγχρόνως τότε εἶχεν ἐβγάλει καὶ ὁ μοναχικὸς υἱὸς τοῦ μακαρίτου Ἀλεξίου Κρομύδη τοιοῦτο πρήσιμον εἰς τὸν λαμῖον καὶ κάμνοντας οἱ ἱατροὶ τὸ σχύσιμόν του ἐτελεύτησεν ἀπὸ τὴν αἰμορροΐαν».

Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ τὸ θυμᾶμαι ἀπὸ διηγήσεις τοῦ μακαρίτη Βασίλη Πυρρινέλλα, πού ἦταν ἀπόγονος τῆς οἰκογένειας Κρομύδη. Μὰ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι ὅπως ἀναφέρεται στὰ γραπτὰ τοῦ Πέτρου Μελά.

Πραγματικὰ ὁ Κρομύδης εἶχε ἓνα μοναχογιὸ καὶ τρεῖς κόρες. Ἀνῆκε σὲς ἀρχοντικὲς οἰκογένειες τῶν Γιαννίνων καὶ εἶχε μεγάλη περιουσία. (Κάποτε ἓνας ξένος περιηγητῆς, διηγόνταν πάλι ὁ Πυρρινέλλας, πού εἶχε φιλοξενηθεῖ στὸ σπίτι του, θέλησε νὰ τοῦ φτιάξει ἓνα οἰκόσημο καὶ σὰν ἔμβλημα τοῦ ἔβαλε ἓνα μεγάλο... κρομύδι!)

Ὁ μοναχογιὸς του κάποια μέρα ἀρρώστησε ἀπὸ ἓνα διπλὸ δοθυῖνα. Τὸ πληροφορήθηκε ὁ Ἀλῆ Πασιάς καὶ ἀρπαξε τὴν εὐκαιρία. Στὰ ἀδυσσαλέα σχέδιά του καὶ στὴν ἀχόρταγη πλεονεξία του ὑπῆρχε πάντα καὶ τούτη ἡ τακτική: ὅταν κάποιος Χριστιανὸς ἢ Τούρκος — γι' αὐτὸν δὲν εἶχε σημασία — ἦταν κάτοχος μιᾶς μεγάλης περιουσίας καὶ ἰδιαίτερα κτηματικῆς, ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, ἡ περιουσία αὐτὴ νὰ περιέλθει στὰ δικά του χέρια. Σύμφωνα μὲ τὸν τότε Τουρκικὸ Νόμο, τὴν πατρικὴ περιουσία τὴν κληρονομοῦσε ὁ γιὸς καὶ ὄχι οἱ κόρες. Αὐτὲς προικίζονταν μόνο. Ὁ δοθυῖνας τοῦ παιδιοῦ τοῦ Κρομύδη μποροῦσε, πολὺ ὠραῖα, νὰ τὸ στείλει στὸν τάφο. Δῆθεν ἀπὸ φίλια καὶ συμπόνοια, στέλνει ἓναν δικὸ του ἐμπερικὸ γιαιτρό, ἓνα πραγματικὸ κἀθαριμα, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸ παιδί, μὰ στὴν πραγματικότητα νὰ τὸ δηλητηριάσει.

Ἦστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ γιου, ἐπεμβαίνει καὶ πάλι ὁ Ἀλῆς γιὰ νὰ ὀλοκληρώσει... τὸ σωτήριο ἔργο του. Ἐτοιμάζει μιὰ διαθήκη καὶ ὑποχρεώνει τὸ δύστυχο πατέρα, ράκος πραγματικὸ ἀπὸ κατάθλιψη καὶ γερατειά, νὰ τὴν ὑπογράψει. Σύμφωνα μ' αὐτὴ, ἔλη ἡ περιουσία περιέρχεται στὸ Βεζύρη Ἀλῆ Πασιά. Καὶ προσθέτεται καὶ «ἡ παράκληση» νὰ φροντίσει ἡ ὑψηλότητά του γιὰ τὴν παντρεία τῶν κοριτσιῶν του.

Ὁ Ἀλῆς δὲ φάνηκε καθόλου ἀσυνεπῆς σ' αὐτό. Κάλεσε τρία ἀρχοντόπουλα καὶ τὰ διάταξε νὰ παντρευτοῦν τὰ τρία κορίτσια. Ὁ ἓνας ἦταν ὁ Κων. Ἀθανασίου, ὁ ἄλλος ὁ Μιχαὴλ Μίσσιος καὶ ὁ τρίτος ὁ Νικόλ. Μακρῆς (πρόπαππος τοῦ Β. Πυρρινέλλα).....»

Μὲ πατριωτικὸς χαιρετισμοὺς
ΕΛΕΥΘ. ΔΟΒΑ

ΑΡΧΕΙΟ κ. ΘΕΟΔ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ὁ Διευθυντὴς τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς «Ἐστίας» καὶ συγγραφέας κ. Θεόδ. Κωνσταντίνου, Λιβαρτζινὸς μὲ καταγωγή ἀπὸ τὸ Βαθυκούκι Κορυτσᾶς μᾶς στέλλει ἀντίγραφο ἀπὸ Ἐπιστολικὸ Δελτάριο, πὸ εἰκονίζει μιὰ καλύβα στῆ Χειμάρρα φερόμενη σὰν «σπίτι τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ». Τὸ Δελτάριο ἐκεῖνο εἶχε ἀποσταλεῖ στὸ μακαρίτη Ἀχιλλέα Κύρου ἀπὸ στρατιώτη - μαχητὴ τοῦ 40—41 ἀπὸ τὸ Μέτωπο.

ΑΡΧΕΙΟ κ. ΜΕΝΕΛ. ΚΑΡΠΟΥΖΗ

Ὁ κ. Μενέλ. Καρπούζης μᾶς στέλλει:

1) Φωτογραφία Μαθητῶν Δημοτικῶν Σχολείου Ἐλαφοτόπου (1932).

2) Μπροστὴ στὸ Στρατολογικὸ Γραφεῖο Ἰωαννίνων (1921—22).

3) Διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι Γυμνασίου Βοστίνας (σήμερα Πωγωνιανῆς) 27.5.1927. Α, Β, Γ τάξεις. Διακρίνονται: Ὁ γυμνασιάρχης Ἀντωνίου καὶ οἱ Καθηγητὲς Ζερβάκος, Πολίτης, Μίσογλου, Βολονάσης.

4) Φωτογραφία θεμελιώσεως Μεγάρου Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἰωαννίνων, ἔπου σήμερα τὸ Δημαρχεῖο καὶ ἡ Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη (1932—33). Τὸ κόσμημα αὐτὸ τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα πὸ σήμερα διαθέτουν ἔχτισε ὁ Ἀριστοτέλης Ζάχος. Διακρίνονται: Ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων, ὁ τότε Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἰωάν. Δροσόπουλος, ὁ Γεν. Διοικητὴς Ἡπείρου, ὁ Διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας, ὁ Δήμαρχος Ἰωαννιτῶν Βλαχλίδης καὶ ἄλλοι.

ΑΡΧΕΙΟ κ. ΑΘΑΝ. ΛΕΚΚΑ

Ὁ διοικητὸς κ. Ἀθαν. Λέκκας ἀπὸ τὸ Ἄρχεῖο του:

1) Φωτογραφία τῆς Πολίτισανης Βορ.

Ἡπείρου:

2) Φωτογραφία τῆς Γαρίκας Σέλτσης.

3) Φωτογραφία τοῦ ἀγωνιστῆ Ἰατροῦ Γρηγ. Κιτσάτη.

ἸΔΡΥΜΑ ΣΠΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

(Συνέχεια τοῦ προηγούμενου)

Τσέλιου Βασιλικῆ 5.000 δρχ., Λύκαιον Ἑλληνίδων - Ἰωαννίνων 10.000 δρχ., Διοικ. Συμβ. Λυκαίου Ἑλληνίδων Ἰωαννίνων 11.000 δρχ., Κατερίνα Καλαμίτση 1.000 δρχ., Κική Καλαμίτση 1.000 δρχ., Λέκκας Ἀθανάσιος δραχμὲς 3.000, Μπέτζιος Βασίλειος δρχ. 3000, Κάμπτσιος Ἡλίας δρχ. 3000, Περόχειλος Μ. δρχ. 300, Μαστρονικολῆς Ἐμμ. δρχ. 1000, Τσούμαρης Γρηγ. δρχ. 500, Ἡπειρ. Ἀδελφ. Κάτω Ζαλέγγου δρχ. 1500, Εαρλῆς Στ. δρ. 1000, Ἱερεὺς Γεώργιος Ἐξαρχος δρχ. 1000, Δημ. Χρηστίδης δρχ. 2000, Βερτόδουλος Ἀπ. δρχ. 1000, Παπασωτηρίου Νικ. (2η δόση) δρχ. 30.000, Τσονίδη Ἐλένη δρχ. 1000, Βρέλλης Βασ. δρχ. 1000, Τσελεπῆ Βασιλικῆ δρχ. 5000, Λάμπρου Ἀλκιβ. δρχ. 1000, Δερέκας Μιχαήλ δρχ. 3000, Ἡπειρ. Ἐστία Παπάγου (2η δόση) δρχ. 1000, Μάης Λουκᾶς δρχ. 1000, Οἰκονομίδης Πελοπίδας δρχ. 2000, Ἡπ. Σύνδεσμος Πειραιῶς δρχ. 10.000, Τάρναρης Ἰωάννης δρχ. 500, Μπαμπόπουλος Κωνσταντίνος δρχ. 3000, Καλλιμόπουλος Μιχαήλ δρχ. 400, Κοκκίνη Ἐλένη (2η δόση) δρχ. 1000, Βραδῆ - Κυρκώφ Μαρίνα δρχ. 1000, «Νέα Δημοκρατία» δρχ. 2000, Χατζῆς Δημήτριος δρχ. 1000, Χρηστίδης Γεώργιος (1000 δολ.) δρχ. 72.069

ΣΗΜ.: Διὰ τοὺς ἄγνωστους Δωρητὰς, δὲν μᾶς ἐδόθησαν στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, τοὺς παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ἐνημερώσουν οἱ ἴδιοι σχετικά.

(Συνεχίζεται.)

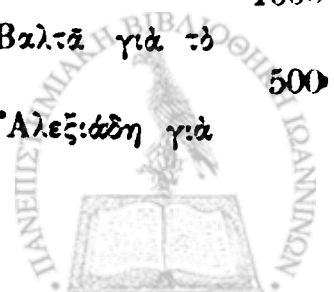
Ἐσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις

Οἱ χρηματικὲς εἰσφορὲς πρὸς τὴν
 «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία», ἐκπίπτου-
 νται στὶς Δηλώσεις Φόρου Εἰσοδή-
 ματος.

Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα συνεχίζεται κάτι,
 ποῦ δὲν ἔχει εὐκόλα προηγούμενο. Εἶναι
 τὸ δημοψήφισμα τῆς ἀγάπης τῆς «Ἡπει-
 ρωτικῆς Ἐταιρείας», πρὸς τοὺς φίλους
 τῆς, τὰ Μέλη τῆς καὶ τοὺς Ὑποστηρικτάς
 τῆς καὶ αὐτῶν, ποῦ ἀνταποκρινόμενοι, τῇ
 στηρίζουν μὲ τὴν πάσης φύσεως αὐτοπρο-
 αίρετες εἰσφορὰς τοὺς. Κρίκοι αὐτῆς τῆς
 ἀλυσίδας τῆς ἀγάπης σ' αὐτοὺς τοὺς ἀ-
 πάνθρωπους καιροὺς, ποῦ ζοῦμε εἶναι αὐ-
 τὸ τὸ μῆνα, οἱ:

Ὁ ὑποστράτηγος κ. Κ. Βασιλείου συνδρομὴ τοῦ Δελτίου	Δρχ. 500
Ὁ κ. Ἰωάν. Παπαγιαννόπουλος ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ὁμοίως	500
Ὁ κ. Πέτρος Γεωργιάδης συμπα- ραστάτης τοῦ ἔργου τῆς Ἐται- ρείας χάριν τῶν σκοπῶν τῆς	1200
Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Δρο- πολιτῶν Βορ. Ἡπείρου κ. Χρή- στος Νιάκαρης γιὰ τὸ Δελτίο καὶ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς τῆς Ἐταιρείας	500 1000
Ὁ κ. Τάσος Ζήσης, ὁμοίως	2000
Ὁ Καθηγητὴς κ. Κλαύδ. Μπαν- ταλούκας τακτικὸς χορηγὸς	1000
Ὁ Κρήτης ἀνθυπολοχαγὸς φιλέριου- σος καὶ φιληπειρώτης κ. Ἐμμ. Καλαθάκης γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ πολιτικὸς συνταξιούχος κ. Στέφ. Πελεκούδας γιὰ τὸ Δελτίο	500

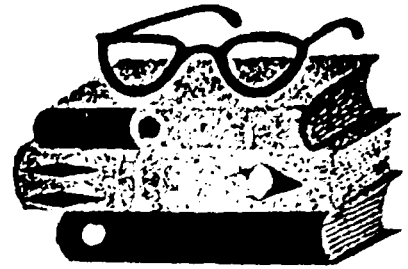
Ὁ κ. Εὐάγ. Ἀγγελίδης, ὁμοίως	500
Ὁ κ. Κων. Κίτσος, ὁμοίως	500
Ὁ κ. Θεόφιλος Λαμπρίδης Ἐπι- θεωρητὴς	500
Ἡ κυρία Κωστούλα Ροδίτου	500
Ὁ κ. Μιχ. Σταμίδης ὑπὲρ τῶν γε- νικωτέρων σκοπῶν	1000
Ὁ συνταγματάρχης ἐ.ἀ. καὶ Κα- θηγητὴς κ. Κων. Κατσίκης, ὁ καὶ ἄλλοτε κατ' ἐπανάληψιν χο- ρηγὸς γιὰ τὴν ἐκτύπωση ἐγγρῶ- μων ἐξωφύλλων ἔναντι τῆς δα- πάνης ἐκτυπώσεως τῆς ὁμιλίας τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἐμμαν. Πρω- τοψάλτη «Σούλι - Σουλιώτες»	6000
Ὁ κ. Γεώργιος Κούνδουρος «σκεῦ- ος ἐκλογῆς» τοῦ ἀειμνήστου θεί- του, μεγάλου Εὐεργέτου τῆς Πό- βλας Φιλιατῶν Σπύρου Τσίγκου γιὰ τὴν ἀναφόρφωση τῆς λαμ- πρᾶς Κοινοῦτος καὶ εἰς μνήμην αὐτοῦ	2000
Ὁ ἴδιος στὴ μνήμη τοῦ ἄλλου θείου του ἀγωνιστοῦ Ἀθανασίου Κούν- δουρου	1000
Ὁ ἴδιος στὴ μνήμη τοῦ Χρήστου Παπασταύρου μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως, κ. ἕλας, τριῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ θανάτου του	1000
Ὁ κ. Παναζῆς Τζαμπούρας γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ κ. Γεώργιος Σουλιώτης ὁμοίως	500
Ὁ κ. Μιχ. Παπακώστας εἰς μνή- μην τῆς Ἀλεξάνδρας Εὐαγγέ- λου Πρίτσου	1000
Ἡ κυρία Μαρία Βαλτᾶ γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἡ κυρία Ἀγαθὴ Ἀλεξιάδη γιὰ	

τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας	1000	Ἡ κυρία Ἐλευθερία Ἀνδρουλιδάκη γιὰ τὸ Δελτίο	1000
Ὁ Ἐδεργέτης τῆς Ἑταιρείας κ. Νίκος Παπασωτηρίου Ἐπίτ. Γυμνασιάρχης εἰς μνήμην τῆς ἀδελφῆς του Εὐαθίας, χήρας Θ. Λιόλη ἀντι στεφάνου	7000	Ὁ Πρεσβευτῆς κ. Κ. Χειμαρριὸς ὁμοίως	500
Ὁ κ. Βασ. Παπακώριος γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ἡ κυρία Ἑρμιόνη Μπάη ὁμοίως	1000
Ὁ κ. Ἀναστ. Τρίμνης γιὰ τὸ Δελτίο	1200	Ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἐ.ἀ. κ. Ἀπόστολος Ζώης γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ κ. Στάθ. Λαμπριδῆς Ἐπίτ. Γυμνασιάρχης, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας	15000	Ὁ Ἐπίτιμος Διευθυντῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς κ. Κων. Λαμπριδῆς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας	1000
Ὁ Ἐπίτιμος Ἐφέτης κ. Γεώργ. Κορκάρης γιὰ τὸ Δελτίο	1200	Ἡ κυρία Ὀλγα Μήτσου τακτικῆ τῆς Ἑταιρείας χορηγὸς εἰς μνήμην τῶν προσφιλῶν Γονέων καὶ Ἀδελφῶν	2000
Ὁ κ. Γεώργ. Σιωμάλας ὁμοίως	1000	Ὁ κ. Ἐπαμ. Στόκας συνδρομὴ Δελτίου	1000
Ὁ κ. Σωτ. Οἰκονόμου εἰς μνήμην τῶν Γονέων του Γεωργίου καὶ Δέσποινας	1000	Ὁ κ. Κων. Κατσίκης ἐναντι δαπάνης ἐκτυπώσεως ὁμιλίας Καθηγητοῦ Ἐμ. Πρωτοφάλη «Σούλι - Σουλιῶτες»	14000
Ὁ κ. καὶ ἡ κυρία Λέοντος Ι. Μελά εἰς μνήμην Ἀγγελικῆς Πουρῆ μέσω τῆς «Ἐστίας»	2000	Ὁ τραπεζικὸς συνταξιούχος Κρής φιληπειρώτης, κ. Παναγ. Κατζηδάκης, Φυσιολάτρης, Ὁρειβάτης κατὰ φύσιν ζῶν, ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας, χάριν τῶν δεσμῶν Κρήτης - Ἡπείρου	1000
Ἡ κυρία Ἐλένη Θ. Καζαμιά μέσω τῆς «Ἐστίας» εἰς μνήμην τοῦ συζύγου τῆς, Ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας Θωμᾶ Καζαμιά ἐτήσιο μνημόσυνο	5000	Ὁ Ἴατρος καὶ γλαφυρὸς ἀφηγητῆς Ἡπειρωτικῶν Μεσελέδων κ. Ἀναστάσιος Παπαγγέλης γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ἡ κυρία Ρεβ. Πολυμέρου μέσω τῆς «Ἐστίας», εἰς μνήμην τοῦ συζύγου τῆς Γεωργίου Πολυμέρου ἐτήσιο μνημόσυνο	3000	Ἡ κυρία Ἀννίκα Λάμπρου Γκαναβία με κάθε φθάσιμο ταχυδρομείου γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας	1000
Ὁ Ἴατρος κ. Στέφ. Χρησιδῆς ἀπὸ τῆ Φιλαδέλφεια Η.Π.Α., χάριν τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας τὸ ἰσότιμον 25 δολλαρίων γιὰ τὸ Δελτίο	2063	Ὁ ἀρχίατρος κ. Κώστας Ντούλας με τίς μινιατούρες τῶν λαογραφικῶν σημειωμάτων του γιὰ τὸ Δελτίο	500
Ὁ κ. Δημ. Κομπάρος γιὰ τὸ Δελτίο	500	Ὁ κ. Νικὸλ. Δρόσος ὁμοίως	500
Ὁ κ. Κλεάνθης Ρόκος ὁμοίως	500	Ὁ κ. Κων. Τσομπίκος γιὰ τοὺς	

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΑΝ

- Χριστίνας Κίτσου - Πιτούλη, Φιλολόγου : «'Αλέξης Νούτσος, Πρίντζηπας του Ζαγοριού», 'Αθήνα 1976.
- Γεωργίου Θ. Λυριτζή: Οί Βουλγαρικές τρομοκρατικές εκδηλώσεις κατά των

σκοπούς της 'Εταιρείας	1000
'Η κυρία Νίτσα Μιχ. Κοκκίνη, τακτική χορηγός για τὸ Δελτίο	1000
'Η κυρία Κούλα Σλήτα εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Γεωργίου Σλήτα γεωπόνου	1000
'Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως - Πωγωνιανῆς καὶ Κορίνθης κ. Σεβαστιανὸς γιὰ τοὺς σκοπούς της 'Εταιρείας	1000
'Ο Κυθῆριος Πρεσβυτῆς κ. Γεώργιος Καλούτσης μὲ προξενικὴ θητεία στ' Ἀργυρόκαστρο γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοπούς καὶ τὸ Δελτίο	1000 500
'Η κυρία Σοφία Τσίντζα ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ τὸ Δελτίο	1000
'Ο κ. 'Απόστ. Καζάνας ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἐ.ἀ. ἀπὸ Βωβοῦσα γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοπούς	2000
'Ο Μεσσήνιος πολεμιστῆς στὸ Τεπελένι ἀξιωματικὸς ἐ.ἀ. κ. 'Ελευθ. Ψαρρᾶς, γιὰ τὸ Δελτίο	500
'Ο δάσκαλος κ. Θωμᾶς Δέρβος γιὰ τοὺς γενικωτέρους σκοπούς	1000
'Ο κ. Δημ. Κ. 'Εξαρχος γιὰ τὸ Δελτίο	1000
·Ο Ταξιάρχος ἐ.ἀ. κ. Γεώργ. Ζαμάνης γιὰ τὸ βιβλίο 'Αλ. Τσουκανέλη	300
γιὰ τὸ Δελτίο	700

'Ελλήνων τῆς Φιλιππουπόλεως τὸν 'Απρίλιο τοῦ 1885 καὶ ἡ 'Ελληνίδα ἥρωίδα Μαρία Ζωσιάδου», Θεσ/νίκη 1982.

—Δημήτρη Σταμέλου : «Πρωτοπόροι καὶ ἥρωες τῆς 'Ελληνικῆς Δημοσιογραφίας. (Βλάχης Γαβριηλίδης - Κλεάνθης Τριαντάφυλλος - Ραμπαγᾶς), 'Εκδόσεις Γλᾶρος, 'Αθήνα: 1982.

—Κλαυδίου Β. Μπανταλούνα : «Σύμμεικτα εἰς μνήμην 'Ιωάννου Ν. Κούλη», «'Η ὀργάνωσις τῆς Διαφημῆσεως καὶ αἱ σύγχρονοι τάσεις αὐτῆς», 'Αθήνα, 1982.

—Ε. Γ. Πρωτοφάλη: «Τὸ 'Ημερολόγιον τῆς Αἰχμαλωσίας τοῦ Φώτου Τζαβέλλα» (1792—1793). ('Ανάτυπον ἀπὸ τὴν «Μνημοσύνη» Τόμος Δεύτερος, 'Αθήνα: 1969).

—Τοῦ αὐτοῦ: «'Εκτακτος ἀποστολὴ τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Γραμπούσαν (1828)». ('Ανάτυπο ἀπὸ τὸν Γ' τόμο τῶν πεπραγμένων τοῦ Δ. Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου), 'Αθήνα 1981.

—Τοῦ αὐτοῦ: Τὸ 'Ημερολόγιον τῆς Αἰχμαλωσίας τοῦ Φώτου Τζαβέλλα», (1792—1793)», 'Αθήνα: 1972.

—Δημοσιεύσεις - Μονογραφίαι. Κέντρον ὀδροβιολογικῶν ἐρευνῶν Πανεπιστη-
'Ιωαννίνων. Πεπραγμένα, 'Ιωάννινα, 1981.

ΠΕΛ. ΟΙΚ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩ-
ΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ἀνταποκρινόμενη εἰς αἴτημά μας ἡ Ἐταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν μᾶς ἀπέστειλε χάριν τῶν ἐδῶ ἐρευνητῶν κ. ἀναγνωστῶν τὶς δύο σειρὲς τῶν Ἐκδόσεών της.

Εὐχάριστοῦμε τὴν Ἀδελφὴ Ἐταιρεία καὶ κάθε ἀποστολέα.

1—Νικολάου Β. Τωμαδάκη: Καθ. Παν. Ἀθηνῶν: Οἱ λόγοι τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἑπείρου, Ἰωάννινα 1960.

2—Κ. Κρυστάλλης. Ἡ τελετὴ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς του. Προσφωνησις Κων. Φρόντζου. Ὀμιλία Μιχ. Περάνθη. Ἰωάννινα 1960.

3—Κ. Θ. Δημαρᾶ: Ἡ λογισύνη τῶν Ἑπειρωτῶν. Λόγος ἐπιμνημόσυνος στὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἰωάννινα 1960.

4—Μιχαήλ Ν. Μπάη: Σπήλαιο Περάματος - Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1961.

5—Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ: Βιογραφικὴ Συλλογὴ Λογίων τῆς Τουρκοκρατίας. Εἰσαγωγή - Ἐπιμέλεια Κ. Θ. Δημαρᾶ. Ἰωάννινα 1960.

6—Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου: Ζαλοκώστας. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ποιητής. Ἰωάννινα 1962.

7—Α. Ι. Βρανούση: Χρονικὰ τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ τουρκοκρατούμενης Ἑπείρου. Ἐκδόσεις καὶ Χειρόγραφα. Ἰωάννινα, 1962.

8—Ἐρας Α. Βρανούση: «Κομισκόρτης» ὁ ἐξ Ἀρβάνων. Σχόλιον εἰς χωρίον τῆς Ἄννης Κομνηνῆς. Ἰωάννινα 1962.

9—Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ καὶ Ἀθανασίου Ψαλῖδα. Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἑπείρου. Προλεγόμενα καὶ Σημειώσεις. Ἀθαν. Χ. Παπαχαρδῆ. Ἰωάννινα 1964.

10—Εὐαγγέλου Ἀθ. Μπόγκα: Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἑπείρου. Ἰωάννινα 1964. Τόμος Α'.

11—Εὐαγγέλου Ἀθ. Μπόγκα: Τὰ Γλωσσικὰ Ἰδιώματα τῆς Ἑπείρου. Ἰωάννινα 1966. Τόμος Β'.

12—GIUSEPPE SCHIRO: Τὸ χρονικὸν τῶν Τόκκων. Τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' Αἰῶνος. Ἰωάννινα 1965.

13—Γεωργίου Γαζῆ, γραμματικοῦ τοῦ Καραϊσκάκη: Λεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἄλλα ἔργα. Ἐκδοτικὴ Ἐπιμέλεια Λ. Βρανούση. Ἰωάννινα 1971.

14—Ἰωάννου Λαμπρίδου: Α' Ἑπειρωτικὰ Ἀγαθοεργήματα καὶ ἄλλα δημοσιεύματα. Ἰωάννινα 1971.

15—Ἰωάννου Λαμπρίδου: Β' Ἑπειρωτικὰ Μελετήματα. Τεύχη 1—10. Ἰωάννινα 1971.

16—Στρατηγοῦ Δημ. Τ. Νότη Μπότσαρη: Μάρκος Μπότσαρης, ὁ Ἀετὸς τοῦ Σουλίου. Ἰωάννινα 1973.

17—Ἀθηναγόρας Α' Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης ὁ Ἑπειρώτης. Ἐπιμέλεια: Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Θεσ) νίκης. Ἰωάννινα 1975

18—Ἀχμέτ Μουφίτ: Ἀλῆ Πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς (1744—1822). Μετάφραση ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ Α. Ν. Ἰορδανίδου. Ἰωάννινα 1980.

19—Δημητρίου Φ. Καρατζένη: Γῶγος Κ. Μπακόλας. Ὁ ἀδάμαστος ὄπλαρχηγὸς τοῦ '21. Ἰωάννινα 1978.

20—Γεωργίου Μ. Σαρηγιάννη: Ἡ δημοσυργία, ἡ ἐξέλιξη καὶ ἡ συγκρότηση τῆς Σουλιώτικης Ὀμοσπονδίας (16ος—18ος αἰ.). Ἰωάννινα 1981.

21—Ἑπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο. Ἰωάννινα, 1979.

22—Ἑπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο. Ἰωάννινα 1982.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡ. ΜΕΛΕΤΩΝ

Ἐκδόσεις Ἰδρύματος Μελετῶν Ἴονίου καὶ Ἀδριατικοῦ Χώρου.

- 1—Ἐλευθερίας Ι. Νικολαΐδου: Ξένες προπαγάνδες καὶ Ἐθνικὴ Ἀλβανικὴ κίνηση στὶς Μητροπολιτικὲς ἐπαρχίες Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ἰωάννινα 1978.
- 2—Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα: Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανία, Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ θάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἰωάννινα 1978.
- 3—Ἀλκιβιάδης Γ. Χαραλαμπίδης: Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς Ἑφτανησιώτικης Ζωγραφικῆς τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνα. Ἰωάννινα 1978.
- 4—Ἰωάννου Α. Βάρτσου: Δυτικὴ πολιτικὴ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πέμπτον π.Χ. αἰῶνα. Ἰωάννινα 1978.
- 5—Ἐλευθερίου Ι. Νικολαΐδου: Οἱ Κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Σπαθίας (Ἀρχές 18ου αἰ.—1912). Ἰωάννινα 1979.
- 6—Θεοπίστης Λίβα - Ξανθάκη: Οἱ τοιχογραφίες τῆς Μονῆς Ντίλιου. Ἰωάννινα 1980.
- 7—Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα: Ἐγγραφα περὶ τῆς πραξικοπηματικῆς συγκροτήσεως τῆς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (1929). Ἰωάννινα 1981.
- 8—Γεωργίου Α. Σιορβὰ : Τὸ Γαλλικὸ Προξενεῖο τῆς Ἄρτας (1702—1789). Ἰωάννινα 1981.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ (1979—1982)

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ 1960 διοργανώνει εἰς τὴν

αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν διαλέξεις μὲ θέματα ἱστορικά, φιλολογικά, λαογραφικά κλπ., καὶ ἀφοροῦν ἀποκλειστικῶς στὴν Ἡπειρον.

Τὰ θέματα τῶν διαλέξεων καὶ τοὺς ὁμιλητὲς ἀπὸ τοῦ 1960 μέχρι τέλους καὶ τοῦ 1978 ἔχουμε δημοσιεύσει στὰ τεύχη: 16, 17, 19, 20, 21 καὶ 33 τοῦ Δελτίου Πνευματικῆς Ἐνημερώσεως τῆς Ἐταιρείας μας.

Ἦδη συνεχίζουμε τὴν δημοσίευση τῶν θεμάτων τῶν διαλέξεων καὶ ἐδόθησαν ἀπὸ διαφόρους ὁμιλητὲς κατὰ τὰ ἔτη 1979 μέχρι τέλους καὶ τοῦ 1982, ὡς ἀκολούθως:

1979

—1.1.1979: Ἐμμανουὴλ Ζάχος (Παπαζαχαρίου). «Ἀλέξανδρος ὁ Ἡπειρώτης. Ἡπειρωτικὸ Θέατρο Σκιῶν ἢ Μυστηριακὴ λειτουργία;» (Δελτ. 33).

—2.3.1979: Ἀλέξ. Χ. Μαμμόπουλος, Πρόεδρος τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας. «Πρῶτα αὐτονομιστικὰ κινήματα τοῦ αἰῶνος μας. Αὐτονομιακὸς Ἀγὼν Βορείας Ἡπείρου 1914». Μὲ προβολὴ εἰκόνων. (Δελτίον 34).

—11.4.1979: Ἰωάννα Παπαντωνίου, ἐνδυματολόγος, Πρόεδρος τοῦ Πελοποννησιακοῦ Λαογραφικοῦ Ἰδρύματος Ναυπλίου. «Οἱ φορεσιές τῆς Ἡπείρου». (Μὲ προβολὴ εἰκόνων). (Δελτ. 35).

—9.5.1979: Κίττος Μακρῆς, Λαογράφος. «Οἱ Χιοναδίτες ζωγράφοι». (Μὲ προβολὴ εἰκόνων). (Δελτ. 35).

—7.11.1979: Δημήτριος Δαβαλάς, Δικηγόρος. «Μετὰ σκιαγραφία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ κράτους του». (Δελτ. 37).

—5.12.1979: Γιάννης Σαραλῆς, τέως Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως, Λογοτέχνης. «Κατίνα Παπᾶ. Ὁ ἄνθρωπος, ἡ λογοτέχνης καὶ ἡ παιδαγωγός».

1980

—25.1.1980: Φίλιππος Έμμανουήλ, Καθηγητής Πανεμίου COLUMBIA. «Η έννοια της παραδόσεως και ή Ήπειρος». (Δελτ. 39).

—27.2.1980 : Βαγγέλης Σκουδαράς, Καθηγητής της Νέας Έλληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. «Ο Βαλαωρίτης και ή Ήπειρος». (Δελτ. 40—41).

—26.3.1980: Άλέξ. Χ. Μαυρόπουλος, Πρόεδρος της Ήπ. Έταιρείας. «Η συμβολή της Βορ. Ήπειρου στον Άγωνα του '21». (Δελτ. 42).

—30.4.1980: Φώτης Πέτσας, Καθηγητής Πανεπιστημίου. «Οι έλληνικές αρχαιοτήτες της (ένιαίας) Ήπειρου και ή σύγχρονη Άλβανική Έπιστήμη». (Με προβολή έγγραμων διαφανειών αρχαιολογικών τόπων, μνημείων και νέων εδρημάτων στη Βόρειο Ήπειρο). (Δελτ. 43).

—11.11.1980: Ίωάννης Χατζηφώτης, συγγραφέας, κριτικός. «Ήπειρώτες κληρικοί και μοναχοί στους Έθνικούς Άγώνες, τὰ Γράμματα και τες Τέχνες». (Δελτ. 47—48—49).

—10.12.1980: Άλέξ. Χ. Μαυρόπουλος, Πρόεδρος της Ήπ. Έταιρείας. «Σύγχρονοι Ήπειρώται. Κωνσταντίνος Φρόντζος και τὸ έργο της «Έταιρείας Ήπειρωτικών Μελετών στην Ήπειρο». (Με προβολή εικόνων από τή δραστηριότητα της E.H.M. και άγικειμένων Ήπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης από τὸ Μουσείο της. (Δελτ. 50).

1981

—19.1.1981: Νικόλαος Γάγγας, Καθηγητής του Πανεμίου Ίωαννίνων. «Ιστορικό παρόν και προοπτικές του Πανεπιστημίου Ίωαννίνων». (Δελτ. 51).

—11.2.1981: Νικόλαος Παπαδόπουλος, Έπίτιμος-Λυκειαρχης του Άρσακείου. «Ο έκ Δελβίνου Βορ. Ήπειρου Οίκουμηνικός Πατριάρχης Σεραφείμ ό Β' και ή Έθνικοθερησκευτική του δράσις». (Δελτ. 52).

—15.4.1981: Ευάγγελος Κ. Χρυσός, Καθηγητής της Ιστορίας των Μέσων Χρόνων του Πανεπ. Ίωαννίνων. «Η Ήπειρος στο μεταίχμιο από τους Άρχαίους, στους Μέσους Χρόνους». (Δελτ. 55).

—13.5.1981: Γιώργος Χριστογιάννης, Πρεσβευτής, Διευθυντής της Διευθύνσεως των Άποδήμων Έλλήνων του Υπουργείου των Έξωτερικών. «Η Ξενιτιά στην Έλληνική Ποίηση». (Άπαγγελία από τον Ήπειρώτη ήθοποιό του Έθνικού Θεάτρου Βασίλη Παπανίκα). (Δελτ. 56).

—24.11.1981: Γεώργιος Καλλιστράτος, Καθηγητής της Πειραματικής Φυσιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπ. των Ίωαννίνων. «Δυνατότητες αναπτύξεως της Ήπειρου». (Δελτ. 59—60—61).

—17.12.1981: Ίωάννης Γ. Θεοχάρης, Φιλολογος Γυμν)ρχης. «Καλαρρότες. Ιστορική και πολιτιστική γνωριμία». (Προβολή εικόνων). (Δελτ. 62).

1982

—20.1.1982: Νέστορας Μάτσας, συγγραφέας και Σκηνοθέτης. «Άναφορά στην Ήπειρο: Κραυγή - Δοξαστικό και διαμαρτυρία». (Με άγνωστα δημοτικά τραγούδια της Ήπειρου από τον πρωταγωνιστή του Έθνικού Θεάτρου Θάγο Κωτσόπουλο). (Δελτ. 63).

—24.2.1982: Πόπη Ζώρα, Έπίτιμη Διευθύντρια του Μουσείου Έλληνικής Λαϊκής Τέχνης. «Γαμήλια κι άλλα σύμβολα στα κεντήματα της Ήπειρου». (Προ-

βολή ἐγχρώμων διαφανειῶν). (Δελτ. 64).

—31.3.1982: Στέφανος Παπαδόπουλος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπ. Ἰωαννίνων, στὴν ἔδρα Ἱστορίας Νεωτέρων Χρόνων. «Ἡ Ἠπειρος στὶς παραμονές τοῦ Βερολίνου Συνεδρίου». (Δελτ. 65).

—28.4.1982: Βασίλειος Ρόζος, Καθηγητὴς Πανεπ. Ἰωαννίνων, στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰατρικῆς. «Γιαννιώτες γιατροὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας» (Δελτ. 66).

—12.5.1982: Ζαχαρίας Ν. Τσιρπαν-

λῆς, Καθ. Παν. Ἰωαννίνων, στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων. «Ὁ πόλεμος στὰ Ἠπειρωτικὰ βουνὰ τὸ 1940—41 σύμφωνα μὲ τις μαρτυρίες τῶν Ἰταλῶν». (Δελτ. 67).

—15.11.1982: Φώτης Πέτσας, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου. «Τοπικὴ Ἱστοριογραφία». (Προβολὴ εἰκόνων. (Δελτ. 71—72—73).

—15.12.1982: Ἐμμανουὴλ Πρωτοφάλης, Καθηγητὴς Παν. Ἀθηνῶν. «Σούλι: Σουλιώτες». (Δελτ. 74—75).

ΠΕΛ. ΟΙΚ.

ΤΟΥΡΚΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

Ἀπὸ τὸν «Ἀθηναϊκὸ Τύπο» τοῦ συναδέλφου κ. Χατζηανδρέου δανειζόμεντες τὸ παρακάτω Τουρκοελληνικὸ Λεξικόν, χρησιμοῦν μπάς καὶ συνεννοηθοῦμε μὲ τὴ «φίλη» καὶ «σύμμαχο» Τουρκία πάνω στὸ «χαβαλέ λακριντί» ποὺ ἔχομε ἀρχίσει μαζί της.

- 1 Μπετόθεν Ἐφέντη τσομπάν ἀμανέ = Ποιμενικὴ Συμφωνία τοῦ Μπετόθεν.
- 2 Ντουμανί μπερντέ = προπέτασμα κανοῦ.
- 3 Ἀκροπόλ σαμπάχ ναιμάζ = Ἡρωϊνὴ προσευχὴ στὴν Ἀκρόπολη.
- 4 Σεϊτάν φουσέκ = πύραυλος.
- 5 Ἀϊφελ μιναρέ = Πύργος τοῦ Ἀϊφελ.
- 6 Ἀμανέ σεντούκ = Ραδιογραμμόφωνο.
- 7 Ἀμανέ ντουλάπ = Ραδιόφωνο.
- 8 Μαντέμι μπερντέ = Σιδηροῦν παραπέτασμα.
- 9 Μπογιαντζή μπερντέ = Σκηνογράφος.
- 10 Ἀχταριά φενέρ = Σταμάτης — Γρηγόρης.
- 11 Μεμέ ζεμπιλ = Στηθόδεσιμος.

- 12 Πατσά ντοκτὸρ = Ἰατρὸς στομαχολόγος.
- 13 Ντολμᾶ καλέμ = Στυλογράφος.
- 14 Ραγια σεκλέτ = Σύμπλεγμα κατωτέρου.
- 15 Χαμπέρ χαμάλ = Ταχυδρόμος.
- 16 16 Καλντερήμ τσογλάν = Τέντυ μπόυς.
- 17 Ντρίν - ντρίν νταλκά μαραφέτ = Τυλέφωνο.
- 18 Σακάτ χαμάλ = Τραυματισφορέας.
- 19 Οὔτς γενιτσαρλέρ = Τρεῖς Σουλτανοφύλακες.
- 20 Σακάτ ἀραμπᾶ = Φορτεῖον Σταθιοῦ Πρώτων Βοηθειῶν.
- 21 Μπαρούτ κιοφτέ = Χειροδαμνίδα.
- 22 Γεντί τσεμπέρ καρσιλαμά = Χορὸς τῶν ἑπτὰ πέπλων.
23. Μπούζ ντουλάπ = Ψυγεῖο.
- 24 Ντελῆ ντοκτὸρ ἢ σερσερί ντοκτὸρ ἢ μπουνταλά ντοκτὸρ = Ἐδῶ ὑπερτερεῖ ἢ Ἑλληνικὴ μὲ μιὰ λέξη = Ψυχίατρος.
- 25 Ἀραμπᾶ παποροῦ = Φέρρου μπόουτ.
- 26 Γιουνάν ματτραπᾶ ἀμανέ = Ὁδὴ σὲ ἑλληνικὴ Ἰδρία.

